

ДО ЗБРОЇ

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

В И П У С К

14 (27)

Б Е Р Е З Е Н Ь

1952

Р І К

В И Д А Н Н Я

V

З М І С Т :

1. На службі народів 1
2. Є. Прірва: Проблеми господарсько-постачальної справи українського збройного підпілля 4
3. Степан Хрін: З відділами УПА з лемківщини на Україну 9
4. Ратник: Основні елементи партизанської тактики УПА 12
5. О. Сагор: Сучасна Греція й її армія 17
6. З Документів боротьби 19
7. З книжок і преси 27

О. Ф.: Дж. Д. Гітл: Військовий штаб, його історія й розвиток

О. Ф.: Hugh Seton-Watson: The East-European Revolution

Л. Корбут: Polskie Sily Zbrojne

О. Ф. Allgemeine Vorschriften über die Truppenführung

Г. Л. Ген.-майор Дж. Ф. К. Фаллер: Чого Кремль боїться найбільше?

Георге Будік: Стиль боротьби Європейської армії — „партизанська тактика“

Права передруку застережені.
Передруки дозволені тільки за попереднім погодженням з Місією УПА
при ЗП УГВР.

Ціна одного примірника журналу до „ДО ЗБРОЇ“:

в Німеччині	1.— нм	у Франції	100.— ффр.
у Вел. Британії	2.— шил.	в США	0.50 дол.
в Бельгії	12.— бфр.	в Канаді	0.50 дол.
в Голляндії	1.20 гульд.	в Австралії	2 шил.6 пс
у Швеції	1.20 кор.	в Аргентині	3 пези
у Швайцарії	1.— фр.	в Бразилії	5 крз.

Адреса В-ва : „DO ZBROJI”

MÜNCHEN 38, Postfach 4 US-Zone Germany

Видає Місія УПА при ЗП УГВР.

Druck.: Bohdan Krynytzkyj, Augsburg, Donauwörtherstraße 121. Telefon 6348

ЗА САМОСТІЙНУ СОБОРНУ
УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ

ВОЛЯ НАРОДАМ
ВОЛЯ ЛЮДИНІ

РІК ВИД. У

БЕРЕЗЕНЬ 1952

ВИПУСК 14 (27)

ген.-хор. Роман Шухевич
(1907 — 5. 3. 1950)

Був наказ: «До походу! До зброї!
Україна розіята в огнях!»
Кожна хата родила героїв,
Месник руку могутню підняв.

Залунав у просторах так гордо
Віщий гомін хоробрих боїв!
Рознеслися стогромним акордом
По світах ідеали Твої.

Ще момент і Твій голос владарно
Загримить на руїнах Кремля,
І напише кольонам ударним
Щеню слави розкута рука.

М. Босслав: „14. X. 1942“

На службі народів

(В другі роковини смерти Головного Командира УПА,
ген.-хор. Р. Шухевича)

„Із світлою пам'яттю про Нього, задивлені в Його геройську постать бійця й керівника визвольного руху, наснажені Його відвагою, оптимізмом та революційністю, загартовані й досвідчені під Його рукою, до кінця віддані ідеї визволення українського народу — ми відважно продовжуватимемо нашу священну визвольну боротьбу аж до повної нашої перемоги.”

(Із повідомлення Г. К. УПА, УГВР та Проводу ОУН на Українських Землях із березня 1950 р.)

Це була реакція воюючої України, призвичаєної до постійних жертв, реакція на смерть свого командира, політичного лідера, чільного революціонера-підпільника. Так само теж на вістку про геройську смерть того, з іменням якого нерозривно зв'язана історія визвольної боротьби українського народу в 1942 — 50 рр., зареагувала й наша еміграція.

Для українського підпілля на Українських Землях Головний Командир УПА, генерал Т. Чупринка, Голова Генерального Секретаріату та Генеральний Секретар Військових Справ УГВР Роман Лозовський, Голова Проводу ОУН на Українських Землях Тур, себто ген.-хор. Роман Шухевич, — навіть після смерти далі стоятиме на почесній стійці та своїм прикладом кріпитиме й кликатиме до життя й чину нові тисячі борців за волю.

Коли ми, українські вояки на еміграції, сьогодні, в другі роковини смерти сл. п. ген.-хор. Р. Шухевича схиляємо свої голови над Його свіжою ще могилою, то не на те, щоб виголошувати бездушні фрази та виносити на п'єдестал божків нову фігуру, але щоб крок-у-крок із воюючою Батьківщиною вчитися жертвенного служіння народів та з духа її героїв черпати досвід та моральну силу.

Життєвий шлях та геройська постать сл. п. ген.-хор. Р. Шухевича, першого вояка УПА, армії, яка, за його ж словами, має в новітній історії заступити героїчні Тернопілі, є безперечно тим прикладом, який приковуватиме увагу не лише нашої української нації, але й усього волелюбного світу.

Зразкова, безінтересовна любов до свого народу і тверда віра в нього, любов до свободи, основана на Божих заповідях, і твердість волі — це та внутрішня моральна сила, що уживотворювала життєвий шлях боротьби Командира УПА з тиранією та безправ'ям. В тому таємниця Його росту та історичної місії, у тому теж основне джерело надхнення для сучасного й майбутніх поколінь.

Відповідаючи на питання про перспективи визвольно-революційної боротьби представникові Бюро Інформації УГВР, ген.-хор. Р. Шухевич з'ясує: „Я вірю насамперед у силу й завзяття українських народних мас, у їх високий патріотизм. Я вірю також у мужність українських повстанців і революціонерів, у їх підпільно-конспіративну та бойову майстерність.”

Любов і віра в народ, ці глибокі загально-людські почування, що вивожували серце вояка, політика, революціонера, це підвалини, на яких спочиває його політичний світогляд.

У тому ж інтерв'ю читаємо: „Гарантією справжньої демократичності майбутнього ладу в українській державі є, в першу чергу, щиро-народний характер визвольного-революційного руху, його безприкладна ідейність. Він зродився із надрив українського народу, діє в імені інтересів українського народу; воля і щастя українського народу — його найвища мета.

Українські революційні організації завжди підкреслюють, що вони борються не за Україну для себе, але за Україну для українського народу.

Далі, реальною гарантією демократичності майбутніх форм правління в Україні є саме існування УГВР. УГВР побудована на чисто демократичних принципах та заступає демократичні погляди.

ОУН стоїть також на демократичних позиціях. УГВРаді підпорядковується УПА.”

Занимані Ним позиції — пости в структурі українського визвольного руху доводять, що кожна ідея була Ним співвирішувана та носить печать Його творчого духа.

Так вірив, думав і на основі цього діяв ген.-хор. Р. Шухевич, в якого руках скупчувалися різні форми влади. Це теж вияв великості людини, якій та влада не запаморочує голови і яка залишається слугою своєму народові аж до кінця свого жертвенного життя.

Життєвий шлях ген. Тараса Чупринки-Шухевича — це шлях боротьби за визволення українського народу. На цей шлях ступає Він молодим юнаком і йде ним невпинно, мужньо поперез чисельні жертви, що їх Йому прийшлося скласти, аж до кінця життя. Імення ген.-хор. Р. Шухевича найтісніше пов'язане з УПА: Він її легендарний командир. Сім років боротьби на цьому пості говорять за себе самі. На ньому він витривав вірним складеній військовій присязі: „В цій боротьбі не пожалію ні крові, ні життя, і буду боротись до останнього віддиху й остаточної перемоги над усіма ворогами України.”

Останнє „Звернення воюючої України” з Його підписом звертається теж до нас: „Віriamo, що Ви, українські вояки на чужині, не станете осторонь цієї боротьби, але внесете свій досвід і труд і, хоч розділили нас кордони, але ми хочемо з Вами творити одну бойову дружину.”

Ці слова повинні стати для нас заповітом, виконання якого по думці Його побажань буде найкращим шануванням Його пам'яті.

Повідомлення

У жовтні 1949 р. в Карпатах у бою з російсько-большевицьким окупантом України загинув смертю героя

**Командир Відтинку УПА-Захід „Маківка 24“,
нагороджений Золотим Хрестом Бойової Заслуги І кляси**

Степан Хрін

народжений 1914 р., член Організації Українських Націоналістів, політв'язень польських та німецьких тюрем, командир сотні УПА на Лемківщині в 1946-47 рр., з серпня 1947 р. командир тактичного відтинку УПА.

В особі командира УПА Степана Хріна український визвольно-революційний рух втратив одного з завзятих та надзвичайно відважних військових старшин і революціонерів.

З травня 1950 р. у Львівській області під час наскоку військ МГБ в бою загинув смертю героя

**старшина для окремих доручень Головного Командування УПА,
нагороджений Золотим Хрестом Бойової Заслуги І кляси**

пор. Іван Явір

член Організації Українських Націоналістів, політв'язень польських тюрем, з весни 1943 р. вояк УПА.

Як старшина для окремих доручень Головного Командування УПА поручник Іван Явір визначився великою відвагою і бойовістю.

Вічна Слава Борцям Української Національно-Визвольної Революції !

Місія УПА при ЗП УГВР

Золтий Хрест Бойової Заслуги І кляси
встановлений наказом ГК УПА з грудня 1943 р.
і наділюваний лише воякам УПА.

**Медалія «За боротьбу в особливо
важких умовах», введена постановою
УГВР з 6 червня 1948 р.**

**Золтий Хрест Заслуги, встановлений нака-
зом ГК УПА з грудня 1943 р. і наділюваний
цивільним особам і воякам УПА.**

Проблеми господарсько-постачальної справи українського збройного підпілля

В сучасних арміях постачання й господарсько-адміністративна організація — це окрема галузь військового знання. Функцію постачання в модерній армії порівнюють із кровоносною системою людського організму, що утримує організм при житті.

Завдання цієї статті є розглянути проблему постачання в того роду збройно-революційній формації, якою є УПА, та проблему господарки й адміністрації в того роду «підпільній державі», яку творить наше збройно-революційне підпілля (УГВР і ОУН) на скупованій більшовиками Україні.

Генеза і розвиток підпільної господарки й постачання

Вже діяльність перших відділів УПА поставила перед командуваннями цих відділів вимогу забезпечувати себе всім необхідним. При цих відділах постають шевські й краєвельські варстати, гарбарні, пральні, слюсарські варстати, зброярні (слід пам'ятати, що в початках зброї не доставало — її все далі здобували на ворогові), шпиталики, аптечки тощо. Для господарських цілей командування відділу вислало в терен підпорядкованого бунчужному «інтенданта», чи «господарчого» і він в околиці відділу організував ці варстати та їхню працю й розбудовував пристарування харчів і одягу із збірок, чи то шляхом оподаткування населення. Це насувало поважні труднощі: кожна така господарка велась самотійно, тягар постачання не був рівномірно розподілений на все населення, відчувалася недостача фахівців, бракувало різних товарів, і не завжди вона могла вповні забезпечити відділи.

Набагато покращала справа, коли ОУН в 1942-43 рр. почала організувати, разом з мобілізацією дальших відділів, підпільну адміністрацію, в тому й централізувати господарську базу для підпілля на цілій Волині й Поліссі. Тоді постало також ГК УПА (Головне Командування УПА) та командування ВО (Воєнних Округ): Поліської, Рівенської і Луцької. В ГК УПА і ВО-ах тоді господарську діяльність перебрали відповідно поширені господарські відділи цих штабів УПА. ВО ам підлягали «самотійно діючі» загони чи відділи УПА і окрема підпільна адміністрація, що на тих щаблях співпрацювала із бойовими відділами УПА.

Побудована за таким принципом адміністративна мережа підпілля админіструвала увесь терен і забезпечувала господарсько збройні відділи, весь апарат підпілля і також ста-

ралася унапрямлювати розв'язку деяких господарських питань цивільного населення. В господарському відношенні почато на тому етапі плянове постачання, тягар його розділено рівномірно на все населення, зорганізовано взаємну допомогу одних теренів другим; притягнення фахівців уможливило створити невеликі власні підприємства на звільнених від ворога теренах. Далі за посередництвом клітин ОУН в Галичині, чи навіть власною торговельною мережею — закуповувано в Галичині й на Холмщині потрібні товари, медикаменти і зброю і їх постачано на Волинь і Полісся. ОУН була розбудована також в волинських містах і почерез її мережу черпано різні засоби з міст чи то шляхом закупів, чи експропріяції.

В Галичині перші повстанські відділи УНС (Українська Народна Самооборона) творила ОУН влітку 1943 р. і їх постачала, а з початком 1944 р. теж перебрала функції підпільної адміністративної мережі для УПА. В Галичині підпільну адміністрацію розбудовано окремо від військових командувань УПА, і опісля, коли постала УГВР, поодинокі референтури адміністративного апарату були підпорядковані відповідним Секретаріатом УГВР.

Всі етапи розвитку, що їх проходили Волинь і Полісся доволі довго, Галичина пройшла в дуже короткому часі. Господарська референтура підпільної адміністрації перебрала на себе забезпечення й постачання відділів УПА і членів підпілля. В руках господарських відділів командувань УПА залишилося лише потрібне для відділів майно, яке здобуто на ворогові, або яке передали їм господарські референти підпільної адміністрації для користування в майбутньому. В руках «оргмобів» УПА (організаційно-мобілізаційний відділ) залишилися магазини зброї, амуніції і іншого військового матеріалу, — але закупи зброї проведено також за посередництвом господарського референта.

В окремих випадках там, де було велике скупчення відділів УПА, (напр. на «холмському фронті» за німецької окупації) господарському відділові штабу того «фронту» була господарсько безпосередньо підпорядкована підпільна адміністрація кількох повітів, з яких він черпав засоби для відділів.

Окремим етапом господарської діяльності підпілля треба вважати період від часу утворення в 1944 р. СКВ (Самооборонних Кущових Відділів див., стаття про СКВ в «До Зброї» вип. 12 за 1951 р.). Тоді головний тягар господарської діяльності спав на плечі СКВ. Вищі господарські клітини передали більшість

своїх виробничих клітин і свою практичну роботу в руки СКВ.

Перевал фронту через терени діяння УПА остаточно розв'язав проблему постачання зброї, амуніції і медикаментів, частини виряду, одягу й інших матеріалів. Це майно частинно підібрано на побойовищах і здобуто в німецьких магазинах; частину залишили при відступі німецькі відділи постачання. Також багато головно амуніції й медикаментів, на пропагандивні заклики підпілля, залишили по селах червоноармійці, щоб їх селяне передали до УПА.

В періоді переходу на підпільні форми боротьби в 1946—47 рр. господарську працю децентралізовано ще далі (перший етап децентралізації — передача господарської діяльності головно в руки СКВ); в тому часі кожна група підпільників, чи відділи УПА діставали призначений терен — кілька сіл, в яких господарили почасти при допомозі СКВ, а почасти самостійно. Господарські референти лише унапрямували цю роботу і вели евіденцію в своєму терені. Та праця приблизно виглядала так: відділ УПА розчленовувався на зиму, чи на якийсь час в літні місяці, і квартирував групами у визначених селах. В тому часі вояки робили для себе криївки, заготовляли харчі, одяг і створювали харчові та одягові пункти в цілому терені дії. Коли відділ збирався наново і починав діяти, мав уже свої склади. Господарські референти магазинували централізовано лише важливіші запаси, якими вони безпосередньо забезпечували підпілля (напр., паперу, медикаментів і засоби, потрібні для праці центральних клітин). Починаючи з 1947 р., коли вже боротьба прибрала цілковито підпільних форм, і крім збройного підпілля діяли лише невеликі групи УПА чи боївки, господарська діяльність підпілля вповні децентралізується. Кожна група постачає себе самостійно. Очевидно, вони собі взаємно допомагають, або речі, що їх важче набуди, — стараються підпільники набуди у всьому терені.

Подібно, як у цьому підпільному періоді боротьби, виглядала господарська діяльність в новоопановуваних УПАрмією теренах (Підляшшя, Закарпаття, Житомирщина і т. д.) тощо. Заки там була побудована підпільна організаційна мережа, бойові групи й відділи господарсько забезпечували себе самі.

Організаційна структура підпільної адміністрації й постачання

За німецької окупації опановувана підпіллям територія поділялася на краї, області (величина областей советської адміністрації), округи, повіти, райони, куці, станиці (село). Під большевиками проведено реорганізацію: райони побільшено до величини районів советської адміністрації; 3—4 райони творили над-

район, 3—4 надрайони творили округу, округи були об'єднані в краї. Ще раніше утворено нижчу від районів клітину — куц (із СКВ) — із 3—7 сіл.

Дозема побудова УПА виглядала так: ГК УПА (Головне Командування УПА, Командування УПА: Північ, Схід, Південь і Захід — що відповідали «краям» в адміністративному поділі), Командування Групи, або ВО (Воєнної Округи — величина області з невеликими відхиленнями), Командування Тактичних Відтинків (величина «округи» в адміністративному поділі, — утворені в 1945 р.), яким підлягали самостійнодіючі відділи й підвідділи.

Провід підпільної адміністрації від «краю» по «станіці» чи опісля до СКВ складався із: Провідника, що керував цілістю роботи, організаційного референта, «оргмоб-а», референта пропаганди, господарського (називаного коротко господарчим, служби безпеки, зв'язку і УЧХ (Український Червоний Хрест). Референтура «оргмоб» існувала лише почавши від надрайонів вниз. На вищих щаблях вона була прикріплена до штабів УПА. Постачанням і адмініструванням майна займався господарський референт; деякі його функції повнив УЧХ; зброєю, боеприпасами й військовими магазинами господарив «оргмоб».

Щоб успішно виконувати свої завдання «господарчий» на середніх щаблях (округа, надрайон, район) мав своїх помічників — підреферентів: заготовлі, закупів, виробництва, інтендантури, магазинера, книговода й контролера. Підреферентури могли бути скупмульовані.

Підреферент заготовлі дбав і керував заготовлею господарських дібр, оподатковував підприємства і стягав податки, вишукував ворожі магазини потрібних товарів і дбав про проведення експропріаційної акції. Підреферент закупів організував і проводив закупи потрібних товарів. Підреферентів виробництва підлягали всі підпільні виробничі варстати, майстерні й підприємства. Підреферент інтендантури й постачання втримував зв'язок з усіма відділами УПА, бойовими групами та клітинами підпілля і наладував сам безпосередньо, або за допомогою своїх низових клітин, постачання. Магази́нер відповідав за безпеку магазину і якість замагазинованих речей.

Крім того частину господарської роботи виконував УЧХ. (УЧХ мав такі відділи: медичний, фармацевтичний і суспільної опіки). Його СО допомагала вдовам і сиротам по поляглих вояках УПА і вміру можливостей — іншим потребуючим. Потрібні матеріальні засоби вона черпала від господарського референта. За німецької окупації при УЧХ ще була господарська жіноча підреферентура, що діяла при допомозі розбудованої тоді жіночої мережі ОУН. Її завданням було співпрацювати з господарськими підреферентурами заготовлі й виробництва. Дівчата з цієї підрефе-

рефентури проводили збірки харчів для відділу УПА, коли він квартирував в околиці села, варили для нього їжу, переводили збірки по-лотна, харчів і лікувального зілля. Вони організували виріб светерів, швальні тощо. Після того, як розв'язано господарську жіночу під-рефентуру (кінець 1944 р.), ці завдання виконували далі, звичайно, дівчата під керівництвом господарської рефентури.

Господарські відділи Командування УПА займалися звичайно лише плянуванням і завідували магазинами на своєму терені (своїми власними чи відділів УПА). На Волині й Поліссі і там, де командування УПА займалося також і господарською діяльністю в терені (напр., на Холмщині 1944 р.), — господарські відділи УПА були розбудовані так, як подана нами господарська рефентура підпільної адміністрації.

Постачання відділів УПА боеприпасами належало до «оргмоба». Йому підлягали безпосередньо чи посередньо (відділи могли мати свої власні магазини) магазини боеприпасів і зброї та зброярні (майстерні направи чи виробу зброї). На закуп амуніції і зброї «оргмоб» діставав гроші чи товари від «господарчого».

Властива господарська робота велася в повіті, опісля в надрайоні. Господарський апарат надрайону й нижчих організаційних клітин призибував потрібні добра і їх розділював. Це стосується до піднімецького і початків підбольшевицького періоду боротьби. В дальшому часі виконними клітинами залишилися СКВ, а надрайонова господарська рефентура лиш детально розплянувала роботу і допильнувала її виконання. З переходом на підпільні форми боротьби кожна бойова й підпільна група забезпечувалася самостійно, керуючись лиш пляном господарської рефентури та звітуючи їй.

Методи заспокоювання господарських потреб

Джерелами приходів підпільної господарки були: а) засоби, здобуті на ворогові, б) добра, черпані в підприємств чи магазинів під зарядом ворога, в) власна господарська діяльність і г) збірки й оподаткування населення.

Здобування майна на ворогові було основним джерелом забезпечення підпілля. В кожному невдачному бою ворог залишав на побойовищі якесь майно, або чисто військового значення, або пограбоване в населення. Пограбовані в населення речі, як правило, зверталися пошкодованим. Інше майно, потрібне відділові, ставало власністю підпілля, — непридатне — вимінювано в населення на потрібні товари. Про його розподіл рішали, якщо його здобув відділ УПА, — керівник господарського відділу ТВ УПА; коли ж майно здобув СКВ

— ним диспонував господарський референт СКВ — чи вищій адміністративній клітині. Далі організовано спеціальні експропріаційні акції на відділи постачання ворожих опірних пунктів, на ворожі магазини амуніції, харчів, одягу, аптеки тощо, в часі війни — на ешелони постачання фронту і врешті на підприємства ворога, до яких не мала доступу підпільна господарка. Здобутим майном диспонував організатор наскоку. Такі наскоки організовано тоді, коли була певність, що при тому не буде жертв у людях. Лише тоді, коли якість речі були необхідні для дальшої діяльності підпілля, (напр., для здобуття амуніції) — наскок проведено навіть тоді, коли такі жертви могли бути. Чималу скількість всякого майна захопила підпільна господарка після того, як втекли німці, а большевики ще не мали організованої адміністрації.

Другим поважним джерелом прибутків були товари, черпані з підприємств, що були під зарядом ворога. Необхідним до того було, щоб по них сиділи «свої люди». Цю методу особливо широко стосовано за німецької окупації: сітка «своїх людей» охоплювала всі адміністровані українцями установи. В підбольшевицькому періоді ця метода роздобування засобів давала менші успіхи, бо большевики не мали багато товарів і в їх установах сиділи звичайно прислані з СРСР довірені чиновники, і зрештою їх добре берегли відділи МВД.

Де ще не було контролю ворога, господарські референти старалися урухомити наявні в терені виробничі підприємства (напр., горальні, млини, вапнярки тощо). Далі організовано для власних потреб свої варстати (шевські, кравецькі, пральні, гарбарні, печаткарні для підроблювання печаток, масарні для консервування м'яса, аптекарські лабораторії тощо). «Оргмоби» мали свої зброярські варстати, в яких направлявано зброю, виготовлявано міни, гранати і т. д. Всі працівники тих упівських підприємств були мобілізовані.

Дальшим видом господарської діяльності того роду була торгівля виробами власної продукції та матеріалами, здобутими на ворогові.

Збірки серед населення були або добровільні, або накладані на кожного селянина. Добровільно переводжено грошові збірки, звичайно, з нагоди церковних чи національних свят і збирання харчів для поточного прохарчування відділу. Збирання обов'язкового оподаткування («заготівля» або «організація») було проводжувано в пляні господарських відділів підпільної адміністрації. Залежно від багатства сіл, вони визначували на поодинокі села контингент потрібних для господарської рефентури засобів. Збірку в селах проводили СКВ звичайно під контролем вищих господарських клітин, чи членів підпільної адміністрації. Наперед господарський референт СКВ скликав нараду довірених статочних господарів і з ними розкладав оподаткування на окремих

селян. Тоді йшла пропагандивна підготовка: приїздив хтось з поміж представників вищих клітин підпілля, проводив в селі мітинг. Перед збіркою самі селяни, чи члени підпілля, розносили по селі видрукований на циклостилї заклик, в якому повідомляли, що буде збірка, і що селяни мають підготувати. Збірку переводили ніччю вояки СКВ. часом ще при допомозі інших формацій. Збірки збіжжя, вовни тощо проходили легко, селянство давало призначену на одну господарку кількість, бо вона зрештою не була велика. Гірше було з м'ясом і одягом, бо одній родині було важко дати хоча б свиню чи ялівку, або добрі штани, чоботи, блюзу чи плащ, головню за большевиків, коли бракувало одягу. Зразу заготовники рекувірували їх, опісля цю справу розв'язувано компромісово: напр., у селянина брано лиш половину свині, або — хто не дав м'яса при збірках в попередньому році, тому доручували ще заздалегідь підгодувати свиню чи ялівку на наступний рік для підпілля; часто навіть корм для їх хову давало кількох селян. Хто не мав чи не міг купити молодого худобини для хову, діставав її від господарського референта СКВ. В подібний спосіб розв'язано справи одягу: доручувано кільком селянам до спілки купувати якусь одну річ.

Дальшим видом оподаткування було у піднімецькому періоді—оподаткування купців, торговельних і виробничих підприємств і установ. Під большевиками там, де це було можливо, стосовано ще такий спосіб: керівники підприємства, колгоспів тощо, давали різні продукти підпіллю, а большевикам подавали нижчу продукцію, чи, якщо це було можливо, передані підпіллю речі, записували в брак або в якийсь інший можливий розхід. (Напр., передано підпіллю з колгоспу яйця, записано ж, що видано для жеребця). Того роду доходи були часто більші, як із збірок серед населення.

Збірки серед населення переводжено, як безповоротний дар для визвольного руху. Селяни отримували лише посвідку від господарської референтури з подякою за свої дари.

Бойове постачання відділів УПА

Перші відділи діставали зброю чи то із запасів, що збереглися в населення, чи то від українців, що дезертирували в різних німецьких формацій і принесли її зі собою.

Магазини зброї, амуніції і боеприпасів находилися в руках «оргмобів». Відділ мав лише ту зброю й амуніцію, що була йому потрібна для діяльності. В лісових масивах терену своєї дії відділ мав амуніційні й збройові пункти. За большевицької окупації відділи були узброєні лише легкою піхотинською зброєю; тяжка зброя—міномети, протипанцирні рушниці, торпеди, міни тощо—лежали в магазинах і її витягали лише тоді, коли підготовляли наскок на якийсь ворожий опірний

пункт, на засідку тощо. Це облегшувало відділ і робило його тактично справнішим. Зрештою вояки УПА запас амуніції носили із собою (на кріс 200—300 набобів, на кулемет «Дегтярова» 400—500, на німецький «МГ» 500—700 набобів) тому, що нормального постачання в боях не могло бути, хіба що бій відбувався близько амуніційного пункту. Амуніція мусіла вистачати на проведення навіть дуже довгого бою, а то й кількох боїв. Після бою відділ виманевровував із загроженого терену, вступаючи по дорозі на амуніційний пункт і поповнюючи свій запас амуніції.

Коли відділ переходив в інший терен діяння, де не мав своїх амуніційних пунктів, висилав наперед кількох вояків, щоб вони там їх підготували. Коли це було неможливим, відділ після свого приходу в новий терен зв'язувався негайно з командиром ТВ УПА чи тамошнім «оргмобом» і творив собі амуніційні пункти. Найгірша справа була в рейді. Тоді відділ мусів брати із собою більшу кількість амуніції, щоб її вистачило навіть на більше боїв. Це, щоправда, обтяжувало відділ. Ще краще було, коли відділ рейдував по українській території, бо тоді міг дістати поповнення амуніцією.

При такій методі постачання найголовнішою справою була дисципліна вогню в бою в повному розумінні того слова. Коли ж було тяжко з постачанням амуніції, відділ уникав боїв з ворогом, а особливо затяжних боїв.

Весна 1948 р. УПА-Захід.
Працівники підпільної гарбарні УПА.

Одяг відділи УПА здобували на ворогові і почасти діставали його від господарської референтури. В першому випадку організовано наскоки на ворожі магазини, далі забирали одяг вбитих ворожих вояків, і в полонених вимінювано його за знищений. Господарська референтура даного терену (1—2 райони) мала зодягати якийсь один відділ. Вона також мала «резервний фонд» і в потребі обов'язана була постачати одягом також відділ із іншого

терену, що перебував на її території. Коли відділ вирушав в рейд, господарський референт того терену сам, або спільно з господарськими з сусідніх теренів, вивінював його новим, доброї якості одягом, щоб скоро не знищився в часі рейду. Лиш у виїткових випадках була дозволена реквізиція самими вояками в населення (напр., зимою «розлітаються» комусь чоботи і їх не можна дістати нормальним шляхом від господарського).

Літо 1946 року. УПА-Захід.
Хворі й ранені стрільці УПА із санітарами й охороною.

Було два способи прохарчування: самостійне і в населення. Відділ УПА мав в терені свого діяння харчові пункти (невеличкі магазини по лісах). Нормально відділ діставав харчі від господарського референта, звичайно від СКВ. З харчових пунктів користав лише тоді, коли терен був загрожений і не можна було дістати харчів шляхом постачання, або шляхом прохарчування у цивільного населення. Де це було можливе, відділ квартирував і харчувався в селі, або квартирував в лісі, а дівчата приготувляли в селі їжу і привозили до відділу, чи то врешті вдень відділ був у лісі (тоді сніданок і обід варила військова кухня), а на вечеру заходив до села. В 1946—47 рр. відділи вже харчувалися здебільша лише з власної кухні, бо по селах були секоти і про кожне квартирування відділу в селі могло бути зголошено ворогові.

Окрема справа, це постачання відділу під час рейду. Вояк УПА був зобов'язаний завжди носити харчову «залізну порцію»: хліб, сало, або товщ, дещо крупи й солі, у скруті — біб і печене зерно. «Залізну порцію» можна було їсти на дозвіл командира в скрутних випадках, коли вже взагалі не було харчів. Коли відділ вирушав у рейд, вояки діставали подвійну «залізну порцію». В рейді кожний рій мав своє відро, в якому варено їжу. Вечером відділ заходив до села на вечеру й одночасно переводив добровільну збірку харчів, що вистачили б йому на прохарчування впродовж кількох днів. В окремих випадках, коли не можна було роздобути харчів добровільним способом, командир відділу міг дозволити зареквірувати їх, вияснюючи населенню причину реквізиції і видаючи посвідки.

Лікарства діставав відділ від фармацевтичного підреферента УЧХ. Ранених відставляно на найближчий санітарний пункт (такі були в що 2--3 селі); від себе санітарний пункт організував переїзд до шпиталика. Щороку відділ підготовляв 1--2 підземні шпиталики й передавав їх УЧХ ові. Їх забезпечував всім потрібним УЧХ — із засобів господарського референта. Раненими в рейді відділ мусів навіть за найгірших умов опікуватися, аж доки не прибув ма терени діяння УПА і не передав їх до санпунктів.

Постачання клітин революційного підпілля належало нормально до господарських референтур, а коли перейдено до підпільних форм боротьби, його вповні здецентралізовано.

*

Такі поважні засоби на утримання підпілля і на всякі допомогові акції мгло дати населення завдяки спротивові грабінницькій політиці окупанта, що його організував наш визвольний рух. За німецької окупації і в початках під большевиками цей спротив організовано просто. З теренів, контрольованих УПА-рмією населення по-простому не віддавало ворогові жодних контингентів. В околицях, що були загрожені ворожими гарнізонами, контингент здавали лише частинно й отягалися від здачі, або, як і везли його селяни до міста, договорювалися з підпіллям, і валку з контингентом завертали повстанці до лісу, забирали збіжжя для підпільної господарки, або завертали її до дому. Селяни були криті, солтис, чи голова, звітував, що стільки то збіжжя вже здано, а стільки забрали партизани, і село для держави більше зерна не може дати.

Складнішою була справа, коли закінчалася війна й большевики могли в другій половині 1945 р. кинути більші сили МВД й адміністрації на терени діяння УПА. Підпілля тоді дбало, щоб наші села трималися солідарно і ставили одностайний спротив грабінницьким ватам ворога, щоб місцева большевицька адміністрація не йшла різко проти інтересів населення, щоб затаювала урожай і т. д. Далі підпілля всякими способами підтримувало індивідуальні селянські господарства, бо таким краще було ставити спротив грабінницькій політиці ворога. Такою політикою підпілля втримувало внутрішню єдність селянства всупереч стосованому большевиками принципові «діли і пануй»; правда, нераз приходилося стосувати суворі карі на тих, що ставали по стороні ворога і йшли проти своїх односельчан. Подібну політику ведено в колгоспах. Там підпілля дбало, щоб село ставило одностайний спротив, затаювало урожай, не здавало «добровільних» надпрограмових драчок, щоб справедливо були розділювані зарплати тощо, і тим злагіднювано експлуататорську суть советського колгоспу.

З відділами УПА з Лемківщини на Україну

Уривки зі звітів

У висліді 2-ої світової війни та договору поміж Польщею й УССР, заключеного 16. 8. 1945 р., українські землі на захід від т. зв. лінії Керзона опинилися у складі совєтської Польщі, і українське населення мало бути „репатрійоване” до УССР, подібно зрештою як польське із земель на схід від тієї лінії — до Польщі. Цей договір дошкульно відбився на українському населенні Лемківщини, Перемищини, Грубешівщини, Холмищини та Підляшшя. Підтримане терористичною акцією польських військових і большевицьких енкаведівських частин „добровільне” виселення українського населення почалося восени 1945 р. й офіційно мало закінчитися 30. 6. 1946 р. Насправді продовжувалося воно до осені: кожний ліс, кожне село, кожний поріг української гати ставав заборолом, що його ворог мусів здобувати. У цій боротьбі вєлавився на Східній Лемківщині своєю одчайдушністю к-р УПА Степан Хрін.

Решту українського населення поляки стали виселювати у Штеттінщину, Гданщину та Ольштинщину (у Східній Пруссії). Проти відділів УПА вони кидають нові з'єднання війська. Відкуль українських повстанців гине в акції на південь від Балигорода 27. 3. 1947 р. заступник міністра оборони Польщі, ген. В. Сєвєрєвський. 7. 5. 1947 р. міністер закордонних справ Польщі Модзєлевський складає в своїй заяві, що для тіснішої співдії у поборюванні українських „банд” було складено договір поміж Польщею, Чєхословаччиною й УССР: під час поборювання повстанців союзні частини можуть переходити кордони цих держав. З кінцем квітня 1947 р. у Східній Лемківщині, де тоді діяли 2 сотні УПА, зосереджено 2-гу польську армію — ок. 100000 війська, проведено масові облави по лісах і довершено виселення українців.

В обличчі нової облави в червні 1947 р. на лісовий масив Хрецату (у трикутнику поміж р. Сянєм, Ославою й польсько-чєхословацьким кордоном) зустрічаються 3 сотні УПА-Захід командирів: Хріна, Біра й Стаха. Оточені кільканадцятикратно переважачими силами ворога (ок. 20000 польського та 18000 чєського війська), вони все жє проривають ворожий перетєнь. На нараді сотєнних командирів 29. 6. 1947 р. вирішено залишити опуєтошілу вповні вєже Лемківщину та перейти кордон УССР, щоб тут продовжувати далі боротьбу із большевицько-московським окупантом.

Редакція

Плян переходу кордону

Вєі три сотєнні спільно обговорюємо плян переходу кордону. Він такий: тільки почнєтьє смеркати, підсуваємоєя біля с. Сянки до джерела р. Сяну. Командування над трьома сотєнями перебираю я. Як перша, маршує сотня к-ра Біра, що має дати з першої чоти перший рій із ножицями й автоматами та має попереитинати дротєнні засіки. Дві кулеметні ланки другого й третього роя дадуть застави у віддалі 50 — 100 метрів, праворуч одна і лєворуч друга, та будуть в'язати й паралєзувати своїм вогнем ворожі кулемети. Перетявши дротє, перша чота піде розстрєльною в напрямі лісу, щоб його опанувати. За нею стрєльєцьким рядком у деякій віддалі піде друга й третєя чота. На випадок сильного ворожого вогню й спротиву друга й третєя чота мають вдарити своїм вогнем у тому напрямі, звідки ворог вєстєме вогонь, і будуть просуватися за першою чотою. Якщо перша чота не зможе здобути лісу, друга чота вдарить з лєвої, а третєя з правої флянки, щоб узяти ворога в півколо, а на допомогу перший чоті сотні к-ра Біра піде тоді перша чота моєї сотні. Друга чота моєї сотні буде оберєгати правого й лєвого боку, щоб ворог не флянкував крила першої сотні. Сотня к-ра Стаха має просуватися вєлід за моєю із завданням оберєгати боки й тил, стримувати наступ ворога від заду та поступєнно підходити за мою сотнєю. Відвороту немає. Йдем, хоча б із найбільш кривавим боем. Вєє, що нам на перешкодє, лєквідуюємо вогнем, гранатами, штиком.

Командири пєдвідділів — Яр, Довгий, Ворон, Грань, Орєх і Байрак — отримуєють наказ.

До вояцтва виголошую промову.

— Друзі вояки й командири! Сьєгодні ми останній день на нашій Лемківщині. Сьєгодні прощаємо нашу вєвєяну землицю, зрошену нашим потом, злиту нашою кров'ю, засєяну кієтками наших друзів — вояків і революціонерів, вєтелєну нешохорєнєними трупами наших героїв на побойовищах...

Сьєгодні, коли будємо переходити цей кордон, ідїть з такою силою, щоб ніхто не завернув вас. На вогонь відповідайте вогнем, гранатами і штиками. Ранєних друзів не оставляйте на поталу ворогові. Забирайте їх із собою.

Я вірю, що вєнедовзі прийдєте до своїх рідних із цього переможного походу. Вам напроти вибіжать батько-мати, а, моєже, брат, сєєстра, і ви обнїмєте їх і скажєте: «Тату,мамо! Ви вєже вольні, чуєте! Я, син ваш, вернувєся із бою, прийшов у славі; оцє принєс вам радєсть — Вільну Незалєжну Самостїєу Українєську Державу!»

Ходїм мерщїй, цє кличє воююча Україна: «Лємки, на поміч!» Хай свистєять кулі, ревуть гармати, рвутьєя мїни, а ви ідїть та метїть під звуки канонади, у бїй за нардє свїй!

Бїй на кордоні

Кінчїтьєся ліс, нїч яєна. Маршуємо за пляном. Минаємо джерело р. Сяну. Щє кількє кроків — і цілий ряд воєнних окопів. Мїєяцє

освічує на рівному полі чорного вужа нашої колони. Перід раз-у-раз залягає і під горизонт зорить терен. Кругом зловіща тиша. Переходимо окопи, дорогу, залізничну лінію, ще якісь окопи.

Дроти вже поперетинані. З першим роєм к-р Бір. Ще декілька метрів і чоло попало на розкинуті дротяні петлі. Це змушує нас затриматися, щоб стрільці повитягали ноги з дроту. Враз упав перший стріл, а з ним дикий крик: «Хто йдєт?» Голос большевика ще раз заверещав: «Антонов, Казаков! Сматрі, кто йдєт!»

Вгорі розблисло декілька ракет, а за ними від південної сторони посипались стріли. Застава — ройовий Запорожець, кулеметний Орел та ще декількох стрільців із другого роя — відкриває барабанний вогонь по ворожому кулеметному гнізді і по ворожому бункрі. Падають стріли також і від лісу. Ворог має встріляне поле: б'є цільно. По кількох хвилинах стріли понеслися вздовж кордоном: заблиснули ракети, чути крик тривоги по большевицьких гніздах і заставах.

Вже й з лівого боку падають стріли: працює друга застава — ройовий Голуб, кулеметний Дунайчик та ще декількох стрільців третього роя першої чоти. Перша чота розгортається в розстрільну, перебивається через глибокій, кількаметровий протитанковий рів і настуає на ліс. Зліва падають рідкі постріли. Друга й третя чота виконують свої завдання. Большевицькі гнізда скріплені. Бій прибирає на силі. Хвилинами ворожий вогонь такий сильний, що треба залягати. Стрільцтво відповідає таким самим вогнем. Середина впадає до протитанкового, на три метри глибокого рову. З великим трудом, за допомогою «веж», зроблених із стрільців, вилізаємо наверх.

Бій продовжується. Тягар бою перебирає вже середина, бо чоло вже захватило ліс. Посуваємось системою латинського «З». У наших рядах вже чути зойки ранених. На заставі ройового Запорожця гине стрілець Клим-Андрій, ранений в руку і згодом важко поранений в голову. Напереді в рові залишився важко ранений в коліно жандарм Степовик. На заставі ройового Голуба ранений стрілець Дуб; рій забирає його з собою. Біля мене гине стрілець Кленка. Він ще простогнав: «Пращайте, друзі! Я вмираю...»

Напереді лінія прорвана. Большевикам приходиться допомога; вони вдаряють не тільки зліва, але підсуваються окопами і вдаряють із заду, як і було передбачено. Тил — відділ к-ра Стаха — розсипається в розстрільну і з вогнем подається за серединою. Багато стрільців, падаючи, калічаться на дротяні засіки. Стрільці домагаються йти в наступ. Стримую їх, бо мусимо наступати за пляном, однак у хвилині, коли ворог ударив відзаду і з правого боку, середина самочинно з окликами «Слава!» рушила вперед.

Большевики втікають. В большевицьких лавах чути зойки. Під світло ракет входимо до лісу. В дорозі поранено стрільця Пелію. Ворог іде в погоню, але ми панами положення: ліс у наших руках. Тил відбиває большевиків, а напереді перев'язують ранених.

На полі бою осталися: 2 убитих, 2 важко ранених; одного раненого забрав рій.

Ворожі втрати: около 10 вбитих.

Бій почався в год. 23-ій і скінчився в 24.30.

Засідка на ворога

В сусідніх селах і на кордоні чути большевицькі крики, горять ракети, чути гул моторів автомашин. Спішимося, хоч погоня для нас не страшна, але хочемо виминути загорди й засідки, бо ворог старається перебігти нас дорогою. Горюю, хребтом Перейба, хребтом Гребінь сходимо на дорогу, що веде в с. Сянок до присілка Сигловатого у селі Бітлі.

Спішимося далі, щоб ще цієї ночі відбитися подалі від місця переходу кордону, дістатися до великого масиву лісу. Тільки пройшли ми з 200 метрів дорогою, а тил уже подає, що слідом за нами купою біжать большевики. Їх добре видно на дорозі. Приспішити марш — просто фізично неможливо, тому наказую к-рові Оріхові дати поваду три кулемети, большевиків підпустити близько і сипнути по них вогнем. На дорозі залягають кулеметники: Дух із німецьким «МГ 42» та Мак і ройовий Заяць із двома «дехтярями». З ними — декількох стрільців.

Вони підпускають першу групу большевиків, числом у кільканадцять бійців, на відстань 10 — 20 метрів, відкривають цільний вогонь і більше половини в них ліквідують.

Ворог за нами вже не біжить, тільки обстрілює здалека. Світляні кулі падають по дорозі і розприскуються поміж камінням. Ми скручуємо праворуч, на південь у ліс Щовб. Ліворуч, у присілку Ласовець чути пожвавлений рух і гавкіт собак, — там ворог. Перебігаємо річку Гнилу і північно-східним склоном гори Керничка йдемо в напрямі лісу Кругла до дороги на верхи. На горі відпочиваємо хвилини п'ять, а там полями переходимо потік Довгий і доріжкою сходимо в Либухору. Ворожі втрати: 10 — 16 вбитих. У нас втрат не було. В бою на кордоні і в засідці оба відділи вистріляли: 1360 штук рушничних набоїв російських, 510 німецьких і 75 штук набоїв до ППШ.

Село, село...

Вже світало. Стійки й застави розставлені. Кожному з нас хотілося не так їсти, як бачити людей. Населення вітає нас радо. Ясно чуло наш нічний бій; хоч і вбоге, але щиро обдаровує, чим може. На душі стає весело, легко. З невисказаним вдовolenням оглядаємо людей, яких ми так давно не бачили. Найціннішими присмаками стали — молоко, сир, яй-

ця й вісяні ощипки. Кожний тулить у кишені бадилля бакуну, що ним обдарувало нас населення. Дехто за старою звичкою набрав у кишені картоплі й бобу.

Ніколи в житті я так апетитно не їв і так смачно не курив, як саме тоді в селі.

Висилаю гінців виходити скоро з села, кінчати збирання харчів та збиратися в потоці, що пливе з півдня, з під Великого Верха.

Щойно ми вийшли з села, як туди в'їхали автомашини з большевицьким військом.

Був уже день: 30 червня 1947 року.

В лісі відпочиваємо, ховаємось від пастухів, не віримо їм, бо до них ми не звикли. На Лемківщині цивільне населення по лісах не вешталось, а останньо, то навіть худоби не пасло. Кожний крик, гівкання чи спів нас рають: завжди думаємо, що це ворог.

Облава

У 7-й вранці появились літаки. Кружляють низько над лісами, шукають нас. Кругом у лісі чути постріли. Ворожі групи пішли в ліс від півдня й від півночі Бескиду. На допомогу большевикам пішли «істребительні батальйони» із Закарпаття.

Далеко на півночі чути гул моторів: ворог підтягає нові сили. Зв'язку налагодити не можемо, бо друг Коханий, маючи важливу пошту, відлучився під час бою на кордоні, а друг Вовк нічого не знає. Посуватися верхами в напрямі південного сходу не можемо, бо терен відкритий. Тому весь час ідемо скраєм лісу, вздовж попід верхи старим польсько-чехословацьким кордоном: минаємо Гострий верх, Зелемінь, Пікуй. На Великому Менчулі відпочиваємо декілька годин. Увесь час веде нас к-р підвідділу Чова, що походить з тієї околиці і знає свої рідні сторони. У пляні маємо вечеряти в с. Кривці і вночі перейти в масив лісу між селом Іванківцями й Смержем.

Ворожа засідка

Пополудні після відпочинку підеуваємось ближче до с. Кривки. На горі Менчулі група большевиків зробила засідку, на яку вийшло наше чоло. Ворог чатував не тільки поміж деревами, але й на деревах, на буках, де примістив кулемети. Від першого ворожого вогню гине стрілець Воробель, к-р Чова, важко ранений в голову, залишається на місці (його забрали большевики до району, до Турки), та ще один стрілець, ранений в руку. Чоло негайно відступило, а ворог із собаками пішов за нами в погоню. Піти в наступ зараз не було вигідно, тому що праворуч мали ми голі поляни; треба було відступити вглиб лісу яких 500 метрів. Відступаючи, середина й тил відкрили сильний вогонь по ворогові, а мінер Щупак убив великого білого большевицького собаку, що ловив його за шию. Ворог, діставши сильний вогонь, перестав гнатися, зорієнтував-

шись, що має до діла з більшою групою повстанців. В лісі займаємо півколом становища й чекаємо ворога аж до вечора.

Друга ворожа засідка

Ввечері змінємо плян: ловимо старшого віком пастуха й кажемо вести себе близько села Гусного. На скраї лісу затримуємося, щоб перевірити, чи немає під лісом ворожої розстрільної. До крайньої хати під лісом ідуть у розвідку стрілець Михась, Кравець і друг Галя по молоко для ранених. Вертаючись із розвідки, наступили большевиків, що спали в кушах. Ті відкрили з ППШ вогонь, але нашим вдалося втекти щасливо. Розвідка донесла, що в терен сусідніх сіл наїхало багато большевиків, десь около 40 автомашин. На завтра сподівана облава.

З цього кітла нам треба виховзнутись і добитись до Майданських лісів, передусім тому, що ворог знає про нашу присутність у лісі. Виминаючи большевицьку засідку, бродимо потоком Зелемінь, виходимо в поле і залягаємо в картоплях між ліском Будина й горішнім кінцем Гусного Вижного, бо місяць світить ясно.

стежа іде по зв'язкового

Місяць так освітив землю, що видно не тільки в селі, але й на протилежній горі найменші чорні цятки.

В село висилаємо жандармерію, щоб засягнути розвідку і взяти зв'язкового селянина. В одній із хат забарились досить довго, бо діти й жінка не хотіли випустити батька — господаря хати, вважаючи, що це большевицький підступ. Врешті господаря беруть силою. Діти й жінка підняли крик, що його напевно вчули большевики під лісом. Доручаю господареві вести нас полями на Магуру біля села Комарники.

На висоті Шолодянський Круглий розділяємось. К-р Бір залишається з двома чотами й квартируватиме в лісі, а я прямую з його третьою чотою в напрямі річки Стрия.

* * *

Зв'язковий селянин оповідає, що в Турчанщину приїхало ок. 20000 большевиків, якими командує якийсь генерал-майор, і штаб його в селі Комарничках. Справді, їх було там тоді 18 — 20000.

На світанку наближаємось до річки Стрия.

Бльокада, про яку ми не знали

Вночі ще з 29/30 червня 1947 р., коли відділи з Лемківщини перейшли на Україну, всі погранзастави, почавши від Бескиду аж по Устріччину, були заалармовані. 30 червня на поміч погранзававам пішли всі залоги райцентрів, як от Борині, Турки, Стрілок, Старого Самбора й Самбора. Всі вони спільно на тому ж просторі вздовж у смузі 20 км. пере-

шукали всі ліси, поля й села, шукаючи за повстанцями. Були пороблені засідки й загороди. Їх групи постійно лежали на становищах у таких місцях, де можливі переходи з одного лісу в другий.

На вістку про перехід відділів українське населення, піднесене на душі, раділо й переповідало прерізні історії. В одному селі говорили, що повстанців перейшло 50 000, в другому, що 2000, ще в інших селах, що... пів мільйона. Такі вістки затривсжили ворога і тому він кинув автоколонами зі Львова й Дрогобича 30 червня після полудня около 20 000 війська, підсилити його панцирними автами, танками, гарматами й літаками. Всі літаки, що були в с. Яблінка Нижня, району Турка, зантажовано теж до облав і вони без перерви цілими днями патрулювали ліси.

Коли над'їхали згадані сили, большевики створили довгу загороджувальну лінію, почавши від Стрілок, почерез Розлуч, Турку, вдовж шляхом, почерез Бориню аж по Кривки. В Комарниках заквартирував штаб. По селах почались масові арешти. Напр., у Красному арештовано ок. 100 чоловіків, забрано їх до Борині, звідки після катувань і допитів частину звільнено.

Вночі з 30 червня на 1 липня ворог перекинув частину сил, що оперували ближче кордону, і створив другу загороджувальну лі-

нію, почавши від Ільника, почерез Закопці, Молдавсько, Завадку, Задільсько, Красне, Мохнате до Івашковець.

1 липня, не ліквідуючи першої лінії, большевики перекидають сили і творять третю лінію, що йде від Завадок через Довжки, Криве, Погар, Ораву, Тухольку до села Климці, і четверту, що йде від села Завадки почерез Росохач, Миту, Оравчик до Орави.

Ліси були провірювані щоденно малими большевицькими групами та розвідниками, що рекрутувалися з бесарабців, молдавців, гагаузів і місцевого населення. Ходили також переодягнені в цивільний одяг большевики. В тому ж часі під'їжджають гарнізони до сіл Кропивник Старий, Ясінка, Масьова, Кіндратів, Головсько, Майдан, Зубриця. В лісі біля Багноватого заквартирує полк, що робить скрізь засідки, а другий полк контролює верхи поміж Боринськими полонинами, селами Завадка — Росохач, Мита — Тисовець. Завдання тих ворожих ліній було не допустити відділів УПА до Майданських лісів і знищити їх на просторі поміж згаданим масивом лісів та кордоном. Блокада ця тривала около трьох тижнів. Кордон був скріплений ще довше.

Взявши загально, то наші відділи потерпіли невеликі втрати завдяки тому, що вміло лявірували.

Ратник

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ПАРТИЗАНСЬКОЇ ТАКТИКИ УПА

Цю статтю передруковано з неістотними пропусками із журналу „Повстанець” 1946 р. Автор статті належить до визначних інструкторів старшинських шкіл УПА. Сам журнал містить чимало матеріалів з повстанського досвіду та з розробки теоретичних питань партизанської тактики і стратегії.

Вміщуючи цю статтю хочемо зазнайомити загал українських військовиків на еміграції з військовим мисленням провідних старшинських кадрів українського збройного підпілля. — Редакція

Загальна характеристика елементів тактики регулярної й партизанської армій

Коли брати за основу регулярну армію, що діє в нормальних умовах державного життя, то засоби й можливості партизанських відділів у порівнянні з нею дуже малі й обмежені. Але зате партизани завдяки своїм малим відділам та використанню маневру й руху та певних теренових умов і воєнних хитроців можуть піднести ефективність (успішність) своїх бойових дій до тієї міри, що вона може в певних умовах майже зрівноважити числову, організаційну й технічну перевагу ворога.

Розглядаючи поодинокі елементи, що мають вплив на тактику, хочемо вказати на їх додатні чи від'ємні сторінки на партизанські дії.

Щодо питання співвідношення сил, то сили ворожої регулярної армії, що має ще на допомогу поліцію та напіввійськові чи полі-

ційно військові формації (в часі миру якраз поліція веде боротьбу з повстанцями), дуже часто й десятикратно переважають сили повстанських відділів. Вони (ворожі сили) теж краще вивіновані, вишколені, узброєні та мають добре вишколений командний склад.

Партизанські відділи, звичайно, малі, слабше вишколені (багато зовсім ні), гірше вивіновані, різно узброєні, та не мають таких фахових, вишколених старшинських кадрів.

Ці недоліки партизанських відділів у великій мірі рівноважать: кращий моральний стан (відвага, завзяття, ризик, посвята) повстанців та ідея, за яку вони борються (знають, за що борються), загартованість на холод і голод, партизанська вигадливість і винахідливість (з десятистрілок роблять ручні кулемети, переробляють советські набой до німецької зброї і т. д.), максимальне й найкраще використання тих засобів, що їх

мають. Вишкіл поодиноких повстанців переводиться і поповнюється досвідом, здобутим на полі бою, та вирівнюється спритом і воєнними хитрощами партизанського командира.

Крім величезної числової переваги, ворог має над повстанськими відділами ще й таку ж велику технічну перевагу, а саме: важку зброю піхоти (важкі кулемети,) артилерію танки, літаки. Щоб могти цю колосальну технічну перевагу ворога бодай частково зрівноважити, партизани діють малими відділами, в закритому, важко-прохідному терені, використовуючи для своїх дій всі природні перешкоди й ніч та в широкому масштабі маневри й рух. Таким чином вони не дають ворогові змоги використовувати проти себе цієї такої великої технічної переваги. Вони стараються представляти собою надто малі для ворожої техніки цілі, (шляхом роздрібнення), що легко губляться в терені, швидко зникають, і до яких не можна дібратися важкою зброєю.

Зрештою партизани стараються нищити всі ці технічні засоби ворога, де й як тільки це можливе, недопускати їх на поле бою шляхом нищення мостів, складів пального, гаражів і т. д.

Дуже велику перевагу над партизанськими відділами дає ворогові політично-адміністративна організація терену та засоби транспорту і зв'язку (районні осередки, станиці, МВД-МГБ, шляхи, авта, залізниця, телефони, телеграфи, радіостанції і т. д.). Зорганізований та впорядкований терен дає ворогові сильну оперативну базу, можливість швидкої комунікації та перекидання частин у терені, де появилися партизани. Тому при всяких діях партизанські командири мусять брати це до уваги і, або старатися ці засоби організації терену (адміністрація), зв'язку й комунікації нищити чи знешкідливлювати, або так вести дії, щоб ворог не міг їх (тих засобів) використати проти нас (блискавична поява, чин і зникнення відділу, використання умов терену й ночі, сувора конспірація, заздалегідь приготовані місця відступу і скриття та тому подібне).

Кожна регулярна армія в нормальних умовах діє звичайно вздовж якогось фронту, маючи перед собою ворога, а за собою — за пілля (базу), з якої вона черпає поповнення, і яке дає змогу на відпочинок вичерпанам в бою частинам та на лікування ранених і хворих.

Партизанські відділи того всього в такому розумінні не мають. Ворог кругом них, вони мусять діяти серед ворога, не маючи ніякого ані запілля, ані найменшого зовсім спокійного і безпечного кутка. Полею бою партизана — цілий окупований терен, фронт на всі сторони, кожної хвилини можливість удару чи зустрічі з ворогом. Партизан мусить бути **вічно** насторожений, **вічно** готовий до бою. Мусить уміти чувати, навіть у сні.

Це незвичайно важливий момент, що дуже

дається в знаки партизанам. Цю таку від'ємну сторінку партизанської дійсності можна почасти зрівноважити. Зрівноважується вона з однієї сторони створюванням частими наскоками на ворога й засідками такого самого стану непевності й нервового напруження і для ворога (постійна непевність і нервове напруження «з'їдають» моральні сили ворога), з другої сторони прихильністю, жертвенністю і допомогою населення (харчами, вивінуванням, переховуванням партизанів, здорових, хворих і ранених, розвідкою, тощо) та зарадністю самих партизанів (здобуванням зброї та вивінування в ворога, конфіскацією ворожого майна з колгоспів, молочарень, магазинів, тощо). При цьому повстанці повинні дуже вважати на те, щоб не надуживати доброї до нас постави населення нерозважними кроками (неконспіративною поведінкою й непотрібним наражуванням населення на небезпеку) та всією своєю поведінкою, ширенням наших кличів і вказуванням на займанницько-руїнницьку політику ворога, проти якої ми боремося, старатися з'єднати собі це населення.

Населення в районі постійних дій партизанів є звичайно своє і прихильне до партизанів (чи то бодай неутральне). Це дуже влещує партизанам роботу. Але щоб користі з населення були ще більші, то треба над цим постійно працювати — виховувати населення. І то не тільки політично щодо цілів нашої боротьби, ворожої руїнницької політики, але й практично щодо поведінки у стосунку до ворога (конспірація, фальшиві інформації для ворога, розвідка для нас, пропаганда серед ворожих частин, саботування доручень ворога, тощо); і то виховувати не тільки словом, а й усією своєю поведінкою (також конспіративною). Бо шкода кожного нашого слова, коли хоча б найменшим своїм ділом заперечено те, що говоримо (напр., не кажемо говорити про організаційні справи, а самі говоримо!). Обов'язком кожного партизана є звертати увагу доквілля на похибки, що їх воно робить.

Однак, яке добре й яке прихильне не було б до нас населення, ми ніколи не повинні говорити йому ні про які організаційні справи (особливо про персональні, про звдання, чи проведені дії, про місця побуту, спроби руху, квартирування, воєнні хитрощі, власні втрати, стан зброї). Бо навіть серед найкращого гурта може трапитися зрадник, або вістка, навіть у добрій вірі подана, може так поширитися, що дійде до сексота.

Дуже велику прислугу партизанам при виконуванні їх завдань можуть зробити терен та відповідне використання пори дня й погоди та вміння достосуватися до доквілля (маскування). Але ці речі треба постійно студіювати і знати. Партизан мусить вміти ходити з відкритими очима, мусить вміти дивитися (обсервувати), бачити (помічати) й запам'яту-

вати собі бачені речі та використовувати досвід.

Це може комусь на перший погляд видаватися маловажною річчю. Але це дуже важливе, зокрема ж для умов партизанського життя, і воно не раз рішає про успіх партизанських дій та про життя чи смерть окремих людей, а то й цілих відділів.

У нас в загальному на ці справи в минулому не звертано уваги взагалі, або ж дуже мало (через відсутність туристики в мирних часах). Пересічно наш громадянин вaledве слабо знає свою найближчу околицю (до 4-5 км довкруги свого місця проживання). Нераз, коли треба обминати якийсь небезпечний пункт, виявляється, що зв'язковий крім головної дороги чи стежки вже не знає інших, вночі не орієнтується в терені, блукає, нераз усю ніч водить людей по полях. Добрий партизан повинен добре знати свій терен так, щоб у найглибшу ніч міг дати собі раду в усіх напрямках. Він повинен знати всі стежки, всі проходи, дороги навпростець, закриті місця, броди, терен, куди закрито можна підійти, чи перейти, де можна скритися, зробити засідку, тощо так, щоб у потребі не мусів шукати на мапі, чи розпитувати, але щоб уже сам це знав. Це тимбільш важливо, що ворог також уважно студіює терен. Напр., раз чи двічі емгебист побуде в селі і вже знає всі підходи, закриті місця, стежки, тощо.

Особливо, коли знаходимося в якомусь терені перший раз, то повинні старатися зараз таки пізнати його та добре зорієнтуватися в нім (де, які місця добрі для відступу, звідки може зайти ворог, де поставити стійки, тощо). І постійно, куди б ми не йшли, завжди повинні студіювати терен, запам'ятувати собі нові завважені речі, або їх зміни, чи то поодинокі предмети, важливі об'єкти (мости), оцінювати їх під кутом партизанських дій і можливостей використати чи потреби знищити їх.

Щодо пори дня, то слід пам'ятати, що кожна пора має свої злі і добрі сторінки. Вдень нас далеко видно, але й ми дальше бачимо. Зате вдень ворог, особливо в відкритому терені, може краще використати проти нас свою числову й технічну перевагу (тому то «ніч наша і ліс наш»). Для того теж партизани використовують денну пору тільки для дій (рухів, бою) в закритому терені, чи то, коли до того змушені обставинами.

Ніч, зокрема ж темна, прикриває усе. Поле зорення вночі дуже обмежене і не дає ворогові змоги на вільний обсервований вогонь, особливо ж важкої зброї, та на належне використання технічної, а почасти й числової переваги (бо розгортання сил утруднене); ніч унеможливорює справне керування боем і дуже часто доводить до грубих тактичних промахів сутичок поміж власними відділами, (заблукання, тощо). Ніч підсилює момент непевно-

сти і паніки. Тому то добре зорганізований і зіграний, навіть невеличкий, відділ, що має добру розвідку, може нанести величезних втрат і вдесятеро сильнішому ворогові. Момент заскочення грає при тому дуже важливу роль.

Однак при нічних боях слід теж пам'ятати, що ворог може вжити світляних ракет і прожекторів. Тому слід старатися, наскільки це можливе, підходити до ворога закритим тереном.

З другої сторони ніч має для партизанів і деякі свої від'ємні сторінки. Вночі поле зорення і для нас дуже обмежене, тому легко наскочити на ворожу засідку, ворогові в самі руки, або розгубитися. Тому слід пам'ятати про обезпечення, зв'язок і місце збірки та кличку на випадок розбиття.

Вночі дуже добре все чути. Нераз найменший шелест, чи шепіт, скрипіння взуття чи шелестіння одягу чути на далеку відстань, зокрема ж «по росі». Тому слід старатися ходити й говорити якнайтихіше, постійно приставати й наслухувати, старатися, щоб не бряжчала зброя й виряд та не скрипіло взуття.

Слід пам'ятати про колір убрання (маскування), особливо ж в ясні ночі. Не добрі тут барви: біла, чорна й загалом темні. Не дуже добра й темнозелена. Найкращий тут «вибляклий», полинялий дреліх такий, як у ньому ходять большевики, або ясносіра барва (мішанина ясніших і темніших барв). На дорогах і на дуже сухій землі, чи стерні, надається вночі вилинялий, дуже ясний дреліх, або ж дуже ясносіра барва.

Слід пам'ятати, що навіть у найтемніші ночі добре видно силует людини на тлі неба (при переходах через хребти гір), далі — що проти місяця видно краще, бо бачимо затінену частину предмету чи особи, ніж як маючи місяць за собою (в білому світлі місяця контури й барви зливаються), особливо, коли барва предмету чи одіння достосована до барви довкілля; слід пам'ятати, що рух дуже зраджує — впадає в очі. Слід пам'ятати, що в світлі не вільно бігти, бо помітять.

Таких способів тисячі: їх у такому загальному огляді годі й перелічити, то ж взято лише декілька прикладів. Ті речі зрештою треба уважно студіювати й розвивати щораз дальші способи. Найкраще вчитися тих речей тим, що обсервуватимемо себе і других та проведитимемо відповідні вправи — навіть в часі маршу чи на стійці. Напр., двоє людей говорить потихо, а третій, відійшовши на деяку відстань, прислухається і стверджує, з якої відстані вже було чути шепіт. Тоді на зміну йде другий, і т. д. Або ще так: один стоїть на місці, а другий йде раз проти місяця, а раз у протилежний бік і тоді інші стверджують, на скільки кроків було видно особу, чи пред-

мет в одному й другому випадку. Потім можна ще стосувати зміну барв одягу, тощо. Коли приходить до нас іти рівнобіжно до дороги так, щоб в дороги нас не було видно, то найкраще спершу поставити одного повстанця близько дороги, щоб ствердив, на якій відстані від дороги вже справді не було видно окремих людей, чи то групи осіб (група бз завжди скоріш впадає в очі). Тільки таким способом може партизан легко навчитися ходити вночі й добре маскувати себе.

Лиха погода (дощ, сніг, завірюха) помітно влегшує виконання даного завдання (дії), алеж зате куди більше вичерпує людей; тоді завжди слід подбати про приміщення й відпочинок після дії. Вплив такої лихої погоди на ворога — психічний і фізичний, такий самий, як і вплив ночі; слід пам'ятати при ній про момент заскочення.

Щодо вивінування (одяг, взуття, мапи, компаси), прохарчування і санітарних справ, то партизани не мають ніяких певних постійних баз, як це є в випадку регулярної армії. Вони залежні від того, що здобудуть собі від ворожих відділів, з магазинів, молочарень, колгоспів, абож дістануть від населення. Повстанець повинен вміти переносити брак того, чи іншого, повинен бути загартованим на спрагу, толод і холод. Він не повинен вимагати для себе від селян речей, яких вони самі не мають, чи не їдять (бо й таке бувало). Очевидно, що коли партизанові хтось не хоче дати їсти, хоч має й може, то цей не стане церемонитися й забере силою, однак тільки в випадках виразної неприхильності, чи ворожого наставлення даної особи.

Про санітарні справи (лікування хворих і ранених) треба вже задалегідь подумати. Треба мати під рукою малу аптечку, бодай з найконечнішими речами, та когось (санітар, медсестра), хто дбав би про санітарні справи, і хто на тому розуміється, вмів би дати бодай першу поміч. Це має у відділі дуже велике значення, не тільки матеріальне (допомога хворим), але й моральне.

Конспірація—основний елемент партизанської тактики

Тепер торкнемося ще трьох дуже важливих чинників, від яких остаточно залежить успіх чи неуспіх бойових дій партизанських та боївкарських відділів, а разом з тим і доля всього визвольного-революційного руху поневоленої нації, а саме: конспірації, розвідки й досвіду.

Конспірація — це основа кожного нелегального (підпільного) руху поневолених націй, руху, що не раз мусить тривати цілі десятки років (ОУН в часі польської окупації ЗУЗ, СВУ на Наддніпрянщині і нелегальні організації в царській Росії і т. д.).

У цій статті не станемо торкатися самих засад конспірації та різних способів її здійснювання. Тут тільки з'ясуємо, яке значення має

конспірація в цілості справ українського визвольного-революційного руху, а зокрема в бойових діях партизанських і боївкарських відділів.

Конспірація — це система таємних заходів, що їх політичні організації, які перебувають у конфлікті з пануючим режимом, стосують у боротьбі проти своїх ворогів себто проти даного режиму) й противників для досягнення своїх політичних цілей. Конспірація має на меті охорону організаційного апарату від ударів противника, що має в руках величезну числову силу, технічну, організаційну і т. п. перевагу, і якому через те в відвертій боротьбі організація ніяк не могла б протиставитися. Щоб могли бодай почасти паралізувати ці переваги ворога, підпільна організація закриває (конспірує, триває в цілковитій таємниці), людей (прізвиська, число, функції), побудову організаційних клітин (референти, ділянки, пости, залежності), розміщення своїх сил в терені, способи дій і засади боротьби (тактику), задуми й дії (які переводяться), власні втрати і загалом усе, що давало б ворогові якінебудь дані щодо складу, числа, способів діяння, а навіть побуту й щоденного життя членів організації.

Коли визвольного-революційна організація добре законспірована (ворог про неї нічого не знає), тоді вона, хоча б навіть не була велика числом, але сильна духом і характером — може завдати ворогові дуже великих (в першу чергу моральних і політичних) шкід, при власних якнайменших втратах і дуже великих успіхах (теж в першу чергу морального й політичного характеру).

В обличчі добре законспірованої організації ворог стає безсилим. Його б'ють, йому шкодять, а він не може вдарити, не може боронитися, не знає, яка сила криється в цій організації. Хіба відразу нищити весь народ. Але це не виходить знов політично і коштує ворога багато власних жертв і зусиль.

Кожний новий удар деморалізує ворога, показує йому його безсильність (хоча б не знати скільки мав танків, літаків і гармат), безрадість, підриває у ворожому таборі довіряє мас до свого проводу, до доцільності його методів, викликає в його людей страх перед цією організацією, розхитує ворожу адміністрацію і т. д. А на зовнішньому, міжнародному полі авторитет даної держави окупанта паде щораз нижче в очах світу та захоплює його противників використати нелад і революційний рух всередині його держави для своїх порухунків, а що в свою чергу створює воєнну ситуацію, придатну для всенародного зриву і здобуття своєї держави.

З другої сторони такі дії й успіхи добре законспірованої визвольного-революційної організації підносять на душі власну націю, з'єднують визвольного-революційному рухові но-

вих прихильників, симпатиків і членів, спонукають народ до активнішої допомоги революційному рухові і жертв для цієї мети, підсилюють почуття єдності всередині нації, роблять націю відпорною на всякі провокації і деморалізаційні заходи ворога тощо. А на зовнішньому форумі підносять визвольно-революційний рух, а з ним і всю націю в очах світу, з'єднують їм симпатії, вводять в коло міжнародних заінтересувань (допомога на політичному й військовому полі).

Само собою, що й ворог дуже добре здає собі справу з того всього, себто якою силою є добре законспірована організація і докладає всіх зусиль і ще більших коштів (видатків на поборювання революційних рухів нічим не обмежується!) для поборювання революційно-визвольної організації всякими засобами, особливо ж шляхом деморалізації населення, донощицтва і провокації.

Слава Україні!

Героям Слава!

Присяга воюка

Української Повстанчої Армії

Затверджено УГВР і введено в наказом ГВШ ч. 7. з 19. VII. 1944.

Вінета журналу «Повстанець», в якому вперше появилася перекладана у нас стаття Ратника «Основні елементи партизанської тактики УПА». Пропагандистна зброя у доротьбі УПА: книжка, журнал, летючка, відозва — ціниться не менш кулемців чи автоматів. Вона бо теж веде бій — за викривлювану ворогом українську душу. Оба ці «роди зброї» у стратегії УПА дуже добре себе доповнюють.

Ідеальний стан конспірації був би тоді, коли б ворог не мав змоги нічого сенько довідатися про внутрішні справи організації. Але ідеального стану конспірації ніколи не можливо досягнути тому, що рух, робота й дії даної організації розконспірують її в меншій чи більшій мірі, розкриваючи деякі моменти організаційного життя (особи, способи дій і т. д.). Треба собі здавати справу з того, що чим більше розгорнено працю всередині і дії назовні, то все те важче законспірувати (роботу, дії), то більші можливості розконспірування.

Та річ не в тому, що в перших моментах (праця, дії, число членів) не можливо дотримуватися засад ідеального законспірування організації (найкращим законспіруванням було б взагалі нічого не робити). Це т. зв. «вища сила», це вимоги роботи, це від нас не залежить. І якщо б ворог знав про організацію тільки те, що спричинене цією, як сказано, «вищою силою», то він знав би ще дуже мало, і шкоди від цього для організації ще великої не було б.

Але дуже часто члени організації (часом

навіть несвідомо), говорячи про справи організації з непокликаними людьми (навіть у найкращій вірі) чи поводяться невідповідно в терені, розкривають перед ворогом ту чи іншу сторінку організаційного життя і дають ворогові вгляд у справи організації чого він так дуже добивається. Може ті, люди, що так легкодушно говорять про організаційні справи й не розуміють, якого страшного злочину вони тим чином допускаються як щодо організації, так теж і всієї визвольної справи, якої колосальної шкоди вони завдають організації розкриттям найдрібнішої справи, як вони легкодушно самі допомагають ворогові її — «організацію» розкрити й нищити, як вони тим самим вибивають з її рук найсильніші її аргументи — найпевнішу зброю проти ворога та, як таким чином вони (може й несвідомо) стають ворожими агентами чи сексотами. Або ще гіршими, бо вони мають вгляд в справи організації, вони мають що «сипати», до них їхні товариші мають довір'я, якого вони над уживають, через що не один таки член, їх товариш, накладає головою.

Може, й несвідомо вони це роблять. Але від того справі зовсім не легше і фактом є, що від них ворог довідався про організаційні справи, отже вони зрадили організаційну таємницю. А шкоди, що через це потерпіла організація, нічим не дадуться повернути. Бо ворог, раз доставши нитку до справи організації, буде докладати всіх зусиль, щоб далі і далі її розмотувати. Запопадаливо збираючи навіть — на перший погляд — дрібнички про організаційні справи й зіставляючи їх між собою, він вчасом отримує досить вірний образ організаційних справ.

Так отже, бачимо, якою колосальною зброєю може бути в руках організації справжня конспірація і скільки жертв та шкоди зазнає організація й нація, якщо такої конспірації немає.

Розвідка — передумова успіхів партизанської тактики

Так, як у конспірації ми стараємося, щоб перед ворогом якнайстаранніше закрити визвольно-революційний рух: організацію і все, що до неї стосується, так, з другої сторони, ми завжди повинні старатися якнайбільше довідатися про ворога: про його силу, розміщення, пляни, дії, способи дій, магазини, склади, втрати, настрої серед війська, адміністрації, мас, словом, про все, що він собою уявляє та що задумує зробити.

Збирання таких вісток — це розвідка.

Не будемо тут спинятися над родами, методами й способами розвідки. Йдеться тут про те, щоб вказати на її велику роль в визвольно-революційній роботі, зокрема, коли йдеться про бойові дії партизанських відділів.

(Продовження в наступному ч. «До Зброї»)

Сучасна Греція й її армія

В поняттях європейця нова Греція стала символом політичної неурівноваженості й нестійкості, відсталості з неупорядкованими політичними відносинами країни. Про неї пригадували собі звичайно при нагоді вісток про перевороти й заворушення, після ж останньої війни ще з приводу боротьби з партизанами Маркоса. Із прийняттям її, як і Туреччини, в оборонну систему держав Північно-атлантичного пакту щораз частіш в Європі обзиваються голоси з респектом для модерної грецької збройної сили. Грецію з мілітарного погляду починають уважати не колодою при нозі в західних альянтів, але вартісним набутком.

Грецьку армію поміж двома світовими війнами характеризувала — тут більше ніж деінде — політична заангажованість її вищих військових старшин. Тому що країна була ареною безоглядного політичного дужання поміж двома головними політичними групами: республіканцями («популістами» під проводом відомого Венізелоса) та роялістами («лібералами» — прихильниками короля Юрія II), зміни в складі уряду тягли за собою й «чистку» в старшинському складі армії та в адміністративному апараті держави. Зріст лівих настроїв серед перенаселеної «репатріантми» з Туреччини Тракії й Тессалії послужив притокою для встановлення диктатури роялістського генерала Метаксаса.

Жовтень 1940 р. приніс інвазію італійців з Албанії, що перемінилася в ганебне прогнання італійської армії, поки в квітні 1941 р. німецькі танки не перерішили справи грецької капітуляції. Широкий спротив німецько-італійській окупації поставили найперше комуністи, зокрема ж — як і скрізь інде — із вибухом німецько-советської війни. Тереном їх діяння й була головно північна частина Греції (Македонія, Тракія). Зорганізований ними у вересні 1941 р. Національний Визвольний Фронт (ЕАМ) покликав до життя Національну Визвольну Армію (ЕЛАС), що впродовж 1943 р. зросла до 20000 бійців. Характеристична була побудова її командування, що складалася із: всевладного комуніста — «політичного представника», військового командувача, відповідального за операції, та «канетайноса», відповідального за постачання й військову мораль. Крім ЕЛАС-у існували ще окремі повстанські загони демократичного крила, з поміж яких найзамітніший був 5000 ний відділ Зерваса в Епіросі. При обох цих повстанських частинах англійці втримували свої військові місії й постачали партизан з повітря зброєю, одягом і харчами.

Після капітуляції Румунії в Греції в жовтні 1944 р. висадилися англійські війська. Назначений головнокомандувачем грецьких військ англійський генерал Скобі, щоб запобігти збройним сутичкам поміж лівими й правими партизанами, наказав демобілізацію всіх повстанців

і створення Національної Гвардії з одного до-военного річника запасу. Добір старшин до неї став начово предметом спору поміж лівими й правими. Розстріл поліцією демонстрації ЕЛАС у в Атенах 4. 12. 1944 привів до відновлення внутрішньої громадянської війни, поки збройна інтервенція двох британських дивізій не поклала кінець боям. Одночасно англійська військова й поліційна місія взялася за розбудову політично незаангажованої армії й поліції.

Поворот правокрилової реакції в стосунку до лівих, а на міжнародному відтинку загострення взаємин західних : льянтів із СССР, привели до того, що впродовж літа й осені 1946 р. розгорілася наново громадянська війна; підтримувані Албанією, Югославією й Болгарією комуністичні відділи опанували впродовж вересня 1946 р. вповні Македонію й загалом чималу частину північної Греції. Справа тут ускладнювалася ще тією обставиною, що по стороні комуністів станули слов'яни — македонці. Цю домашню війну перерішила аж постанова США в березні 1947 р. допомогти демократичній Греції економічно й військовим матеріалом. Проведена влітку 1948 р. урядовими військами акція проти гірського масиву Граммос витіснила повстанців на терен Албанії. Остаточного ж удару партизанам задано аж рік пізніш після того, як у липні 1949 р. титівська Югославія закрила для них свої кордони.

Респект для модерної грецької армії спертій сьогодні: на вояцькій традиції й видатних бойових властивостях її бійців, на доброму вивінуванні модерним воєнним матеріалом, на її високому вишкільному рівні й ознайомленні з методами модерного ведення війни та врешті на свіжому бойовому досвіді, що його вона здобула в боротьбі з партизанами.

Сьогодні грецького вояка характеризує саможертвенність і неймовірна скромність у вимогах, тугість і витривалість на кліматичні незгоди й фізичні та воєнні гурдощі. Американський військовик-обсерватор характеризує грецького вояка такими словами: «Він рішений на все, хоробрый і ризиковний. При комбінованих вправах під вогневою підтримкою власної артилерії й летунства він підсувається із майже самобивною холоднокровністю так близько до стрільних і бомбардувальних цілів, що аж глядачам стає жаско». Свого часу цей грецький вояк, що під час зимової офензиви в Албанії — невзутий, незодягнений, при денному паюку із 100 гр хліба та кількох оливок — гнав перед собою італійців, уже був раз привів весь світ в остовпіння. Грецький батальйон, що сьогодні пліч-опліч з іншими експедиційними частинами ОН бореться в Кореї, дав теж багато доказів на свою незвичайну мужність, військову справність і надійність.

Тими ж прикметам визначається й теперішня грецька армія, якої 130 000 бійців сторожать північного 1 260 км довгого кордону.

Покищо ще не можлива повна механізація тих грецьких сухопутних сил, бо США не в стані зараз підвищити настільки свою військову допомогу. Так само не могли вони вповні задовольнити побажань грецьких військовиків і щодо кількості надсланої, згідно з Труменовою доктриною, зброї й військового матеріалу. Зокрема «краплинами» допливала ця допомога, якщо справа про важку артилерію, танки й літаки. Зате збільшено її із вибухом корейського конфлікту. Військова допомога Великобританії за рр. 1945 — 7 обмежувалася до елементарного виряду б. 120 000 війська та 30 000 жандармерії. У висліді допомоги США стало можливим впродовж дальших трьох років збільшити число кадрового війська до 200 000. Почавши з літа 1950 р., США стали постачати грецьку армію наймодернішою зброєю, зокрема ж протилетунською й протитанковою артилерією, 15,5 см і 10,5 см гарматами, середньоважкими танками типу М 26 (28 тонн) і базами. По кінець 1951 р. американська військова допомога досягла вартістю суми 550 мільйонів доларів.

До відбудови грецької флоту причинилася основно Великобританія під час і після 2-ої світової війни, передавши Греції 2 винищувачі, 8 фрегат, 6 підводних човнів, 8 корвет і б. 50 висадних, міноносних і ремонтних човнів. Останньо Греція отримала дальших 6 винищувачів від США. Восени 1951 р. після довгих переговорів отримала Греція від Італії, як відшкодування за затоплений 1940 р. флагшиф «Елі», італійський кружляк «Евдженйо ді Савоя» (10831 рег. бр. тонн). Военні пристані Греції — це Піреос, Волос і Салонікі.

Ще найгірше представляється грецьке летунство. Напередодні американської допомоги Греція мала заледве 3 мисливські ескадри («Спітфайр»), 1 обсерваційну («Остер АОП»), 1 зв'язкову й 1 морсько-рятувальну. З американських достав у ході війни з партизанами сформовано із «Норт-Амерікен-Гарвард» і та «Давглес Дакот» три розвідувальні групи й 1 транспортну ескадру. До остаточного розгрому партизан у Граммоських горах вирішно причинилася й 54 американські пікувальники «Гелл-дайвер». З початком зими 1951 р. США передали Греції 2 перші турболітаки, обіцяючи в найближчому часі доставити 30 дальших. Вишкіл грецької армії проводиться згідно з вимогами модерної стратегії й тактики під наглядом американської й британської військових місій з тим, що за елементарним вишколом наглядають американці, а за польовим у маневрових з'єднаннях і за вишколом у комбінованій співдії різних родів зброї — британці. Така співпраця дає дуже добрі виследи. Під час боїв із партизанами кожній грецькій бригаді додавано, як дорадників, трьох британських чи

американських старшин у рангах майорів. Сьогодні діяльність американської та британської військових місій в Атонах обмежується до тактичних і технічних порад грецькому генеральному штабові. Більшість 280 членної американської військової місії (Joint US Mission for Aid to Greece) і 300 членної британської перебуває сьогодні в Атонах і тільки врядигоди відвідує кадрові грецькі частини. Крім того британські військовики повнять дорадні функції в піхотній школі в Халкес, американські ж у штабній школі в Салонікі.

Як запевняють американські й британські військовики, грецький воєк дуже понятливий при науці обслуговування модерного військового матеріалу. Крім того він має неабияку перевагу над неоднією іншою армією вже своїм практичним воєнним досвідом із недавньої боротьби з партизанами. Грецькі частини, як не брати до уваги трьох останніх річників, складаються з бійців, що брали активну участь у боях із комуністичними партизанами в рр. 1946 — 9, з бійців, що пережили тотальну війну з противником, який стосує всі доступні йому засоби.

Для західних альянтів Греція — це наче вартовий біля виходу большевиків із Босфору й Дарданеллів у Середземне море. Тоді як таким вартовим самих морських проток є Туреччина (теж член Північно-атлантичного оборонного пакту), то ключ до воріт сухопутного виходу з басейну Чорного моря в Егейське — через Румунію й Болгарію — долиною Маріци в руках Греції. А що кожний шлях так само добре веде і в протилежному напрямку, то не менш важливе значення Греції і при наступальних операціях Заходу у майбутній війні із СССР і його сателітами. Північні райони Греції ще важливі й для економіки самої країни: там скупчена бодей половина грецького промислу і така важлива в грецькому балансі експортна культура, як тютюн.

Большевики прогавили були нагоду в 1944 р. захватити Грецію силою, сподіючися прийти там до влади «мирним» шляхом. На Греції їм тоді й менше залежало, бо вихід до Середземного моря вони сподівалися тоді мати через Югославію (Трієст і Ріску). Вирішне значення Греції в оборонній системі Заходу належно оцінили США, не даючи в 1947 р. Греції перемінитися в сателітну державу СССР. Ще більш свідомі того англійці, для «лінії життя» (себто дороги Гібральтар Суєз) яких «розчепірені пальці» Пелопонезу, керовані з Москви, означали б стиск на горлянку. Для СССР після «збунтування» Тіта в 1949 р. біля Середземного моря залишився тільки «острів-енкляве» — Албанія. Оборонна стратегія держав Північно-атлантичного пакту передбачує стягнення сил Югославії й Греції в випадку советської агресії для оборони лінії півкола: Дунай — Маріца, себто недопущення червоних до Албанії й Егейського моря.

ЗА УКРАЇНСЬКУ САМОСТІЙНУ СОБОРНУ ДЕРЖАВУ

БЮРО ІНФОРМАЦІЇ

УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ
(УГВР)

Випуск ч. 5

Листопад, 1949 р.

Рік вид. II.

З бойових дій УПА і збройного підпілля на українських землях під московсько-більшевицькою окупацією

(Неповне зведення за час від місяця січня до місяця червня 1948 р.)

Продовження передруку з попереднього числа „До Зброї“, 13 (26), листопад 1951

1. 4. 48 р. в с. Лісеничі (р-н Івано-Франківський, Львів. обл.) група підпільників звела бій з відділом МВД. В бою загинув один підпільник. Ворожі втрати: 2-ох вбитих і кількох ранених.

1. 4. 48 р. в лісі б. с. Буянів (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) була перестрілка між групою емведистів і повстанцями.

2. 4. 48 р. в лісі б. с. Слобода Бол. (р-н Болахів, Станисл. обл.) була сутичка між повстанцями і відділом МВД.

2. 4. 48 р. повстанці спалили міст вузьколінійної залізнички між сс. Спас-Луки (р-н Рожнітів, Станисл. обл.).

2. 4. 48 р. в лісі б. м. Болахів (Станисл. обл.) підпільники застріляли двох партійців.

2. 4. 48 р. в с. Передмірка (р-н Ланівці, Терноп. обл.) підпільники знищили приміщення клубу.

2. 4. 48 р. в лісі б. с. Поточисько (р-н Чернелиця, Станисл. обл.) була перестрілка між групою МВД і підпільниками.

2. 4. 48 р. в с. Мильча Мала (р-н Верба Рівен. обл.) підпільники підпалили колгосп.

2. 4. 48 р. в с. Підвисока (р-н Козин, Рівен. обл.) була перестрілка між групою повстанців і емведистами.

2. 4. 48 р. в с. Белзець (р-н Золочів, Львів. обл.) двох підпільників вийшли на емведівську заставу. Вони обстріляли емведистів, в наслідок чого двох емведистів поранили. Один із ранених другого дня помер.

2. 4. 48 р. в лісі б. с. Шершенівці (р-н Борщів, Терноп. обл.) була перестрілка між підпільниками і групою МВД.

3. 4. 48 р. в с. Лішня (р-н Шумськ, Терноп. обл.) група МВД застала в хаті підпільника. Він відкрив по емведистах вогонь, в наслідок якого один емведист упав убитий. Підпільник в бою загинув.

3. 4. 48 р. в с. Тейсарів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) була перестрілка між підпільником і відділом емведистів.

В м. квітні 1948 р. в районі Підбуж (Дрогоб. обл.) в сс. Майдан, Довге, Кропивник, Ст. Опака повстанці знищили телефонну лінію.

3. 4. 48 р. в с. Буянів (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) була перестрілка між групою повстанців і відділом емведистів.

3. 4. 48 р. на полі б. с. Вербилівці (р-н Букачівці, Станисл. обл.) група повстанців звела бій із відділом МВД.

М м. квітні 48 р. в районі Підбуж (Дрогоб. обл.) в сс. Сторонне, Підманастирок, Кропивник Нов., Ждана — підпільники понищили приміщення сільрад.

3. 4. 48 в лісі б. с. Чижки (р-н Ст. Самбір, Дрогоб. обл.) рій повстанців під ком. ст. бул. Березного разом із декількома підпільниками звели бій із опергрупою МВД. В бою одного емведиста убито і двоє ранено.

3. 4. 48 р. в с. Тейсарів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) один підпільник зустрівся з 8-ма гарнізонниками. Зав'язався короткий завзятий бій, під час якого ранений підпільник розірвав себе гранатою.

4. 4. 48 в. в с. Сулятичі (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) повстанці знищили документи в сільраді.

4. 4. 48 р. в с. Грабів (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) повстанці обстріляли 3-ох стрибків, що грабували селян. Один стрибок був убитий, один поранений попав в руки повстанцям, а один ранений втік.

В м. квітні 48 р. під час облави на ліс б. сс. Голодівка-Дібринів (р-н Рогатин, Станисл. обл.) група підпільників звела бій із відділом МВД. У висліді бою ворог втратив 7-ох вбитими і 3-ох раненими.

4. 4. 48 р. в с. Повче (р-н Верба, Рівен. обл.) підпільники підпалили колгосп.

4. 4. 48 р. в с. Куровичі (р-н Глиняни, Львів. обл.) повстанці роззброїли охорону тартаку.

4. 4. 48 р. б. с. Ляшки Муровані (р-н Н. Яричів, Львів. обл.) підпільники зліквідували емведиста з охорони радіовисильні.

5. 4. 48 р. в с. Липовець (р-н Дрогобич, Дрогоб. обл.) відділ емведистів наскочив на господарство, де оула кривка підпільників. Зав'язався бій, в якому оточені підпільники погинули.

5. 4. 48 р. в с. Гончари (р-н Винники, Львів. обл.) була сутичка між повстанцями і емведівським відділом.

5. 4. 48 р. в лісі б. с. Буянів (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведівським відділом.

6. 4. 48 р. в сс. Ізидорівка та Крехів (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) підпільники здемолювали приміщення сільради та знищили телефонні апарати.

6. 4. 48 р. в с. Братківці (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) повстанці обстріляли грабіжників з райцентру, які ходили по селі за м'ясопоставками. Двох грабіжників поранено, інші втекли.

6. 4. 48 р. в с. Баличі (р-н Мостиська, Дрогоб. обл.) підпільники застрілили організатора колгоспу і ранили начальника райконтори мінзагу.

7. 4. 48 р. в с. Ріпчиці (р-н Мединиця, Дрогоб. обл.) підпільники спалили будинки, призначені для колгоспу.

7. 4. 48 р. в с. Конюшки (р-н Крукеничі, Дрогоб. обл.) пограничники, що робили розшуки, зайшли до хати, де квартирувало двох повстанців. Повстанці відкрили по них вогонь, в наслідок чого вбили одного пограничника, а одного ранили. Опісля викинули гранати і вискочили надвір. Зав'язався бій. Оточені емведистами повстанці не могли прорватись і пострілялися.

7. 4. 48 р. в с. Калинівка (р-н Н. Стрілища, Дрогоб. обл.) була сутичка між підпільниками і відділом МВД, під час якої один підпільник був легко ранений.

8. 4. 48 р. в с. Фійна (р-н Жовква, Львів. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведистами.

8. 4. 48 р. підпільники спалили міст вузьколінійної залізнички б. с. Липовиця (р-н Рожнітів, Станисл. обл.).

8. 4. 48 р. в с. Буглів (р-н Ланівці, Терноп. обл.) була перестрілка між групою МВД і одним підпільником. Підпільник, обстрілявши емведистів, відступив.

9. 4. 48 р. в с. Угорськ (р-н Шумськ, Терноп. обл.) повстанці зробили засідку на емведистів, що верталися до райцентру з пограбованим селянським майном. Від сильного повстанського вогню впало двох емведистів, в тому числі райуповноважений Скоп'юк.

9. 4. 48 р. в лісі між сс. Рахиня—Слобода Долинська (р-н Долина, Станисл. обл.) підпільники зліквідували механіка Долинської автобази, що ходив зі зброєю і слідував за рухами повстанців.

10. 4. 48 р. в с. Подусів (р-н Болшівці, Станисл. обл.) була сутичка між підпільниками і відділом МВД. Один підпільник в сутичці був ранений.

10. 4. 48 р. в с. Липовиця (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) була перестрілка між групою МВД і підпільниками.

10. 4. 48 р. на хуторі Березина (р-н Вербя, Рівен. обл.) відбувся бій між групою повстанців і відділом МВД. У висліді повстанці поранили двох емведистів. Інші емведисти втекли до с. Повча.

10. 4. 48 р. в с. Волиця Барилова (р-н Лопатин, Львів. обл.) підпільники знищили клуб.

10. 4. 48 р. в с. Полохів (р-н Глиняни, Львів. обл.) підпільники знищили кіноапарат.

11. 4. 48 р. в с. Лівчиці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) повстанці зліквідували уповноваженого по заготівлі, що повертався зі села до району.

11. 4. 48 р. повстанці покарали смертю провокатора МВД з с. Цінева (р-н Рожнітів, Станисл. обл.), що помагав партійним емведівським злочинцям вивозити дня 21.10.47 р. українське населення на Сибір.

11. 4. 48 р. в с. Дороговиже (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) підпільники знищили клуб.

11. 4. 48 р. в с. Рожанка (р-н Славсько, Дрогоб. обл.) повстанці наскочили на хату, де затриалися емведисти. Від повстанських пострілів впало двох

емведистів.

11. 4. 48 р. в с. Лівчиці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) підпільники застрілили уповноваженого по заготівлі з райцентру.

11. 4. 48 р. в с. Козара (р-н Букачівці, Станисл. обл.) група підпільників звела бій з відділом МВД. В бою ворог втратив 2-ох вбитими. Підпільники втрачати не мали.

12. 4. 48 р. віст. Гамалія з одним стрільцем з вд. ім. Б. Хмельницького в с. Рожанка Нижка (р-н Славсько, Дрогоб. обл.) обстріляли емведистів, що квартирували в хаті одного господаря.

12. 4. 48 р. в с. Манастирець (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) підпільники здемолювали приміщення сільради, молочарні, знищили документи і забрали два телефонні апарати. Разом з приміщенням згоріло збіжжя, призначене большевиками на засів в проєктованому в тому селі колгоспі.

12. 4. 48 р. в с. Тарнавка (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) повстанці знищили сільраду, клуб і молочарню.

12. 4. 48 р. в райцентрі Мединиця (Дрогоб. обл.) повстанці зробили засідку на озброєну банду організаторів колгоспу. Від повстанських пострілів один бандит був убитий, а двох ранених.

12. 4. 48 р. в с. Горуцько (р-н Мединиця, Дрогоб. обл.) підпільники зробили засідку на озброєних большевицьких виступників. У висліді засідки двох виступників убито, та тяжко поранено одного емведиста. Здобуто 1 автомат.

12. 4. 48 р. в с. Башківці (р-н Шумськ, Терноп. обл.) підпільники обстріляли групу емведистів, що були на засідці.

12. 4. 48 р. в лісі б. с. Антонівці (р-н Шумськ, Терноп. обл.) підпільники мали сутичку з відділом МВД.

12. 4. 48 р. на хуторі Подольня (р-н Шумськ, Терноп. обл.) група повстанців мала сутичку з відділом МВД.

12. 4. 48 р. на дорозі з с. Стіжка до Антоновець (р-н Шумськ, Терноп. обл.) була сутичка між повстанцями і відділом МВД.

13. 4. 48 р. влд. УПА під ком. ст. віст. Сиротюка в лісі б. с. Либохора (р-н Славсько, Дрогоб. обл.) зайшов до працюючих лісорубів. Повстанці знищили приладдя до вирубки лісу і забрали державні коні, а з лісорубами зробили мітинг і розпустили їх домів.

13. 4. 48 р. в сс. Бережниця, Рогізно, Журавків (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) повстанці здемолювали приміщення сільради і молочарень.

13. 4. 48 р. в с. Корналівка (р-н Ланівці, Терноп. обл.) була перестрілка між підпільниками і відділом емведистів.

13. 4. 48 р. в с. Бистриця (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) повстанці застрілили днем участкового МВД. В днях від 12 до 14. 4. 48 р. в лісі б. с. Ілів (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) повстанці мали двічі сутички з відділами МВД. Від повстанських куль впало 3-ох емведистів.

14. 4. 48 р. в с. Сілець Беньків (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) повстанці здемолювали приміщення клубу.

15. 4. 48 р. група повстанців мала перестрілку з відділом емведистів під лісом б. с. Голівка (р-н Остріг, Рівен. обл.).

15. 4. 48 р. в с. Бондарі (р-н Вербя, Рівен. обл.) була перестрілка між підпільником і групою емведистів. Оточений ворогами підпільник загинув.

15. 4. 48 р. в с. Качанівка (р-н Підволочиська, Терноп. обл.) підпільники з засідки ранили уповноваженого по збиранні контингенту, що в нелюдський спосіб грабив населення.

15. 4. 48 р. в с. Вороблєвичі (р-н Мединиця, Дрогоб. обл.) був бій між групою повстанців і емведистами. В бою ворог мав 1-го вбитого лейтенанта МГВ і важко раненого сержанта, що незабаром помер.

15. 4. 48 р. в с. Бистриця (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) підпільники застрілили вдень участкового МВД.

15.4.48 р. в с. Крушельниця (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) повстанці застрілили лейтенанта МГБ.

15.4.48 р. б. с. Бринці Церковні (р-н Нові Стри-лища, Дрогоб. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведистами.

16.4.48 р. в с. Лисятичі (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) була сутичка між двома підпільниками і опергрупою МВД, в наслідок чого впало двох емведистів та один був поранений. Інші втекли до сільради і телефонували в райцентр за допомогою.

16.4.48 р. в лісі б. с. Башківці (р-н Шумськ, Терноп. обл.) була перестрілка між групою МВД і повстанцями.

17.4.48 р. в лісі б. с. Стрільбичі (р-н Ст. Самбір, Дрогоб. обл.) група повстанців звела бій з відділом МВД. В бою впало двох емведистів, а трьох було ранених. По стороні повстанців був один убитий.

17.4.48 р. в с. Новосілки (р-н Здолбунів, Рівен. обл.) двох повстанців мали сутичку з відділом МВД.

17.4.48 р. в с. Савчиці (р-н Крем'янець, Терноп. обл.) емведисти зайшли до хати, де був підпільник. Зав'язалась перестрілка, у висліді якої оточений ворогом підпільник загинув.

17.4.48 р. в лісах на поляні Соколів (р-н Вигода, Станисл. обл.) була перестрілка між підпільниками і відділом емведистів.

17.4.48 р. в лісі б. с. Нинів Дол. (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була сутичка між підпільниками і відділом МВД.

18.4.48 р. в с. Волцнів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) емведисти підглянули, що в одній хаті квартирують повстанці і обскочили хату. Повстанці відкрили по емведиста вогонь, в наслідок чого 3-ох емведистів загинуло, а один був важко поранений. Повстанці відступили без втрат.

18.4.48 р. на полі б. с. Кустин (р-н Олександрія, Рівен. обл.) емведисти зустрілися з двома підпільниками. Підпільники відкрили по ворогові вогонь, в наслідок чого був убитий 1 емведист.

18.4.48 р. на полях б. с. Лозівка (р-н Нове Село, Терноп. обл.) була перестрілка між підпільниками і групою емведистів. Під час перестрілки загинув один підпільник.

18.4.48 р. в с. Поршна (р-н Пустомити, Львів. обл.) повстанці обстріляли групу емведистів, в наслідок чого 1 емведист був убитий.

18.4.48 р. в райцентрі Жовква (Львів. обл.) підпільники наскочили на хату голови сільради с. Воля В., що ходив зі зброєю і тероризував населення. Підпільники здобули 1 ППШ.

18.4.48 р. в с. Зашків (р-н Жовква, Львів. обл.) повстанці знищили кіноапарат і зліквідували двох учасників емведівської провокативної бойвки.

19.4.48 р. 2-ох підпільників звели бій з відділом емведистів на полі б. с. Пруси (р-н Яричів, Львів. обл.). В бою ворог втратив 2-ох убитими. Підпільник Хитрий, важко ранений, розірвав себе гранатою.

19.4.48 р. в лісі т.зв. Острів (р-н Демидівка, Рівен. обл.) була перестрілка між групою емведистів і підпільниками. По обох сторонах втрат не було.

19.4.48 р. в с. Синьовидне Вижне (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) підпільники зліквідували парторга МТС.

21.4.48 р. в с. Чижки (р-н Ст. Самбір, Дрогоб. обл.) група повстанців мала двічі перестрілку з групами емведистів, що тримали засідки.

21.4.48 р. в с. Кавчий Кут (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) була перестрілка між групою повстанців і емведистами.

21.4.48 р. в лісі б. с. Орлів (р-н Дрогобич, цієї ж обл.) була сутичка між групою повстанців і відділом МВД.

21.4.48 р. в с. Красів (р-н Щирець, Львів. обл.) була сутичка між повстанцями і відділом емведистів.

21.4.48 р. в с. Синьовидне Виж. (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) повстанці мали сутичку з відділом МВД.

21.4.48 р. в Озірянській лісі (р-н Зборів, Терноп. обл.) група емведистів знайшла криївку підпільників. Зав'язався бій, під час якого підпільники, ото-

чені ворогом, понищивши все біля себе, пострілялися.

21.4.48 р. в с. Повжах (р-н Острів, Рівен. обл.) група підпільників звела бій з відділом МВД. Один важко поранений підпільник, винесений друзями з поля бою, помер.

22.4.48 р. в с. Антонівці (р-н Шумськ, Терноп. обл.) повстанці мали перестрілку з опергрупою емведистів.

22.4.48 р. в с. Почапи (р-н Глиняни, Львів. обл.) підпільники знищили кінопересувку.

22.4.48 р. в с. Білозірка (р-н Ланівці, Терноп. обл.) 2-ох підпільників звели бій з групою емведистів.

22.4.48 р. б. с. Витвиця (р-н Болахів, Станисл. обл.) повстанці звели бій з бандою емведистів. Під час бою один ранений повстанець розірвався гранатою.

22.4.48 р. б. с. Мізунь Новий (р-н Вигода, Станисл. обл.) група повстанців знищила вузьколінійну льокомотиву, спалила міст, канцелярію ліспромгоспу та магазин зі знаряддям до експлуатації лісу. При цьому повстанці застрілили 2-ох стрибків, що охороняли машину. Здобуто 1 СВТ, 1 кріс і амуніцію.

22.4.48. в с. Зашків (р-н Жовква, Львів. обл.) була перестрілка між підпільниками і відділом МВД.

24.4.48 р. в с. Новосілки (р-н Демидівка, Рівен. обл.) була перестрілка між емведистами і підпільником, у висліді якої підпільник згинув.

24.4.48 р. в лісі б. с. Новий Рогівець (р-н Збараж, Терноп. обл.) була сутичка між групою повстанців і відділом МВД.

24.4.48 р. в сс. Майдан, Довге, Кропивник Н., Смільна, Сторонна, Підманастирок, Опака (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) повстанці знищили обстановку сільрад і телефонні лінії.

24.4.48 р. б. с. Нинів Дол. (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була сутичка між підпільниками і емведистами.

25.4.48 р. в лісах між сс. Радванці-Яструбичі (р-н Радехів, Львів. обл.) група повстанців зустрілася з 2-ма групами емведистів. В бою 3-ох ранених повстанців, щоб не здатись в руки ворога, дострілялися, а одного раненого друзі винесли з поля бою. Емведисти мали 3-ох ранених.

25.4.48 р. в с. Сливовичі (р-н Золочів, Львів. обл.) була перестрілка між підпільником і групою МВД. Підпільник, поранений в обидві ноги, дострілювався.

25.4.48 р. в с. Межигір'я (р-н Коропець, Терноп. обл.) була сутичка між підпільниками і відділом МВД, під час якої один емведист був ранений.

В днях 25. до 29.4.48 р. в лісі б. с. Башківці (р-н Шумськ, Терноп. обл.) підпільники мали кілька сутичок з відділами МВД.

25.4.48 р. в с. Грядя (р-н Крем'янець, Терноп. обл.) була сутичка між групою підпільників і відділом МВД. Один ранений підпільник розірвав себе гранатою.

26.4.48 р. в с. Буцнів (р-н Микулинці, Терноп. обл.) була сутичка між двома повстанцями і емведистами. Ворог втратив 1-го вбитим і 1-го раненим. Повстанці втрат не мали.

26.4.48 р. в с. Решняте (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) повстанці обстріляли відділ МВД. Перелякані емведисти втекли.

27.4.48 р. в с. Межиріччя (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) 2-ох підпільників звели бій із відділом емведистів. Оточені ворогом підпільники подострілювалися з пістолі.

27.4.48 р. в с. Винники (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) повстанці зліквідували 3-ох істрєбітелів з охорони місцевого колгоспу. Здобуто 3 кріси і набої.

27.4.48 р. в с. Шили (р-н Ланівці, Терноп. обл.) 2-ох підпільників звели бій з відділом МВД. Оточені ворогами в горіючій хаті, підпільники безперервно стріляли до ворога, аж вкінці загинули, прошиті ворожими кулями.

27.4.48 р. на хуторі Кирилівка с. Соснівка (р-н Шумськ, Терноп. обл.) була перестрілка між повстанцями і відділом емведистів.

28.4.48 р. між сс. Сураж і Боложівка (р-н Шумськ, Терноп. обл.) була сутичка між підпільниками і опергрупою МВД.

28.4.48 р. в с. Горянка (р-н Почаїв, Терноп. обл.) група повстанців мала сутичку з відділом МВД.

28.4.48 р. в с. Іванівка (р-н Підволочиська, Терноп. обл.) підпільники застрілили голову колгоспу, що ходив зі зброєю і знущався над колгоспниками.

28.4.48 р. в с. Новиця (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) була сутичка між підпільниками і групою емведистів.

28.4.48 р. в лісі б. с. Поляна (р-н Щирець, Львів. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведистами.

29.4.48 р. в с. Романівка (р-н Великі Бірки, Терноп. обл.) підпільники застрілили большевицького вислужника, що ходив зі зброєю і грабував та тероризував населення.

29.4.48 р. в с. Куденівці (р-н Зборів, Терноп. обл.) емведисти, пограбувавши селян, засіли біля села на засідці. Тудою проходила група повстанців. Вони завважили емведистів і відкрили по них вогонь. Повстанці вбили 2-ох емведистів та 1-го ранили. Емведисти, освічуючи терен ракетами, відступили.

29.4.48 р. була сутичка між емведистами і 3-ма підпільниками в с. Тучапи (р-н Городок, Львів. обл.).

29.4.48 р. в с. Підтемне (р-н Щирець, Львів. обл.) підпільники звели бій з відділом МВД.

29.4.48 р. в с. Лецівка (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) повстанці обстріляли групу емведистів, в наслідок чого був ранений уповноважений МВД, що опісля помер.

29.4.48 р. в райцентрі Підбуж (Дрогоб. обл.) підпільники застрілили міліціонера, що знущався над населенням.

29.4.48 р. в лісі б. с. Антонівці (р-н Шумськ, Терноп. обл.) була перестрілка між групою повстанців і емведистами.

29.4.48 р. в с. Княже (р-н Красне, Львів. обл.) була перестрілка між емведистами й підпільниками. Оточений емведистами підпільник дострілювався з пістолі.

29.4.48 р. 2-ох підпільників мало сутичку з емведистами в лісі б. хутора Довжок (р-н Шумськ, Терноп. обл.).

30.4.48 р. в с. Стара Мощаниця (р-н Мізоч, Рівен. обл.) емведисти наскочили на хату, де квартирували підпільники Медвідь і Білий. Підпільники відкрили по ворогові вогонь і розпочався довгий і завзятий бій. Серед окликів «Слава Україні!» підпільники безперервно стріляли по емведистах і кидали гранати. Коли не стало їм набоїв, вони, щоб не дати своїх тіл на наругу ворогові, запалили стодолю й останніми набоями пострілялися.

30.4.48 р. в с. Межигір'я (р-н Коропець, Терноп. обл.) група повстанців зустрілася з емведистами. Зав'язався бій, що тривав дві години. У бою впало 2-ох повстанців.

30.4.48 р. б. с. Лядзяне (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) була сутичка між підпільниками і бандою МВД.

30.4.48 р. в с. Поляна (р-н Щирець, Львів. обл.) був бій між підпільниками і емведистами.

30.4.48 р. в с. Хохонів (р-н Болшівці, Станисл. обл.) була сутичка між повстанцями і відділом емведистів, під час якої один повстанець був ранений.

30.4.48 р. Бірки Янівські (р-н Брюховичі, Львів. обл.) повстанці обстріляли емведистів. В перестрілці згинув один емведист, а один був ранений.

1.5.48 р. на полі б. с. Чернихівці (р-н Збараж, Терноп. обл.) була сутичка між 2-ма повстанцями й емведистами. По обох сторонах втрат не було.

1.5.48 р. в с. Вижня Стінава (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була перестрілка між підпільниками й емведівською опергрупою.

1.5.48 р. на полі б. с. Березина (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) група емведистів наскочила на криївку підпільників. Зав'язався бій, у висліді якого оточені підпільники розірвали себе гранатами. По стороні бандитів було двоє ранених.

2.5.48 р. в с. Нове Село (р-н Куликів, Львів. обл.)

група бандитів з оперуповноваженим ро МГБ на чолі вдерлася до хати, де квартирували 2-ох повстанців. Зав'язався бій, в якому ворог утратив 3-ох убитими, між ними ст. лейтенанта і сержанта МВД. Повстанці відступили без втрат.

2.5.48 р. в с. Ясенівці (р-н Золочів, Львів. обл.) повстанці спалили колгосп.

2.5.48 р. в лісі б. с. Дерев'яне (р-н Клевань, Рівен. обл.) була сутичка між групою підпільників і відділом МВД. В сутичці, стріляючи по ворогові до останнього набоя, впали 3-ох підпільників.

2.5.48 р. в с. Майдан Олександр. (р-н Вінківці, Кам'янець-Подільської обл.) спалено хату голови сільради, що погано відносився до населення.

3.5.48 р. в с. Любінь Вел. (р-н Городок, Львів. обл.) 2-ох підпільників наскочили на хату, де забавлялися большевики, вислужники і емгебісти. Большевики гуляли безпечно, бо хата була близько гарнізону. Підпільники вкинули в хату кризь вікно гранати, а коли перелякані і поранені большевики почали тікати, відкрили по них вогонь. Важко ранених бандитів ще тієї ж ночі гарнізонники відвезли до Львова і Городка.

3.5.48 р. в с. Новиці (р-н Лопатин, Львів. обл.) повстанці виконали агентат на завідувача райкульт-відділом, уповноваженого по стяганні контингенту, і ще одного большевицького вислужника, що знущався над населенням.

3.5.48 р. на хуторі Мельники с. Озято (р-н Жабинка, Берест. обл., Білоруська ССР) група повстанців звела бій із відділом МВД.

3.5.48 р. в с. Сторонна (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) підпільники застрілили участкового МВД і одного міліціонера. Здобуто 1 ППШ, 1 пістоль і торбу з матеріалами.

3.5.48 р. в с. Ріпчиці (р-н Мединиця, Дрогоб. обл.) підпільники зліквідували кол. стрибка-агента МВД, що знущався над населенням.

В м. травні 1948 р. б. с. Чорний Потік (р-н Печеніжин, Станисл. обл.) від мін, закладених повстанцями, загинуло двоє емведистів, а один був важко ранений.

4.5.48 р. в с. Волосько (р-н Жовква, Львів. обл.) підпільники зліквідували участкового МВД.

4.5.48 р. в с. Івання (р-н Дубно, Рівен. обл.) підпільник роззброїв стрибка.

5.5.48 р. в с. Константиївка (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) між групою повстанців і емведистами, що тримали засідку, зав'язалась перестрілка. Обидві сторони втрат не мали.

5.5.48 р. в с. Ферлеївка (р-н Красне, Львів. обл.) підпільники спалили колгосп.

5.5.48 р. в с. Сваричі (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) повстанці застрілили двох бандитів з райцентру, що озброєні прибули в село грабувати збіжжя.

В м. травні 1948 р. підпільники зліквідували 1-го міліціонера і стрибка в Ланчинському р-ні (Станисл. обл.).

6.5.48 р. в с. Мокротин (р-н Жовква, Львів. обл.) повстанці застрілили двох озброєних бандитів з райцентру (уповноважених) і важко ранили заступника начальника МГБ.

6.5.48 р. в с. Добросин (р-н Жовква, Львів. обл.) підпільники звели бій з відділом емведистів.

6.5.48 р. в с. Комарівка (р-н Почаїв, Терноп. обл.) підпільники звели бій з відділом МВД. В бою впав важко ранений підпільник Гриць. Він понищив біля себе усі записки і гроші, розбив годинник і з окликом «Слава Україні!» дострілювався з пістолі.

7.5.48 р. в с. Іванівка (р-н Межигір'я, Рівен. обл.) група емведистів наскочила на двоє квартируючих підпільників. Зав'язався бій, під час якого ранені підпільники пострілялися.

7.5.48 р. на шляху між сс. Коростів-Козьова (р-н Славсько, Дрогоб. обл.) бойовики охоронного відділу «75» із засідки вбили мол. сержанта військ МВД.

В м. травні 1948 р. в р-ні Яремче (Станисл. обл.) підпільники понищили всі сільради.

8.5.48 р. в с. Дорожів (р-н Дубляни, Дрогоб. обл.)

була сутичка між групою підпільників і емведистами.

8.5.48 р. в с. Лахвичях (р-н Любешів, Вол. обл.) повстанці застрілили 1-го озброєного партійця, що тероризував у селі населення.

9.5.48 р. в с. Надіїв (р-н Долина, Станисл. обл.) підпільники зліквідували начальника КПЗ (камера предварительного заключенія) Долинського ро МГБ і 1-го стрибка.

9.5.48 р. в с. Вербляни (р-н Немирів, Львів. обл.) повстанці спалили колгосп і знищили телефонну лінію.

10.5.48 р. в с. Кип'ячка (р-н Бірки Вел., Терноп. обл.) була сутичка між групою підпільників і відділом МВД.

10.5.48 р. в с. Острів (р-н Красне, Львів. обл.) повстанці роззброїли стрибків. Під час роззброювання застрілили одного стрибка, що чинив опір.

10.5.48 р. в с. Явче (р-н Букачівці, Станисл. обл.) підпільники знищили кінопересувку.

11.5.48 р. в с. Лука (р-н Золочів, Львів. обл.) повстанці роззброїли станицю стрибків. Здобуто 9 крісів і 1 автомат.

12.5.48 р. в с. Вербівці (р-н Буданів, Терноп. обл.) емведисти, що ходили по хатах грабувати харчі, зустрілися на подвір'ї одної хати з повстанцями. Перший відкрив по емведистах вогонь стійковий. Зав'язалась перестрілка, у висліді якої один емведист був убитий, а один важко ранений. Повстанці втрат не мали.

13.5.48 р. в с. Ситихів (р-н Новий Яричів, Львів. обл.) підпільники зліквідували 3-ох емведистів з гарнізону МВД в с. Брюховичі.

14.5.48 р. в с. Вільхова (р-н Букачівці, Станисл. обл.) агентатник з доручення підпілля виконав атентат на завідуючого торфзаводом, що особливо активно виступав проти визвольного руху.

14.5.48 р. в с. Майдан (р-н Красне, Львів. обл.) підпільники роззброїли станицю стрибків. Здобуто 11 крісів і 1 автомат. В той час здемолювано канцелярію сільради і знищено телефонне устаткування.

14.5.48 р. в с. Почапах (р-н Золочів, Львів. обл.) була перестрілка між підпільником і емведистами. В перестрілці вправ капітан МВД, а підпільник, оточений ворогом, щоб не попасти живим, дострілювався.

14.5.48 р. в с. Підліски Малі (р-н Брюховичі, Львів. обл.) 30 бандитів з МВД наскочили на хату, де квартирували підпільники — Скакун і Zenko. Розпочався важкий, завзятий бій, у висліді якого обидва підпільники, коли їм забракло набоїв, відобрали собі життя. Ворог утратив в бою 5-ох вбитих, в тому числі 1-го капітана, 1-го ст. лейтенанта і 1-го лейтенанта.

15.5.48 р. в с. Улично (р-н Дрогобич, цієї ж обл.) підпільники знищили приміщення сільради.

15.5.48 р. в лісі б. с. Опака (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) підпільники зліквідували колишнього емведиста — «об'їздчика», що покарав грошовою карою понад 100 селян та кількадесятьох віддав під суд.

15.5.48 р. в с. Воля Велика (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) була перестрілка між повстанцями і групою емведистів.

16.5.48 р. в с. Опака (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) підпільники застрілили одного емведиста.

17.5.48 р. в м. Новий Почаїв (Терноп. обл.) повстанці обстріляли банду большевицьких грабіжників з райцентру, в наслідок чого важко поранили уповноваженого з райпарткому. Здобуто 1 кулемет.

16.5.48 р. в с. Русилів (р-н Красне, Львів. обл.) підпільники спалили колгосп, здемолювали приміщення сільради і роззброїли стрибків.

16.5.48 р. в с. Різдяни (р-н Бурштин, Станисл. обл.) підпільники знищили приміщення сільради.

17.5.48 р. в с. Волочин (р-н Букачівці, Станисл. обл.) підпільники обстріляли озброєних бандитів з адміністрації, що прибули в село за поставками. Перелякани грабіжники розбіглися.

17.5.48 р. в с. Артасів (р-н Куликів, Львів. обл.) була перестрілка між підпільником і групою емве-

дистів. Ранений підпільник дострілювався з пістолі.

18.5.48 р. в с. Синьовидне Нижнє (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведистами.

18.5.48 р. в с. Вел. Дідушичі (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) підпільники обстріляли опергрупу МВД, в наслідок чого один емведист був убитий та 1 ранений.

18.5.48 р. в с. Новосілка (р-н Болшівці, Станисл. обл.) повстанці здемолювали приміщення сільради.

20.5.48 р. в с. Підтемене (р-н Щирець, Львів. обл.) була сутичка між підпільниками і емведистами.

21.5.48 р. на полі б. с. Опака (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) група повстанців звела бій з відділом емведистів. В бою ворог втратив одного вбитим та одного раненим. Повстанці втрат не мали.

22.5.48 р. в с. Гостинцеве (р-н Мостиська, Дрогоб. обл.) повстанці мали сутичку з групою МВД. В сутичці ворог мав 1-го раненого. Повстанці втрат не мали.

22.5.48 р. в с. Передмірка (р-н Ланівці, Терноп. обл.) підпільники вийшло на емведистську засідку. Зав'язалась перестрілка, у висліді якої емведисти під сильним вогнем підпільників відступили.

23.5.48 р. в с. Дібринів (р-н Рогатин, Станисл. обл.) повстанці обстріляли відділ емведистів, що конвоювали арештованих юнаків. Від повстанських куль був убитий лейтенант МВД і 2-ох рядових емведистів поранили.

25.5.48 р. в с. Глібовичі (р-н Бібрка, Львів. обл.) підпільники знищили клуб.

23.5.48 р. в с. Забойки (р-н Козлів, Терноп. обл.) повстанці важко поранили завідуючого клубу, що ходив зі зброєю, тероризував населення і був ініціатором колгоспу в селі.

23.5.48 р. в с. Завадка (р-н Войнилів, Станисл. обл.) була перестрілка між повстанцями і групою МВД.

23.5.48 р. в с. Грабівка (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведистами.

23.5.48 р. в с. Новиці (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) була перестрілка між групою підпільників і відділом МВД.

24.5.48 р. в с. Купчинці (р-н Козлів, Терноп. обл.) повстанці звели бій з відділом МВД, в наслідок якого впало двох емведистів.

24.5.48 р. в с. Бовшів (р-н Болшівці, Станисл. обл.) була сутичка між групою повстанців і емведистами.

25.5.48 р. в с. Щуровичі (р-н Лопатин, Львів. обл.) була перестрілка між підпільниками і групою МВД. Обидві сторони втрат не мали.

25.5.48 р. в с. Жуличах (р-н Золочів, Львів. обл.) підпільники зустрілися з групою емведистів. Зав'язалась перестрілка, у висліді якої один підпільник згинув.

25.5.48 р. в с. Івання (р-н Дубно, Рівен. обл.) група повстанців обстріляла відділ емведистів.

25.5.48 р. в с. Сатанів (р-н Кам'янець, Терноп. обл.) повстанці зробили засідку, на яку наїхала підвода з озброєними бандитами з райцентру, що їздили на села тероризувати населення. Від повстанських стрілів загинули: уповноважений райпарткому і 2-ох міліціонерів, а капітан МВД був важко поранений. Повстанці здобули 2 автомати і кріс.

25.5.48 р. в лісі б. с. Ілем'я (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) була перестрілка між підпільниками і групою МВД.

25.5.48 р. в лісі між сс. Суходіл — Поляна (р-н Щирець, Львів. обл.) двох повстанців зустріли групу емведистів. Зав'язалась перестрілка, під час якої один емведист був убитий.

26.5.48 р. в Кирниченському лісі (р-н Пустомити, Львів. обл.) група підпільників зустріла відділ МВД. В перестрілці двох емведистів було вбитих.

26.5.48 р. в лісі б. с. Нижня Стинава (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була сутичка між підпільниками і відділом залізнодорожного МВД.

26.5.48 р. в с. Ходовичі (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) була перестрілка між повстанцями і емведистами.

26.5.48 р. в с. Німшин (р-н Болшівці, Станисл.

обл.) в бою з повстанцями був убитий сержант МВД. 27.5.48 р. в с. Тишковичі (р-н Нижанковичі, Дрогоб. обл.) підпільники зробили засідку на емведівську машину. Підчас обстрілу було вбито 2-ох офіцерів-пограничників та одного поранено.

27.5.48 р. на полі б. с. Бовшів (р-н Болшівці, Станисл. обл.) була перестрілка між підпільниками та емведистами.

27.5.48 р. в лісі б. с. Гусаків (р-н Нижанковичі, Дрогоб. обл.) група пограничників зустрілася з 3-ма підпільниками. Підпільники відкрили по пограничниках вогонь, внаслідок чого впало 3-ох бандитів, а інші втекли. 2-ох підпільників пустились здоганяти тікаючих пограничників і під час того набігли на кулеметне емведівське гніздо. Від ворожих пострілів один підпільник був убитий, а один ранений. Ворог мав також кількох ранених.

28.5.48 р. в с. Залужани (р-н Дубляни, Дрогоб. обл.) група підпільників звела бій з відділом МВД.

28.5.48 р. в с. Курники (р-н Вел. Бірки, Терноп. обл.) повстанці покарали смертю через підвищення секретаря первинної комсомольської організації, явного агента ро МГБ, що працював фінагентом, ходив зі зброєю і тероризував населення.

28.5.48 р. в с. Сукіль (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була перестрілка між повстанцями і групою мінерів, що перші обстріляли повстанців.

28.5.48 р. в с. Стоянові (р-н Радохів, Львів. обл.) підпільники звели бій з емведистами. В бою загинув геройською смертю один підпільник.

29.5.48 р. в лісі т. зв. Лиса (р-н Вигода, Станисл. обл.) була сутичка між групою повстанців і відділом МВД.

29.5.48 р. б. с. Радохінці (р-н Нижанковичі, Дрогоб. обл.) група повстанців звела бій з відділом пограничників.

30.5.48 р. в с. Зелений Яр (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) була сутичка між групою повстанців і емведистами.

30.5.48 р. в с. Болохів (р-н Войнилів, Станисл. обл.) підпільники обстріляли емведистів, внаслідок чого впав один рядовий емведист.

30.5.48 р. в с. Ферлеївка (р-н Красне, Львів. обл.) підпільники спалили МТС і 4 молотарки.

30.5.48 р. в с. Топорів (р-н Бузьк, Львів. обл.) підпільники виконали атентат на большевицького вислужника-члена партії.

30.5.48 р. в с. Трійця (р-н Лопатин, Львів. обл.) була перестрілка між підпільником і емведистами.

Того ж дня була перестрілка між групою повстанців і емведистами на присілку с. Трійця — Кутах Трієцьких.

30.5.48 р. в с. Завидовичі (р-н Городок, Львів. обл.) була перестрілка між підпільниками і емведистами.

Під кінець м. травня 48 р. на хуторі б. с. Милини Олександрівські (р-н Вінківці, Кам'янець-Под. обл.) повстанці, що квартирували в одного колгоспника, застрілили участкового МВД Попельнюха і районного контори мінзагу.

В м. травні-червні 48 р. в с. Черниця (р-н Підкамінь, Львів. обл.) повстанці спалили колгосп і замінували стежку до гарнізону. Міна вбила лейтенанта МГБ і ст. сержанта, а 4-ох бійців тяжко поранила. В с. Літовищі, того ж р-ну, підпільники застрілили одного емведиста з гарнізону. В с. Гаї Старобродські (р-н Броди, Львів. обл.) підпільники, у відплату за грабів населення, зліквідували районного контори мінзагу. В с. Кадлубиська (р-н Заболотці, Львів. обл.) повстанці вбили одного большевицького бандита та 3-ох поранили. В с. Паликорови (р-н Підкамінь, Львів. обл.) підпільники спалили колгосп, знищили сільраду, телефонне устаткування, клуб, молочарню, та зліквідували 2-ох стрибків. Автомашину з емведистами, що їхали з райцентру на допомогу, знищила раніше закладена підпільниками міна. Були вбиті підполковник МГБ з Києва, начальник ро МГБ Нікітін, та 12 емведистів поранених. Ворог мав, мабуть, більше жертв, але їх постарався законспірувати.

1.6.48 р. в с. Верхня-Мостище (р-н Войнилів,

Станисл. обл.) емведисти мали перестрілку з групою підпільників, під час якої один емведист був ранений.

1.6.48 р. в с. Дашава (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) повстанці спалили молочарню і приміщення клубу.

2.6.48 р. в с. Опака (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) була сутичка між групою повстанців і емведистами. Ворог мав 1-го вбитого і 1-го раненого. По сторони повстанців втрат не було.

2.6.48 р. в с. Фащівка (р-н Підволочиська, Терноп. обл.) підпільники зліквідували сержанта МГБ.

2.6.48 р. в с. Кобиліволоки (р-н Буданів, Терноп. обл.) емведисти, що робили розшуки, натрапили на 2-ох повстанців, що квартирували в stodoli. Підпільники обстріляли емведистів, внаслідок чого один емведист впав ранений, а інші втекли і швидко оддали від stodoli залягли. Розпочався бій. Повстанці спалили всі організаційні матеріали, що мали зі собою, щоб вони не попали в руки ворога. Кризь тріскіт кулеметів і автоматів сусіди чули, як повстанці кликали: «Ми, українські повстанці, боремося за Українську Самостійну Соборну Державу! Ми не останні, — як ми навіть впадемо в бою, то боротьбу буде продовжувати весь народ!» Емведисти вислали бійця до сільради, щоб потелефонував за допомогою. Він прибіг до сільради і почав взивати з райцентру підмоги, додаючи при цьому, що вони мають вже одного вбитого і одного раненого. Виконавши наказ, емведист, однак, вже боявся виходити з сільради. Тим часом повстанці серед співу «З піснею на устах ми йдем до бою» закидали ворога гранатами і пішли в пробій та швидко відступили.

В літі 1948 р. в с. Ясениця (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) повстанці спалили колгосп.

3.6.48 р. в с. Мосурівка (р-н Заставна, Чернів. обл.) був бій між підпільниками і групою МВД. Ворог втратив кількох вбитими. Двох підпільників, важко ранених в бою, дострілили.

3.6.48 р. б. с. Кам'янка (р-н Сколе, Дрогоб. обл.) була сутичка між підпільником і емведистами. Підпільник поранив двоє емведистів, але сам, важко ранений, оточений ворогами, дострілювався.

4.6.48 р. Грабів (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) була перестрілка між двома повстанцями і опергрупою МВД.

4.6.48 р. на полі б. с. Виспа (р-н Рогатин, Станисл. обл.) була перестрілка між групою повстанців і емведистами.

4.6.48 р. між сс. Виноград і Приклище (р-н Гвіздець, Станисл. обл.) група підпільників звела бій з відділом МВД.

5.6.48 р. в лісі б. с. Топорова (р-н Бузьк, Львів. обл.) група підпільників звела бій з большевицькою заставою.

5.6.48 р. в с. Чернилява (р-н Яворів, Львів. обл.) повстанці знищили устаткування клубу.

5.6.48 р. на прис. Зимівки с. Орів (р-н Дрогобич, цієї ж обл.) підпільники завважили емведистів, що проходили і відкрили по них вогонь. Зав'язалась перестрілка, з якої обидві сторони вийшли без втрат.

6.6.48 р. в с. Ляшків (р-н Лопатин, Львів. обл.) підпільники застрілили стрибка з райцентру.

6.6.48 р. в с. Гориславичі (р-н Нижанковичі, Дрогоб. обл.) підпільники зробили засідку на уповноваженого по позиції — завідувача райторгом, що ходив по селі зі зброєю та переслідував населення. Уповноважений вийшов на засідку і був убитий.

6.6.48 р. в с. Скнулів (р-н Красне, Львів. обл.) атентаники підпілля виконали атентат на секретаря партійної організації, що тероризував населення.

6.6.48 р. Костів (р-н Жовква, Львів. обл.) підпільники знищили клуб.

7.6.48 р. в с. Кальна (Болехів, Станисл. обл.) емведисти зустрілися з двома підпільниками. Зав'язався бій, у висліді якого, оточені ворогом, понизивши раніше все біля себе, підпільники порозривали себе гранатами.

8.6.48 р. в лісі б. с. Грицеволя (р-н Лопатин, Львів. обл.) група повстанців вийшла на емведів-

ську засідку Зав'язалась перестрілка, у висліді якої один повстанець загинув.

8. 6. 48 р. на присілку Залісся с. Нестаничі (р-н Радехів, Львів. обл.) підпільники звели бій з емведистами. В бою двох емведистів було вбитими та 1 поранений.

9. 6. 48 р. б. с. Кулява (р-н Жовква, Львів. обл.) була сутичка між підпільниками та емведистами

В м. червні 48 р. в с. Пилипи Олександрівські (р-н Мінківці, Кам'янець-Под. обл.) був бій між групою повстанців і відділом емведистів та озброєної адміністрації. В бою були вбиті участковий МВД і уповноважений райконтори мінзагу. Повстанці втрат не мали.

В другому кварталі 1948 р. в сс. районів Болахів, Долина і Рожнітів повстанці здемолювали низку приміщень сільрад і молочарень.

9. 6. 48 р. в с. Бутини (р-н Вел. Мости, Львів. обл.) емведисти, що робили розшуки зустрілися з двома підпільниками. Зав'язався завзятий бій, під час якого двох емведистів було ранених. Оточені підпільники в безвихідному становищі, розірвали себе гранатами.

10. 6. 48 р. в лісі б. с. Кропивник Новий (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) група повстанців мала сутичку з відділом МВД.

10. 6. 48 р. Бистриця (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) підпільники застрілили вдень участкового МВД.

10. 6. 48 р. підпільники знищили телефонну лінію між сс. Дубровиця — Довжки (р-н Войнилів, Станисл. обл.).

10. 6. 48 р. в с. Вихопні (р-н Куликів, Львів. обл.) група емведистів наскочила на хату одного селянина. В той час недалеко проходили повстанці. Вони відкрили по емведистах вогонь і примусили їх до втечі.

11. 6. 48 р. в с. Боянець (р-н Куликів, Львів. обл.) підпільники звели бій із групою емведистів.

11. 6. 48 р. в с. Молошковичі (р-н Яворів, Львів. обл.) підпільники знищили кіноапарат.

12. 6. 48 р. Яблонів (р-н Болшівці, Станисл. обл.) повстанці спалили будинок сільради.

12. 6. 48 р. в с. Дивині (р-н Дивин, Берест. обл., Білоруська ССР) підпільники зліквідували участкового МВД.

13. 6. 48 р. в с. Майдан (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) пвд УПА зробив наскок на станицю стрибків. У висліді наскоку один стрибок був убитий та двох ранених.

13. 6. 48 р. в райцентрі Городок (Львів обл.) атенатник підпілля важко поранив большевицького вислужника-організатора колгоспів, що причіс населенню багато лиха.

14. 6. 48 р. в с. Цунів (р-н Городок, Львів. обл.) повстанці зліквідували партійця. Здобуто 1 пістоль.

14. 6. 48 р. в с. Криниця (р-н Городок, Львів. обл.) атенатник підпілля важко поранив капітана МВД, що в наслідок ран помер.

14. 6. 48 р. в с. Борятин (р-н Судова Вишня, Дрогоб. обл.) була сутичка між підпільниками і емведистами.

14. 6. 48 р. б. с. Виспа (р-н Рогатин, Станисл. обл.) група підпільників зустрілася з емведистами. Підпільники відкрили по емведистах вогонь. Зав'язався бій, в якому впало двох емведистів та був ранений один підпільник.

14. 6. 48 р. в с. Винники (р-н Підбуж, Дрогоб. обл.) повстанці знищили колгосп.

14. 6. 48 р. в с. Томашівці (р-н Войнилів, Станисл. обл.) підпільники обстріляли групу емведистів. Емведисти втекли.

14. 6. 48 р. в с. Миколаїв (р-н Лопатин, Львів. обл.) емведисти зайшли до хати учительки зо східних областей, в якій в той час були повстанці. Зав'язався бій, в якому емведисти втратили кулеметника.

В половині м. червня 48 р. б. с. Сілець Бенків (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) була перестрілка між групою підпільників і емведистами. Обидві сторони втрат не мали.

15. 6. 48 р. в лісі між сс. Брониця-Медвежа (р-н

Дрогобич, цієї ж обл.) була сутичка між групою підпільників та емведистами.

15. 6. 48 р. в с. Скоморохи Нові (р-н Болшівці, Станисл. обл.) група підпільників звела бій з відділом МВД.

16. 6. 48 р. в с. Кулява (р-н Вел. Мости, Львів. обл.) 2-ох підпільників звело бій з групою МВД.

16. 6. 48 р. в с. Завій (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) повстанці мали сутичку з опергрупою МВД.

17. 6. 48 р. на присілку Мазярня с. Стоянів (р-н Радехів, Львів. обл.) була перестрілка між групою підпільників і стрибками. Під час перестрілки один стрибок був ранений.

18. 6. 48 р. в с. Надіїв (р-н Долина, Станисл. обл.) атенатники підпілля застрілили партійця-організатора колгоспу й агента МГБ.

18. 6. 48 р. б. с. Стіжок (р-н Шумськ, Терноп. обл.) відбувся бій між групою повстанців і відділом МВД.

18. 6. 48 р. в с. Колодно (р-н Куликів, Львів. обл.) повстанці зліквідували одного емведиста з гарнізону в с. Жовтанці.

18. 6. 48 р. в лісі б. с. Ілів (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) група повстанців звела бій з відділом МВД.

20. 6. 48 р. в Більче (р-н Богатин, Терноп. обл.) в перестрілці з підпільниками емведисти втратили одного вбитим і 2-ох ранених, з яких один незабаром помер.

20. 6. 48 р. в с. Більче (р-н Мединиця, Дрогоб. обл.) була сутичка між групою підпільників і відділом МВД.

20. 6. 48 р. в с. Воля Якубова (р-н Дрогобич, цієї ж обл.) повстанці знищили кіноапарат.

21. 6. 48 р. б. с. Боляновичі (р-н Крукеничі, Дрогоб. обл.) повстанці зробили засідку, з якої застрілили 2-ох емведистів.

21. 6. 48 р. в с. Красносілці (р-н Збараж, Терноп. обл.) 10 емведистів зайшли до хати, в якій було двох повстанців. Повстанці відкрили по ворогові вогонь. Бій, що зав'язався тривав три години. Щойно, коли емведисти підпалили хату, повстанці, в безвихідному положенні, пострілялися. В бою було 4-ох емведистів поранених.

21. 6. 48 р. на залізничній лінії між м. Болахів і с. Гошів (Станисл. обл.) 2-ох підпільників звело бій з 12-ма емведистами. Ворог утратив 3-ох убитими і 1-го раненим. Оточені ворогом підпільники згинули.

22. 6. 48 р. під лісом б. с. Бовшів (р-н Болшівці, Станисл. обл.) була сутичка між підпільниками і емведистами.

22. 6. 48 р. б. с. Волоща + Мелиниця, Дрогоб. обл.) група повстанців звела бій з емведистами.

22. 6. 48 р. б. с. Лядське (р-н Красне, Львів. обл.) була перестрілка між групою емведистів і двома підпільниками. Під час перестрілки був ранений лейтенант МВД. Підпільники втрат не мали.

22. 6. 48 р. в лісі б. с. Суховоля (р-н Броди, Львів. обл.) група повстанців звела бій з більшим відділом емведистів. У бою ворог втратив 2-ох убитими і 1-го раненим. По стороні повстанців був 1 убитий.

24. 6. 48 р. в с. Лівчиці (р-н Комарно, Дрогоб. обл.) підпільники спалили колгосп і знищили трактор.

24. 6. 48 р. в м. Долина (Станисл. обл.) атенатники підпілля зліквідували вдень фінагента — явного ворожого вислужника і агента МВД.

25. 6. 48 р. в с. Криве (р-н Козова, Терноп. обл.) повстанці обстріляли емведистів, що переводили ловлю молодих хлопців на каторжні роботи в Донбас.

25. 6. 48 р. в с. Застав'я (р-н Вел. Бірки, Терноп. обл.) повстанці зліквідували начальника істребітбельного батальйона, що разом з емведистами робив ревізію, виломлював двері по селянських хатах і тероризував населення.

25. 6. 48 р. в лісі б. с. Слобода Вол. (р-н Болахів, Станисл. обл.) була сутичка поміж групою МВД і підпільниками.

25. 6. 48 р. в с. Новиця (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) рула сутичка між групою повстанців і відділом МВД.

25. 6. 48 р. в с. Купичволя (р-н Великі Мости, Львів. обл.) підпільники обстріляли з кулемета групу емведистів, в наслідок чого убили лейтенанта МВД і поранили 1-го емведиста.

26. 6. 48 р. бійка Служби Безпеки (СБ) зліквідувала начальника стрибків в с. Щельпаки (р-н Нове Село, Терноп. обл.).

26. 6. 48 р. в с. Германівка (р-н Мельниця-Подільська, Терноп. обл.) була перестрілка між групою підпільників і відділом емведистів. У перестрілці впав один підпільник.

26. 6. 48 р. на дорозі з села Ліщинці до лісу (р-н Пробіжна, Терноп. обл.) група емведистів зустрілася з санітаркою УЧХ — підпільницею Тирсою. Підпільниця з пістоля ранила двох емведистів та опісля, прошита ворожими кулями, впала сама.

27. 6. 48 р. в с. Желдець (р-н Квликів, Львів. обл.) 3-ох підпільників, заскочених емведистами, звели бій, у висліді якого згинули геройською смертю.

27. 6. 48 р. в с. Козирщина (р-н Демидівка, Рівен. обл.) підпільники знищили клуб.

27. 6. 48 р. в с. Угорськ (р-н Шумськ, Терноп. обл.) підпільники мали сутичку з групою МВД.

27. 6. 48 р. в лісі б. с. Свистільники (р-н Болшівці, Станисл. обл.) була сутичка між повстанцями і групою емведистів.

28. 6. 48 р. с. Грабівка (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) була сутичка між підпільниками і емведистами.

28. 6. 48 р. в с. Сушно (р-н Радехів, Львів. обл.)

повстанці зліквідували двох стрибків та голову колгоспу, що шкодив населенню. Одночасно знищили канцелярію сільради і телефонні апарати в сільраді і в спиртзаводі.

30. 6. 48 р. в с. Каневичі (р-н Самбір, Дрогоб. обл.) група повстанців мала сутичку з відділом МВД.

30. 6. 48 р. в с. Майдан (р-н Жовква, Львів. обл.) підпільник обстріляв емведистів, в наслідок чого один емведист був убитий. Підпільник щасливо відступив.

Під кінець м. червня 48 р. атентатник підпілля виконав атентат на двох працівників залізнодорожного МГВ в м. Ходорові. Атентат виконано днем на станції Помонята-Псарі (р-н Рогатин, Станисл. обл.).

В літі 48 р. повстанці перевели масові акції проти колгоспів у Волинській області. Спалено колгоспи в наступних селах: Первісся, Городище (р-н Луківці), Доротище (р-н Ковель), Гупали і Запілля (р-н Любомль); Полапи (р-н Головно); Дубечко, Кримно (р-н Заболоття); Ратно, Бузаки, Хотишево, Чорче, Височно, Прохід (р-н Ратно); Синово, Замшани, Мізово (р-н Стара Вижівка); Тоболи, Ворокомич (р-н Камінь-Каширський), Рівночасно в деяких з-поміж згаданих сіл здемольовано сільради і зліквідовано большевицьких вислужників-активістів. В с. Городище (р-н Луківці) повстанці зліквідували представника з райцентру; в с. Полапи (р-н Головно) зліквідовано уповноваженого з райкомпартії; в с. Височно (р-н Ратно) зліквідовано одного стрибка.

Для того, щоб реалізувати наш плян розгортання самостійницької боротьби на всіх українських етнографічних землях від Тиси по Кубань, ми використовуємо кожну можливість, кожну щілину в оборонній системі окупанта. Утворивши на нашому основному пляцдармі „кругову оборону“, ми звідси ведемо в першу чергу наш пропагандивний „обстріл“ ще неопанованих районів України. Кожна наша листівка, кожна наша революційна брошура, кожне наше пропагандивне революційне видання, розповсюджене нами в цих районах — це, вживаючи для образості порівняння з військового словника, наше далекобійне стрільно, вистрілене нами в глибокий тил ворога.

Кожне наше революційне видання, відчиняючи підсовєтським людям очі на всю злочинність большевицької системи, закликаючи їх до активної боротьби проти большевицьких гнобителів, вказуючи їм, що повинні боротися за знищення большевицької тюрми народів, знищує, так би мовити, „живу силу“ противника — відбирає йому людей.

Ми ведемо безперервну розвідку районів, опанованих ворогом. З нашого пляцдарму ми постійно робимо вилазки — рейди у ворожій тил. На ворожій території ми постійно створюємо наші нові опірні пункти. Ми постійно поширюємо наш революційний пляцдарм на разуюнок районів, дотепер всеціло опанованих ворогом. Тільки до оборони ми ніколи не обмежувалися, ні не обмежусмося. Боронячись на нашому пляцдармі, ми в той же час робимо все можливе, щоб наш пляцдарм поширити, щоб розгортати визвольну протибольшевицьку боротьбу на всіх землях України.

II. Полтава: „Безпосередньо за що ми ведемо наш бій?“
Крайове видання, 1950

Дж. Д. Гітл: Військовий штаб, його історія й розвиток

Гаррізбург, Па., 1949, стор. 281

Книжка подає ядерний перегляд розвитку військового штабу від найдавніших відомих історичних часів по 1948 р. Історичний матеріал автор розподіляє на добу до смерті новатора в ділянці організації армії, шведського короля Густава Адольфа під Люцерном (1632) та добу розвитку започаткованих ним ідей в ділянці провладу окремих національних армій світу, отже: історію й характеристику пруського (згодом — німецького), французького, англійського, американського та російського генеральних штабів. Годі як перша частина тільки загально характеризує згадані військово-керівні системи, то друга частина подає порівняно повний огляд розвитку окремих штабів згаданих 5-ти армій, далі — важливішої військово-фахової новаторської літератури на ту тему та врешті перекрій організації штабів по тих арміях в останньому часі.

Мабуть, практична мета книжки — знайти слухачів воєнно-морської школи США (книжка являється циклом лекцій автора у цій школі) із наявними сучасними союзниками й ворожми „мізками армій”, їх недоліками та позитивами — вплинула на те, що по-мачушиному коротко потрактований (мабуть, як „неактуальний”) німецький „генеральштаб” та навпаки, доволі обширно російський „генеральний штаб”, ну і власний „джеренерел штаф” США.

При опрацюванні цього доволі проглядно з’ясованого конспекту історії розвитку інституції генеральних штабів автор послуговувався вичерпною німецькою публікацією ген. П. Л. Е. Б. Шеллендорфа п. н. „Обов’язки і служба генерального штабу”, 1905, — для давнішого періоду та низкою американських, англійських, французьких, німецьких і російських публікацій при історії розвитку генеральних штабів у новіші часи. Незнання російської мови присудило автору до використання головно іншомовних публікацій на тему історії й організації російського генерального штабу і в меншій мірі — російськомовних праць, головно „Російської Воєнної Енциклопедії”, Птб. 1913. Не вільна книжка й від таких частих у західніх публікаціях на східноєвропейські теми перекручень прізвиськ (напр. Тульхачевський зам. Тухачевський). Мета, що її собі поставив автор — виказати фактами з історії істину, що не було такого поважнішого збройного зусилля, яке було б краще, ніж штаб, що ним керував, та що основною вимогою справжньої штабної системи є вишкіл і освіта. Лектуру цієї вартісної книжки можна гаряче поручити і всім нашим літкам-невійськовим, яким видається інколи, що вибороти і втримати міцну державу можна самим тільки „революційним зусиллям мас”.

Мotto праці із слів видатного наполеонського військовика, ген. А. А. Жоміні „добрий штаб має ту велику перевагу, що він куди тривкіший за генія однієї лиш людини” водночас говорить про становище автора до проблеми ролі військових геніїв в організації оборони батьківщини.

Щоб познайомити наших читачів із поглядами автора, дозволяємо собі передати в скороченні хід думок названої праці. Розділ про російський генеральний штаб, з уваги на його чималу актуальність для нас, зреферовуємо обширніше окремо.

Початків появи військового штабу точно устійнити годі. Воєнна історія їх добуває в тому моменті, коли якийсь невідомий ватажок попросив допомоги й поради від одного із своїх спів-воєнків. Сталося воно тоді, як щораз далі ускладнювані засади воювання стали переростати керувальну спроможність однієї людини. Штаб сьогодні це гурт старшин, що допомагає командувачеві в командуванні тим, що переводить його рішення у форму наказів для вій-

ськових частин та перевіряє згодом їх виконання. Є два типи штабів: один, що з доручення верховної державної військової влади виготовляє план реалізації державної військової політики та рішає про спосіб, як мали б бути використані польові сили, другий — це власне та група — „штаб” старшин, що допомагає польовому командувачеві.

Як посередній тип появляються ще штаби основних родів зброї (наземних сил, повітряних, морських), що керують загально дотичними ділянками.

Окремі державно-військові системи знають часове відрадження старшин-членів верховного генерального штабу до штабів фронтових командувачів. Історично розвиток верховних штабів тісно в’язався із штабами польових командувачів.

Праця штабу військової одиниці розподіляється в основі на 4 ділянки: організаційно-адміністративну, розвідку, оперативну та постачальну („логістичальну”, що підготовляє вичислення й видає боематеріальними засобами, потрібними для операцій). Чітке розмежування цих ділянок праці штабу відбувалося на протязі історії доволі повільно. Треба було сторіч, заки загалом ці ділянки виразно розмежовано при керуванні військом.

Найдавніших слідів логістичного (постачального) відділу в війську дошукуються в інституції писарів єгипетської армії вже в 2000 р. перед Хр. за фараона Тотмеса. Висока обложнича техніка та наявність спеціальних відділів різних родів зброї в сирійському війську промовляють за наявністю при королеві відповідних дорадників — „штабу”. Комбіновані морсько-суходільні, далекосяжні походи персів за Дарія кажуть також здогадуватися якогось попереднього „штабного” планування та координування операцій. У спартанській армії полемархи при боці короля та в атенській 10 стратегів повняли функції, в деякій мірі подібні до штабних. Далеко вперед посунув справу організації керівництва військом македонський король Филип II та його син Олександр Великий. Добра розвідка, широке застосування метавкової „артилерії” при переходах річок для прикривання кінноти й піхоти, інженерно-саперні частини, координування операцій різних родів військ свідчать про високий розвиток „штабної справи” в армії останнього. Добре поставлено справу керування військом і в римського полководця Ю. Цезаря (I ст. перед Хр.), в якого легат являється командувачем легіону, два чергові трибуни — ад’ютантом і „начальником штабу”, квестори — постачальними старшинами, спекулятори — розвідчиками, „фабри” — піонірами, а „когореторія” — службою внутрішнього порядку. Після середніх віків, що в військове мистецтво не принесли нічого нового, наново військова штука піднеслася аж у 15 ст. в італійських кондотьєрів та німецьких лядекнехтів. Тоді, як перші своїми студіями воєнної штуки класичної старовини відродили здобутки стратегії й тактики тієї доби, другі своєю організацією дали початок новітній побудові армії. У кожній частині — полку були люди, що повняли в ній штабну службу: фельдвებель займався адміністрацією й вишколом, кватирмайстер — заквартируванням і прохарчуванням частини. Тому, що кватирмайстер мусів їхати перед маршовою колоною, щоб приготувати свої частині квартири, то ставав відповідальним ще за розвідку й за постачання. Такий характер кватирмайстри затримали згодом у модерних штабах пруської та британської армій. Ідучи за римськими зразками, французька армія витворила вже в 16 ст. окремий варіант штабу, в якому справу розвідки поручено окремому старшині. Організаційну схему лядекнехтів розгорнув згодом в 17 ст. шведський

король Густав Адольф, додавши до цього „полкового штабу” дальших старшин так, що той складався із: полковника, полковника-лейтенанта, майора, головного квартирмейстера, 2 капелянів, 2 суддів, 4 фельдшерів, 4 профосів, 1 профоса-помічника та писарів. Плянна підготовка й постачання характеризують його військову діяльність. Функції розподілу харчів перейняв у полку помічник квартирмейстера — сержант-мажор. 1621 р. завів він польові суди під головуванням полковника. В армії король ввів головне командування-штаб, побудований на взірці полкового з тим, що до нього крім функцій, знаних у полку, входили ще начальники спеціальних військових частин: артилерії, піонерів та командувач розвідників. Шведську схему організації штабу перейняли враз із шведськими військовими частинами пруська, британська та французька армії. Змін зазнала шведська схема у Франції, де Рішельє передав адміністративно-харчові функції в армії інтендантові. У Франції розвинулася в 17 ст. власна схема командування військом: короля заступав у командванні маршал Франції (*comes stabuli-constable*), якому підчинялися генерали, що їм стояли до помочі, як начальники штабу, — польові маршали (маршаль де шамп); оперативні обов'язки в штабі повнив „маршаль де батаві”, підчинений шефові штабу, а постачанням, транспортом, вибором місця таборування й маршем віддав „маршаль генераль де льожі”, що відповідав функціями німецькому квартирмейстрові.

Іспанська система не різнилася в основному від французької.

Німецький „Генеральштаб“

Німецька військова думка знайшла свій найяскравіший вияв у пруській армії та в побудові її керівництва. Кожна німецька перемога була вислідом докладного планування у штабі армії, а після кожної поразки приходило відродження військової сили, зв'язане з посиленням розвитком насамперед штабу, а тоді цоїно армії. Після 1-ої світової війни німці за всяку ціну дбали зберегти свій генеральний штаб, хоча й не мав він власне армії, якою міг би керувати.

На розвиток німецької військової організації великий вплив мав пруський король Фрідріх Великий (1712 — 86). Доцінюючи вагу фахово вишколених старшин, оснував він 1765 р. у Бреславі „Академію дня дворян”, передвісницю воєнної академії, що дала низку вишколених старшин штабу.

У бранденбурзькій, згодом пруській армії розвиток побудови генерального штабу пішов по лінії зросту значення квартирмейстра й переміни інших членів штабу армії власне у штаб квартирмейстера. Ген. фон Лекок (1800) ще поширив функції квартирмейстера на ділянку розвідки. Полк. фон Масселбах (1802), устійнюючи функції окремих старшин штабу, ще далі причинився до розвитку штабу вимогою, щоб штабних старшин ще якийсь час відкомандовувано до частин, а що забезпечувало їх перед надмірною теоретизацією. Його ж реформа генерального штабу (1806) остаточно перемінила пруський штаб у „штаб квартирмейстра”.

Після поразки пруської армії від Сною 1805 німецька військова думка, восіблена в постатях Штайна, Шарнгорста, Гнайзенава та Клявзевица, запропонувала над реорганізацією пруської армії, щоб усунути ті недоліки, що спричинили єнську катастрофу. Шарнгорст, працюючи над підвищенням кваліфікації старшин, провів дальші реформи штабу, впливаючи зокрема функції шефа штабу, який ставав на ділі „молодшим товаришем” командувача. В ході воєн 1813 — 14 витворилася в пруській армії окрема каста старшин генерального штабу, підчинених „Великому Генеральному Штабові” в Берліні, залежному від міністерства війни. Від 1821 р. на основі королівського декрету шеф „В. Г. Штабу” перейшов під безпосередню залежність від короля,

а що давало пруському генеральному штабові повну незалежність від уряду й політичних чинників. Інструкції 1828 р. устійнювали поділ штабу корпусу на 4 відділи: генерального штабу, фахового штабу, правний та інтендантський, управнювали шефа штабу видавати накази в імені командувача та старшин генерального штабу — контролювати виконання наказів від вищих командних установ нижчими. Рідка зміна шефів штабу тільки підсилювала зріст його значення (напр., Мольтке був на цьому становищі в рр. 1857 — 89).

Нова зміна в німецькому „В. Г. Штабі” зайшла із передачею функцій заступника шефа штабу генеральному квартирмейстрові, та створенням 1889 р. посту надквартирмейстра („1-го квартирмейстра”). Розбудова штабу Мольтке, як шефом штабу, дозволила йому керувати операціями армії вже виключно на підставі мапи.

Функція штабових старшин, зокрема ж шефа штабу, була така важлива, що в випадках неуспіхів змінювано тільки шефів штабу. Значення „В. Г. Штабу” було таке велике, що переможна Антанта 1918 р., як одну з умов миру, поставила вимогу скасувати його та військову Академію. Але німецький військовий діяч післяверзайської Німеччини фон Зект використав можливість існування 10 дивізійних штабів „Райхсвері” і від 1920 р. почав школити штабних старшин по дивізіях „Райхсвері”. Тим то, як 1935 р. Німеччина офіційно проголосила повне озброєння, можливим стало й негайне створення найвищого військового командування „Великий Генеральний Штаб” відродився у формі „Оберкомандо”, генерального штабу наземних військ гітлерівської Німеччини, знову — із повною перевагою в ньому інтересів суходільних та в меншій мірі повітряних військ при мачушиному трактуванні морських сил. Перевага в ньому оперативно-адміністративного відділу й повне занедбання розвідки, недоцінювання саме воєнно-морських ресурсів західнього демократичного блоку, виключне довір'я для блискавичних, „блискавичних” операцій — ті старі хиби німецького штабного думання, м. і., привели Німеччину у висліді 2-ої світової війни до руїни.

Французький „Ета Мажор“

Початків постійної французької армії дошуковуються в заведених королем Карлом УІ (1403 — 61), незалежених від феодалної системи „ордонансних сотнях” (для службових доручень). Після Рішельє (1585 — 1642) основні реформи французької армії провів міністер війни Люї XIV-го — маркіз де Лювуа (*Louvois*) 1666 р.: функції шефа штабу став повнити „маршаль генераль де льожі”, членів штабу, його помічники. Нагляд над родами зброї повнили інспектори. Дальший свій розвиток завдячує французький генеральний штаб П. Бурсе (*Pierre de Bourcet*), штабному старшині у 7-річній війні (1756 — 63), та директорові Штабної Школи в Греноблі. Після Революції Національна Конвенція 1792 р. створила пост „шефа генерального штабу армії”, додаючи йому до помочі 4 генерал-ад'ютантів як помічників (вони заступили давніших „маршаль генераль де льожі”).

Нові зміни в організації армії й штабу увів Наполеон; створенням дивізії допоміжних родів зброї він поклав початок дальшій організації корпусів. В основу праці свого штабу взяв Наполеон план шефа штабу Альпейської Армії П. Берт'є (*Berthier*) із 1796 р. Його поділ на 4 відділи штабу під генерал-ад'ютантами, підчиненими шефові штабу, лежить в основі організації нового французького та американського штабів. Безперечний вплив на дальший розвиток загально-європейської військової думки та на практичну організацію праці штабів мав ген.-ад'ютант Поль Тієбо (*Thiebauld*), що 1800 р. видав „Підручник генерал-ад'ютантів та службовців генеральних штабів армії”, у якому виклав засади праці генерального штабу.

За Наполеона постав унутрі головного генерального штабу ще окремий вужчий „maison”, підчинений впрост імператорові. Складався він із групи 11 високо-рангових старшин-помічників (aide), 12 старшин для доручень (officier d'ordonnance) та із кабінету, куди належали: бюро розвідки, топографічне (що постійно вело ситуаційну мапу ворожих сил) та секретаріальне бюро імператора. Головна квартира Наполеона під проводом шефа штабу Берт'є складалася знову ж із вужчого особистого допоміжного штабу самого Берт'є та із властивого генерального штабу, куди входили ад'ютант-командувачі 4 ділянок штабної праці, топографічне бюро, артилерійський штаб, керування піонерської служби, військова жандармерія та поштовий персонал. Особливо стояло бюро головного інтенданта, як командувача етатних служб, підчинене безпосередньо Наполеонові, чи часами його шефові штабу Берт'є. Скорегована наполеонська організація штабу з її справністю й чітким розмежуванням окремих функцій стала базою для організації праці штабу новіших часів — французького та американського.

1818 р. міністер війни маршал Гувіон Сен Сір (Gouvion Saint Cyr) заснував у Парижі Школу Генерального Штабу, що дала французькій армії низку добре вишколених штабових старшин.

Чималим недоліком в цій організації армійського керівництва було виділення розвідки з-під відання шефа штабу, як теж автономність інтендантури. Ці недоліки в організації вирівнювалися військовим генієм Наполеона, що в більшості випадків користувався працею штабу лише як допоміжною.

Постановою з 1826 р., щоб випускники Школи служили спершу при лінійних частинах, забезпечено їх перед замкненням у теоретичному. Занедбання липневою монархією Люї Філіпа (1830 — 48) заходів для досконалення кваліфікацій штабу стало згодом однією з причин поразки французької армії 1870 р. Закон із 1833 р. робив штабних старшин окремою кастою в старшинському корпусі. Заходи міністра війни маршала Ніеля 1867 р. в напрямі дорівняння кваліфікаціями французького штабу пруському прийшли надто пізно. У висліді седанської катастрофи французи послали студії в ділянці організації штабів і армії.

1878 р. засновано під керуванням ген. Леваля Вищу Військову Школу та 1880 р. за пруським взірцем Вищу Школу Війни.

Інструкції 1891 та 1900 рр. підкреслювали особливе значення функцій шефа штабу, хоча все ж не спів-командувача, як це було в пруській армії.

В 1900 р. увійшов у французьку модерну систему праці армійських штабів поділ на 3 бюро: організаційно-адміністративне, розвідково-топографічне та оперативне; це було вдосконаленням попередньої системи.

1917 р. виділено постачальні функції із 1-го та передано створеному 4-ому бюро. До цього часу їх повнила окрема організація — Дирекція Етапів та Служб (Direction des Etapes et des Services). Система 4-ох бюро штабу перетривала у французькій армії аж до сьогодні.

Британський Генеральний Штаб

Шведський та голландський вплив в організаційній побудові армії Кромвелла („Нью Модел Армі”) не слабший, ніж у пруській, чи французькій. Цю постійну „армію нового взірця” створено офіційно 15. 2. 1645. Командувачеві додавався до помічів штаб, складений із шефа штабу, генеральних комісарів: для набору, харчування, футражу, далі — генеральних „мастерів”: транспорту, розвідки та військового скарбу, і врешті — групи цивільних урядовців: судді, 2 лікарів, аптекаря, капеляна, 3 секретарів та 2 посланців-ад'ютантів. Функції шведського квартирмейстра перейшли на начальника постачання. Командувач давав наказ шефові штабу, а той пере-

давав його в дальшому командувачам піхоти й кавалерії. Заведена Кромвеллом система запанувала у британських силах.

За князя Марльборо (Marlborough, 1650 — 1722) у штабній організації великого значення набирає ад'ютант при командувачеві, переймаючи оперативну та розвідкову функції в штабі.

Після років довгого застою англійську армію й штабну працю наново переорганізував переможець з-під Ватерло, Веллінгтон (1769 — 1852) в процесі воєни із Францією. Веллінгтонова організаційна схема передбачувала крім персонального штабу командувача частин підчинений йому ж таки „штаб командований до головної квартири”, у склад якого входили: а) відділ генерал-ад'юганта (оперативно-адміністративна ділянка), б) відділ генерал-квартирмейстра (марші, квартирвання, транспорт), в) штаб при головній квартирі (адміністративні функції в головній квартирі), г) корпус при головній квартирі (командувачі окремих родів зброї — артилерії, піонерів, кавалерії, польової жандармерії та розвідників), ґ) цивільний відділ (директори спеціальних служб: медично-санітарної, поштової, рахівничої, магазинової, друкарської).

По дивізіях штабні функції були розділені таким чином, що оперативна й розвідкова ділянки припадали на долю ад'ютантів, постачальна ж — квартирмейстрів. Такий двоподіловий принцип і досі панує в британській армії. Система ця виключала загалом потребу шефа штабу. Після Веллінгтона штабна праця в британській армії послабла, що й показалося в Кримській війні. Щоб підвищити давню працездатність штабних старшин, Рада Військового Вишколу заснувала 1858 р. Штабну Школу.

Розвиток пруського штабу притягнув увагу військового публіциста Спенсера Вільксона, що у висліді студій над ним опублікував 1890 р. свою відому працю „Мізок армії”. Книжка ця мала неабиякий вплив на розбудження зацікавлення питаннями генерального штабу у військовому думанні британського та американського народів. З'ясування праці й значення тієї пруської воєнної машини було таке переконливе, що ще в 1946 р. британським урядом була відкинена пропозиція створити британський головний штаб на німецький взірць.

Недоліки британського штабу показалися в бурській війні (1899 — 1902). У висліді цього комітет під проводом лорда Ешера запропонував низку змін у побудові керівництва армією. Найважливіша — утворення координаційного посту начальника штабу, якому в свою чергу підлягали б усі британські сили. Зміни ці шли в напрямі наближення англійської системи до пруського зразка. Щоб водночасинити вишкіл штабних старшин, визнано Штабну Школу в Кемберлей центральною для Сполученого Королівства. Згідно з прийнятим 1912 р. „Підручником Штабу” останній складався із 3 відділів: генерального штабу — із оперативними та розвідковими функціями, відділу генерал-ад'юганта — із адміністративно-персональними функціями, та відділу генерал-квартирмейстра — із „логістичними” (постачальними) функціями. В основному власне тут надалі залишено давню британську двовіддільову систему. Координується праця відділів спільним зусиллям шефа „генерального штабу” (оперативно-розвідкового) та шефа адміністративно-квартирмейстерського відділів. На пруський зразок командувача в неприйнятності заступає шеф генерального штабу. Устійнена напередодні 1-ої світової війни система втримується до сьогодні. Вона панує водночас в арміях Канади, Австралії, Нової Зеландії й Індії.

Штаб США

Континентальний Конгрес 15. 6. 1775 передав командування наземними військами США Дж. Вашингтону. Прийнята тоді ж схема штабу армії па-

увала в США понад сторіччя аж до початків 20 ст. Вона в основному спиралася на британську систему (Вошінгтон служив попередньо в британській армії). Побоюючись нової кромвелівщини, Конгрес боявся наділювати Вошінгтона повною владою. До помочі додано йому штаб. Щоб позбутися турбот адміністративного порядку, Вошінгтон запропонував створити Бюро Війни, що й зроблено у формі „Board of War”, що стало зародком теперішнього Департаменту Війни. В самій же армії панували в окремих відділах британський, французький та пруський зразки в керуванні. Щоб уодностайнити вишкіл, заведено 1777 р. пост генерал-інспектора. Бюро Війни використало цю позицію для контролю Вошінгтона, роблячи генерал-інспектора незалежним від командувача й підчиненим собі безпосередньо. Тільки призначення на цей пост пруського капітана барона фон Штойбена, що тісно співпрацював із Вошінгтоном, усунуло інтриги всередині командування армією. Вишколений у штабі Фрідріха Великого, Штойбен зумів скоро належно поставити дозвіл армії та штабних старшин на пруський лад, даючи їм потрібну військову рутину. Штойбен водночас заступав Вошінгтонові шефа штабу. У ході війни змінилися функції перейнятих від британців членів штабу армії: з давніх постачальних і оперативних обов'язків квартирмайстра йому залишено тільки перші (що перетривало аж досі). Функції штабних старшин повнили за британським зразком головно ад'ютанти. Формально-правно генеральний штаб був утворений законом із 1796 р. у складі: генерал-ад'юганта, генерал-квартирмайстра і генерал-рахункового. 1797 р. сюди додано ще генерал-суддю. Полковий штаб складався із полковника, підполковника, майора, ад'юганта, квартирмайстра, рахункового та хірурга. Для вишколу штабних старшин основано 1802 р. військову академію у Вест Пойнт заходами Вошінгтона, Штойбена й ін. Все ж генерального штабу на європейський лад не створено.

За першу половину 19 ст. американська військова думка й організація штабу відстала від європейських досягнень, залишаючися на рівні 18 ст. Аж у громадянській війні 1861 — 65 справу штабу посунено вперед: Мек Клеелен визначив шефа генерального штабу. Правда, по нижчих одиницях залишалася ця функція й надалі за ад'ютантом. Не наладно справи розвідки (спираючись тут на дективську агенцію).

Відсутність штабу відбилася і в війні із Іспанією 1898 р. У висліді того державний секретар війни Рут ініціює враз із Ладловом 1900 р. акцію за заснуванням воєнної школи; давню піхотно-кавалерійську школу в Лівенвирт (Канзас) поширено в Воєнну Штабну Школу (сьогодні це Command and General Staff College), де звернено на пруський зразок окрему увагу на навчання тактики. 1902 р. Рут добився скасування окремих шефів бюро при департаменті війни та введення на їх місце генерального штабу, далі ж скасування бюро генерального командувача армії і оснування на його місце бюро шефа штабу корпусу генерального штабу, підчиненого президентові США й департаментові війни, із наглядом над військовими частинами і над штабними відділами, давніш підчиненими департаментові війни. Завдання самого корпусу — виготовляти пляни державної оборони й мобілізації на випадок війни, виконувати нагляд над вишколом і боєздатністю армії, допомагати департаментові війни та командувачеві в керуванні армією. Генеральний Штаб департаменту війни був поділений зразу на 3 відділи: 1-ий для нагляду над дійовою армією (крім шкіл), 2-ий для військової розвідки, 3-ий для керування військовими школами, із наглядом над плянами операцій та справами, зв'язаними із набережними укріпленнями. Вже 1910 р. ген. Л. Буд (1860 — 1927) переорганізував цей штаб у 4 відділи: 1-ий „відділ рухомої армії” (займався справами рухомих сил), 2-ий „відділ воєнного коледжу”, 3-ий відділ набережної артилерії,

4-ий відділ для справ міліції. Ця організація втрималася аж до 1-ої світової війни. В експедиційних частинах США, висланих 28. 5. 1917 до Франції, ген. Першінг достосував свій штаб до британської і французької системи. Всі з'єднання до дивізії включно мали свої штаби. Генеральний штаб Експедиційних Сил, як і армійські, поділявся на 5 відділів: 1-ий (під проводом старшини „G 1”) адміністративний, займався черезокеанським транспортом, змінами персоналу, організацією й типами вивінування для частин, приміщенням полонених; він же включав у себе справи польової жандармерії, моральної опіки, тощо. 2-ий (під проводом „G 2”) займався справами розвідки, 3-ій („G 3”) оперативний, 4-ий („G 4”) постачальний із включенням будувальної та транспортної й медичної ділянок, 5-ий („G 5”) займався загальним керуванням вишколами! Окремі командування мали ще технічних і адміністративних старшин („спеціальний штаб”).

Ця встановлена наказом із 16. 2. 1918 організація становить базу для штабної доктрини США й досі. Сьогодні „G 1” займається тільки справами персоналу, всі ж логістичні справи належать до „G 4”. Так само сьогодні в нижчих штабах відпав відділ 5-ий; він існує тільки на вищих ступнях, де можуть виринати проблеми спеціальних вишколів. В дивізії, де штаб складається тільки з 3 відділів, 1-ий займається справами персоналу й постачання, 2-ий розвідкою, 3-ій операціями й вишколом. Ця система скопійована з французької, де тоді існували по дивізіях теж тільки 3 відділи, а на вищих ступнях — 4. Від французів перейнято теж і бюро начальника штабу (аж до дивізії включно). Для довишколу штабних старшин створено в Лянгр (Langres) в листопаді 1917 школу. Там і перейнято британські назви на членів штабу як „G 1”, „G 2”, і т. д. Досвід праці штабів Експедиційних Сил прийнято в США після війни. До 4 відділів додано ще окреме тіло: Відділ Воєнних Плянів, перейменований 1942 р. на Відділ Операцій, що мав функціонувати як їхнє (4-ьох відділів) верховне тіло й заступати „начальника штабу”. Зреорганізовано департамент війни й армію в 1946 р.: скасовано Відділ Операцій Ген. Штабу департаменту війни і поділено останній на 6 відділів: персоналу й адміністрації (G 1), розвідки (G 2), організації й вишколу (G 4), служб і постачання (логістики), плянів, операцій, дослідів і розвитку.

Із 1948 р. замінено назву „департамент війни” на „департамент армії”. Також сполучено відділ дослідів і розвитку із логістичним, редукуючи число відділів до 5. На британський лад замість 1 заступника начальника штабу створено 2: для плянів і операцій та окремо для адміністрації. Адміністративні служби підчинено директорові персоналу й адміністрації, технічні ж служби — директорові логістики. Акт національної безпеки з 1949 р. збільшив владу секретаря оборони над усіми збройними силами. Дотепер окремі департаменти: армії, фльоти і повітряних сил стали тільки відділами департаменту оборони. Тоді ж створено пости: голови сполучених шефів штабу, депутата секретаря оборони, 3 помічників секретаря оборони, контролера департаменту оборони і політичну раду збройних сил. США залишилися вірними засаді цивільної контролі над збройними силами.

На чолі військового вишколу в армії зараз стоять коледажі командування і генерального штабу. Летунські школи зосереджені при летунському університеті в Меквел Філд, Алябама; фльота має свої школи, з яких головною є Школа Амфібіяльної Війни, вищий курс, що дає амфібіяльний вишкіл для старшин усіх служб. На чолі ж фльотної вишкольної системи стоїть Воєнний Коледаж Фльоти. Для дошколювання випускників шкіл різних родів зброї для штабної праці в найвищих командуваннях служить Штабний Коледаж Збройних Сил. Завершенням же вишкольно-навчальної системи усіх родів зброї являється Національний Воєнний Коледаж.

О. Г.

З-під пера відомого знавця середущо-європейських справ вийшов новий твір: „Східньо-європейська революція”, попереджений раніш й іншою цікавою книжкою „Східня Европа поміж війнами 1918-1941”. Гюг Сетон-Вотсон — це син не менш відомого проф. Романа В. Сетона-Вотсона, що своїми вдумливими аналізами відносин довоєнної Австро-Угорщини знайомив англо-американський світ із проблемами Середущої Європи і був одним із духових батьків Вільсонової ідеї самовизначення народів Австро-Угорщини, точніш розподілу „Лунайської монархії”. Його спопуляризуванню цієї ідеї на Заході багато завдячує постання Королівства Сербів, Хорватів і Словінців та Чехо-Словацької Республіки. Студювання середущо-європейських проблем — від Балтики аж по Чорне море й Пелопонез стало вже родовою традицією Сетон-Вотсонів: перейшло „у спадку” з батька на сина.

Книжка, про яку зараз мова, це наче продовження попередньо-згаданої аналізи державно-політичних і соціальних відносин тієї ж самої середущо-європейської смуги поміж двома світовими війнами. За англійською традицією він зве ту смугу трохи для нас незвично — „Східньою Європою”. Обсервації й аналіза автора тим цікавіші, що він мав змогу особисто відвідувати сателітні країни Середущої Європи ще весною 1947 р. Зрештою, як свідчить подавана й використовувана ним література, він знайомий із данонаціональними публікаціями — „лівими” й „правими”. Уже ці обставини свідчили б, що авторова аналіза поверховною не повинна бути. І справді він без милости секціонує ті соціальні й національні відносини, що запанували у створених на руїнах Австро-Угорщини національних державах. Книжка дуже цінна своїми критичними спостереженнями фактів з історії згаданих країн на прогрязі 30 років після I-ої світової війни по 1950 рік.

Автор завжди старається зберегти при розгляді тих глибоких і бурхливих змін, що пройшли на цій території, об’єктивний підхід: реферуючи погляди однієї сторони, звичайно не забуває подати й контраргументів другої. Його аж ніяк не слід було б називати, якщо йдеться про подану оцінку тих економічно-суспільних змін, прихильником старого „ладу”; він надто бисто помічує його хиби. Подекуди постає навіть враження, що автор симпатизує з „реформаторами” — комуністами й їх поплічниками — в тому, як вони успішно розв’язують проблеми господарської структури своїх країн, перекидаючи надвишку робучих рук із перелюдненого села на фабрики й до міст. Він, як добрий англієць, тільки не згідний з тими методами — насилля й поліційного терору, що їх стосується там при проведенні в життя цих 2 —, 3 —, 4 —, 5 — і 6 — річок. Він не без тихого задоволення сприймає большевицьку „розв’язку” національних контроверз: словаків — мадяр, мадяр — румунів, тощо. Набирає враження, що його надто „втмили” ті національні спори, що опанували були післяверсайську „Східню” Європу.

Нас може боляче вражає в автора той надто слабкий протест проти того, що большевицькі „розв’язки” економічних, соціальних і національних проблем дали в першу чергу зниження життєво-стандартного рівня у всього населення, отже, „зрівняли вниз” і той колишній буржуазний шар, що ще цюнебудь посідав, і самих робітників. Очевидно, що при такім „зрівнянні” стерлося багато ворожостей внутрі придушених державно-партійною диктатурою і давніх посідачів і безвласників; останні деякий час могли б бути навіть задоволені з більшого „упадку” перших (мовляв, а добре їм тепер так). Так само не підкреслив автор, що на місці давніх посідаючих шарів суспільства виросла нова партійно-державна бюрократія, і не лиш олігархічна групка можновладців.

Читаючи книжку, подекуди набирає вражен-

ня, що в особі автора має надто „об’єктивного” „американського наблюдателя”, що усі ці „реформи” розглядає, може, аж надто „спокійно”, наче б ішлося тут про експерименти на морських свинках, а не про руїну й фізичне нищення сотень тисяч людських існувань.

У своїй відразі до всякого „націоналізму”, що привів післяверсайську Європу до нещастя 2-ої світової війни, автор задивлений у містерію, як то чудесно з Москви годять окремі міжнаціональні чвари (вправді деінде визнає, що большевизм дуже опортуністичний у розв’язці національних проблем — завжди розв’язує їх із точки бачення ССРСР), алеж якось не підмічує аж надто випнутої ролі вузько-російського націоналізму при тому.

Надто багато автор довіряє комуністичній літературі і надто мало її противникам („учням Геббельса”!), що радше говорять про діла, а не про комуністичні теорії лише. Зрештою автор і признається, що „комплетно не знає історії Росії і до якогось 1944 року знав комуністів у „Східній Європі” лише як мучеників фашистських диктатур, на яких із симпатією гляділо немало демократичних інтелектуалів і невдоволенних селян” (стр. IX). ССРСР він знає лише з останніх теоретичних студій — головню ж на підставі советської ортодоксальної та західньої літератури. Про вартість першої говорити не приходиться, про другу ж знову ми маємо право твердити, що вся вона (і то навіть писання ґрунтовно обзайомлених „спеців”) писана у 99% із перспективи Москви. Про всіх цих „американських наблюдателей” можемо сміливо твердити, що вони, навіть сидівши в Москві, здебільша „слона так і не увіделі”...

Надто велика увага автора, як англійця, до парламентарних справ, до офіційних проявів партійно-політичного життя привела його до трактування усіх проблем (зокрема ж „центрифугальних” — національних) виключно із точки бачення урядів і їх заходів. Інтереси національних меншин у нього не удостоюються загалом уваги — навіть їх парламентарні заходи — не говорячи вже про інші сторінки. Це зокрема стосується проблеми білорусинів у Польщі, українців у Польщі, Румунії, Чехословаччині (і згодом Мадяричині), чи македонців на півдні. Можливо, авторові важко було перебороти — во ім’я „об’єктивности” свій власний, великобританський націоналізм.

Усю політику обманеної Версаєм нацменівської Східньо-Середущої Європи автор, такий вирозумілий хоча б для політики комуністів, — зокрема як йдеться про її становище в часі 2-ої світової війни — розглядає першу виключно із становища Великобританії. Звідси, не помиляючись надто, можна б дати книжці піднаголовок „Проблеми великобританської політики у Середушій Європі”. Автор тому не пробує вглибитися в мислення словаків, хорватів, македонців, не говорячи вже про українців, при аналізі політичних напрямків у часі війни. Поняття „коляборації” це оцінка їх політики із становища західніх альянтів чи ССРСР, або, як хто хоче, то й німців, але в усякому разі не словаків, чи хорватів, Інтереси тих націй теж не мусять кінче збігатися з англійськими. Тим самим їх поняття „коляборації” не кінче мусять збігатися з поданою автором специфікацією, які бувають форми коляборації та „державної зради” (стр. 107). Як далеко об’єктивізм автора зникає у відношенні до недержавних націй, видно із трактування, точніш промовчування української й білоруської проблем. „Щасливіша” ж македонська проблема дослужилася розгляду як об’єкта-м’ячика у розгрі поміж Югославією, Болгарією й Грецією.

Про українців автор може теж згадати єдино як про об’єкт торгів поміж Польщею й ССРСР, чи Німеччиною й ССРСР. Глум вичувається із слів автора про

долю Закарпатської України в 1939 р., як про „абортивний Піємонт українських націоналістів” (стр. 56). Так само про український рух спротиву німцям — УПАрмію тільки як про свідомих чи не свідомих коляборантів із німцями (бо ж СССР помагав врятувати Великобританію із скрутної ситуації, отже кожен, хто воював проти ворога Німеччини, в нашому випадку большевиків, автоматично дістає етикетку „коляборантства”). Дивувати воно могло б, якби автор не знав ніякої літератури про українські змагання і про рух спротиву. Однак так не є: автор знає книжку „УПА” М. Лебеда, але ж тому, що „комплетно немає незалежних доказів про цю справу. То до цієї книжки українського націоналіста треба підходити з обережністю, хоча й варт вона зацікавлення” (стр. 110)*). Такими „об’єктивними доказами” для автора мусіли б бути хіба потвердження совєтських джерел. Власне це далекоїдуче „шукування правди” на половині дороги поміж твердженнями комуністів і „націоналістів” приводить автора нерідко до дуже лівої „середньої арифметичної”...

Грає тут, мабуть, чималу роль, як сказано, саме великобританський патріотизм, що каже йому, може й підсвідомо, розглядати всі події із становища великобританської політики в минулому. Це зокрема слідне в довжелезних виправдуваннях британської політики супроти грецьких комуністів у 1945 р. і падькання з приводу того, що проти тих, хто, саботуючи німецький транспорт, допомагав перемозі британських військ, ті ж таки війська декілька місяців пізніш були змучені вжити зброї (стр. 320). Мова про здушення британськими військами комуністичних заворушень в Афинах 1945 р.

Події та зміни, що мали місце в Середній Європі від 1944 р. по 1950 чи то й далі, автор розглядає як прискорене продовження совєтської революції з 1917 р. Етапи советизації даних країн він зовсім слушно порівнює з етапами, що їх проходили землі кол. Росії під пануванням большевиків. Такий підхід дозволяє авторові об’єднати у проглядному синтетичному охопленні політику соціальну (знищення нетрудових класів, куркулів на селі, тощо), економічну (індустріялізація цих здебільша хліборобських країн шляхом „п’ятирічок”) і національну („дружба трудових класів”, розсварених іще вчора через спірні території середньо-європейських народів). Упростило таку політику советам знівелювання середньо-європейських державних організмів брутальною експанзією гітлерівської Німеччини. Безпосередні післявоєнні роки — це „перебрання влади” комуністами й нищення інакше думаючих політичних груп. В дальшому автор, спершился на таку історіографічну схему, ілюструє її переглядом подій по дотичних країнах від вибуху 2-ої світової війни по 1950 р.

З повним респектом треба ставитися до того недантного переліку партійних програм, персональних змін тощо, досі, мабуть, єдиного того роду ядерного з’ясування. Не входимо тут у слухність поданого автором схематичного охоплення цього історичного процесу: схематизація завжди виказує тен-

денцію втрачати з очей, чи бодай применшувати вагу тих процесів, що до неї не пасують, а ще до того така, що мимохіть приписує роль активного суб’єкту комуністам і СССР, і не бере до уваги інших, позакомуністичних „силових осередків”.

В тому огляді автор старається геть до подробиць бути об’єктивним: розглядати всі „за” й „проти” при спірних справах — від сторони лівих і від сторони правих.

До автора ми українці можемо мати претенсію, що нашу проблему в Середній Європі він комплетно промовчав; якщо й згадає пранагідно, то рідко де забуває доченити етикетку „коляборації”... Можна б це відносити ще до його непоінформованости, чи пак „поінформованости” з інших джерел, але, мабуть, підсвідомо тут заважила в ґрунті схилена авторова схема: тоді як навіть „державні народи” не могли дійти чести бути інколи й суб’єктами в розріз іншотериторіяльних потуг, то чи варт шукати „силового осередку” хоча б в українцях, чи більорусах... Вони припадково припали Польщі і так само „пасивно” відійшли від неї. Навіть таке назагал уважливе ставлення „гордого альбіонця” до парламентарно-партійних груп і їх програм в інших народів — у нас не було варт уваги: не удостоїлися й марної згадки всякі наші легальні заходи й прояви життя, а що вже говорити про „нелегальні”.

Після прочитання цієї книжки дивно звучить добродушна заява д-ра С. Барана в його цінних спомилах, поміщених в „Українських Вістях”, Ной-Ульм, ч. 82 від 14. 12. 1951, що, мовляв, як довідаюся, то й син проф. Р. Сетон-Вотсона ставиться до української справи прихильно.

Не перечимо, що Ю. Сетон-Вотсон добрий англійський патріот; однак наше враження від прочитаної книжки таке, що українським „приятелем” він може бути лише настільки, наскільки йому на це дозволяє його „дюті” супроти Великобританії. Українська ж „дюті” не завжди тотожна з великобританською.

Не зважаючи на ті застереження щодо книжки й підходу автора, все ж її можна поручити як один із систематичних конспектів історії наших ближчих і дальших сусідів, змін у їх політичній і економічній побудові за останніх 30 років. Вповні бо приходиться погодитися з авторовою ідкою, та, на жаль, правдивою заввагою на адресу румунської інтелігенції, яку сміло можна б поширити на інтелігенцію всіх середньо-європейських країн:

„Нічого не було зроблено, щоб причинитися до взаємного пізнання і зрозуміння поміж сусідами. Напр., багато румунів знало обширно про Францію, деякі з них мали навіть ґрунтовне знання про неї, але ледве хтонебудь з них знав будь-що загалом про Югославію, Болгарію, чи Польщу. Інтелігенція просто чванилася своєю ігноранцією відносин по сусідніх балканських країнах.

Націоналізм (ми сказали б: шовінізм — прим. рец) був систематично пропагований урядами майже як якась державна релігія. По школах учено дітей дивитися на сусідні нації, як на культурно й морально нижчі у стосунку до їх власної. При навчанні історії найбільший натиск кладено на короткі періоди середньовіччя, коли дана нація опанувала територію, що тепер під пануванням її сусідів. Ці ефемеридні середньовічні кордони представлявано як якісь „природні” кордони даної нації”...

О. Ф.

* Дотичне місце м. ін. було „перекладене” нашим демократичним лондонським землячком О. Беркутом на такий лад:

„В своїх післявоєнних працях проф. Р. Сетон-Вотсон заторкував українські проблеми, черпаючи матеріали з праць п. Лебеда, про які в замітці сказав, що вони не мають ніякої політичної вартости, бо є виявом диктаторських думок меншости українського народу.” (Проф. Гюґ Сетон-Вотсон — оборонець України”. В світлі й тінях Лондону, „Укр. Вісті”, Ной-Ульм, ч. 69 від 30. 8. 1951).

Коментарі зайві. Співчувати тільки можна Редакції „У. В.”, що дала себе „набрати” несовісному дописувачеві.

Рецензія на одну товсту книгу

Треба особливої дози терпеливості, щоб перечитати «ten ogromny tom druku», як його назвав на одному дискусійному вечорі, присвяченому обговоренню згаданої книжки, ген. М. Кукель. Списано справді багато паперу: аж 972 сторінки має книжка; опрацьовано їх в гарну окладинку, і заголовок вистиснено золотими літерами. Зовнішньо годі цій праці щонебудь закинути, натомість — тимбільше побажань до її змісту й вартості. Але не випереджуємо фактів й пригляньмося дещо ближче цій праці.

Редагування книжки тривало повних п'ять років; працював над нею цілий штаб фахівців, членів Історичного Інституту ім. ген. Сікорського. Поставлене перед ними завдання, як говориться в передмові, звучало: строго зберігаючи історичну правду, дати об'єктивне опрацювання польської політичної і збройної боротьби в краю, за час 2-ої світової війни. Заохочені таким вступом ви багато обіцюєте собі, тимбільше, коли ще прочитали наказ шефа головного штабу ген. С. Копанського до президента історичної комісії, від якого вимагається дати: «документ безспірної історичної правди». Ну, й берегесья до читання цього великого документу.

Складається він з шести частин, кожна знову ж із цілої низки розділів й підрозділів.

Перша частина описує загалом відомі події зраз же по вересневій кампанії, при чому акцент покладений головню на т.зв. «креси», себто західні українські й білоруські землі й на незаконність проведених в них виборів чи то референдум, дня 22. X. 1939.

Про саму польсько-німецьку війну не згадується ані словом. Українського читача цікавить дальший розділ, в якому характеризується поодинокі окупаційні режими й поставу населення. Очевидно, автори виходять з точки погляду польської рації стану й хотіли б, щоб усі національності кол. Польщі, оплакували вересневу катастрофу й далі мріяли й боролися за реставрацію Польщі. Доволі наївний підхід як на історичну комісію, але не тільки на цьому кінчається її наївність, — висловившись обережно. Вже трохи далі читач дістає першу міцнішу давку «історичної правди», коли на 49 сторінці приходиться йому познайомитися з Об'єднанням Українських Націоналістів» (йдеться про ОУН, яку перехрищено авторами на «Об'єднання»). Отже в цьому «Об'єднанні» постав розлам; «мельниківці» створили в 1943 р. Дивізію СС «Галичина», а конкуренція — «бандерівці» — УПА, — партизанську армію, що тільки й тому постала, щоб різати поляків. І німці і польшевики (сік!), твердять польські спеці від історичної правди, толерували, а навіть і попірали цю формацію «z dobrze wiadomych wzgledow». Куди чемніші були натомість білоруси: «тен почціви людек» прийняв розвал Польщі як «допуст божий», залишився лояльний і... далі мріяв про Березу Картузьку.

Про поставу польського населення довідуємось тільки з суперлятивів, так немов би справді поляки не видали зі себе ні одного фольксдойчера, і ні одного «баншуца», про Swietokrzysk-у Brygady-у вже навіть не говори.

Найбільша об'ємом друга частина книжки займається висвітленням організації Армії Крайової й приготуванням до збройного вситупу. Тільки з великою трудністю вдається пробратися крізь цей лабіринт псевд, скоротив і справжній ліс партій, груп, центрів і військових формацій. Інша річ теж і Редакція мала не легку справу, бо самих тільки мілітарних організацій було ні більше ні менше як 30. Польське підпілля хворіло на інфляцію підпілних організацій, при чому, не зважаючи на екстермінаційну політику окупантів й міліони польських трупів по концентраційних таборах, не зуміло

сконсолідувати своєї підпільної боротьби. Не тільки комуністичні елементи не признавали «Ради Народової Єдності», тіла що прийшло на зміну «Крайовій Політичній Репрезентації». Оба політичні центри були твором т.зв. «Товстої Чвірки», себто «Польської Соціалістичної Партії», «Стронніцтва Людового», Стронніцтва Народового і «Стронніцтва Праці». В опозиції до неї залишалася колишня санація («пілсудчики») зі всіма групами й групами як теж середовище Обозу Народово-Радикального (Групи АБЦ, т.зв. «ОНР накрапяни» й інші). На лівому крилі не признали Раду Єдності ліві демократи, що сформилися в Центральному Комітеті Людовому, що потім визнав і підпорядкувався Люблінському Комітетові. Рада Єдності видала дня 15. III. 1944 декларацію під заголовком «За що бореться польський нарід». Цей документ ще найкраще відзеркалює трагічність й нереальність польської політики. Самі в неволі, стогнуть, плачуть й жебрають помочі в чужих, неспроможні знайти між собою спільну мову і... мріють про уярмлення й поневолення других народів. І з чим це все? Де ті ресурси людського матеріялу, де та сила, що має втримати імперію від Штеттіна по Тернопіль, якими моральними, культурними елементами, якою матеріяльною культурою мало б усе зліпитися й тримати купи? — На це нема відповіді, хіба тільки «духом» Заглоби й хоробливою імагінацією малокалібрових реакціонерів. Але тими справами ніхто не займається. Самі автори стверджують з деякою ніяковістю, що — «цивільний сектор» — уряд, не робив ніяких заходів так чи сяк поставити національне питання.

Робила деякі спроби А. К. але, як признають автори, чужонаціональне населення, головню українці, ворожо ставилися до «ідеї паньствовосьці польскей». Справді наївнячки, якщо сподівалися чогось іншого! Але не тільки національності, що колись мали «присемність» відчуті на власній шкурі блага «ідеї паньствовосьці польскей» відмовилися від співпраці, навіть побратими чехи, чито зі страху й опортунізму, чи, може, ще пам'ятали крик варшавської товпи весни 1939 року «Водзу, провадзь на Заользе!» відмовилися навіть від кольпортажі виданої польським підпіллям летючки зі знимкою Масарика й цитатами з його праці.

Ліплення АК закінчилося при кінці 1943 року, а найвищий її стан виносив в марті 1944 р. 6287 чот (плотонів), кожна по 50 людей. (Виходить, що АК мала кругло 400 000 вояків, цифра, на нашу думку, дуже «смілива», але що ж, — так стоїть на стр. 123-ій).

Велику поміч діставала АК від лондонського польського уряду. Як виходить з заподань, отримало польське підпілля за час від 1939—1944 30 мільйонів доларів, 4 міль. нім. марок, 90 міль. поль. злотих й менші суми в різних європейських валютах. Крім матеріяльної допомоги поляки дістали ще велику поміч в технічному виряді до літаків включно.

З'ясуванню диверсійно-підривної роботи польського підпілля присвячена третя частина праці. В перших двох розділах подається докладний календар усіх диверсійних актів і їх короткий опис. Третій розділ займається описом т.зв. самооборонної акції поляків. В ньому теж згадується про волинські події, при чому ці останні зведені до простої формулки: українці й УПА різали невинних поляків, а ті оборонялися. Про те, що робила польська поліція на спілку з посіпаками Коха, про огидні мордування українських вчених у Львові польськими бійками, і що саме вони викликали самозрозумілу оборону українського населення перед вивантаженнями гестапа — «зберігачі історичної правди», очевидно, ні чичирк.

Дальші дві частини книги присвячені т. зв. «Бурі», бойовим діям АК, що закінчилися варшавським повстанням. Як і в попередньому розділі, так і в тих йдеться про хронологічне зведення бойових дій поодиноких округ. Утруднює перегляд недостача відповідної систематизації й непотрібне цитування таки справ маловажних винятків із наказів поодиноких командирів відтинків. З причин, як подається в книжці, «скупої документації» майже немає звітів про дії АК на терені українських округ. Вправді подається про сотні «плютонів» АК у статистичній таблиці, але про їх дії чомусь забракло інформації. Очевидно, легше поставити в таблиці кілька трицифрених чисел, ніж спрепарувати героїчні звіти, де все ж таки треба подати якусь міццевість, ну й ще кілька деталей.

Зі співчуттям читається про безнадійне шамотання польського підпілля й АК на розпутьті поміж співпрацею і боротьбою з большевиками. Серце й розум каже їм вбачати в надходячій Червоній Армії свого ворога, накази з Лондону знову ж доручують виходити з підпілля, зголошуватися в большевицьких командантів відтинків, вітати від польського уряду й заявляти про охоту співпраці, складаючи при цьому заяву, що роблять це на наказ польського уряду в Лондоні. І йдуть вони, голосяться і знижують в підваллах большевицьких в'язниць. Залежно від большевицького комісара, на якого попадають, ліквідації проходять різно. Одні таки з місця арештовують і розстрілюють просто, другі з більшим чи меншим «театром», «гостиною», «запрошенням на штабову нараду» і т. п. І так повторюється не раз, а десятки разів, доки врешті приходить наказ — заперестати зголошуватися —.

І врешті останні два розділи присвячені варшавському повстанню й розв'язанню Армії Крайової. Ніхто краще не зрозуміє, як саме український читач, тієї страшною трагедії, що її переживали поляки і провідники польського підпілля, розпочинаючи повстання. Справді, треба схилити голову перед маєстатом смерті й цією великою ідейністю польського патріотичного населення Варшави. Само повстання випало в книжці доволі блідо, ба навіть сказали б ми, за деталями й цитуванням менш важливих наказів і т. п. втрачається цілість образу, що так повно й величчю вийшов у споминах Бора-Коморовського «Тасмна Армія» (The Secret Army).

На тім закінчили б ми наш огляд. Рецензійна стаття журналу не дозволяє на ґрунтовне обговорення такої великої праці, до того ще історично-документарної. Нашим завданням було радше познайомити наших читачів з книжкою й найзагальніше поінформувати про її зміст. Але ми ще винні

нашим читачам загальну оцінку. Вже на початку ми дали відчуття, що товщина книжки не оправдує її змісту. Перше, що вражає це те відчуття, що книжку не редаговано, а «ліплено». Праця абсолютно перевантажена другорядним матеріалом, що нічого нового до теми не вносить, і тільки повторює вже сказане і радше затирає чіткість образу.

Автори аж ніяк не взяли собі до серця наказу ген. Копаньського й потрактували об'єктивізм й історичну правду таки дуже по-сенкевічовски. Але не тільки не пороблено старань об'єктивно висвітлити події, думаємо, волинські чи загалом українські; навіть не задано собі труду перевірити назву будьщобудь сотням польських суддів і прокураторів відомої ОУН. Авторами книжки доручено «мельниківцям» творити Дивізію «Галичина», а в покровителі УПА поклікано німців і большевиків. Правда, папір може багато витримати, але що варта така писанина, коли кожний поляк, вже не журналіст, але от такий собі «з'ядач хлеба», що хоч трохи обізнаний з тематикою, мусить підсміхнутися, читаючи ті енуціяції про толерування УПА большевиками. Очевидно, якщо він ісповідник «Огнем і Мечем», то напевно забурмотить «добже їм дали». Але тоді, де та історія, що на ній мають виховуватися польські покоління? Але Бог з ними, якого пива собі наварять, таке й будуть пити.

Та не тільки насвітлення, скажимо, чужонаціональних стосунків аж ніяк не відповідає характерові книжки, якою вона була подумана. Є теж і великі недоліки, коли йдеться про висвітлення самої польської боротьби. **За псевдами загублено польський нарід!** Загублено його на правду героїчний змаг до волі й державности. Зпоза описів ініціатив і дочинань поодиноких генералів і полковників ледве можна доглянути воюючий польський нарід. Пройдено помимо великого феномену, що йому на ім'я польський визвольний рух. Рух справді всенародний, героїчний; бажання волі, що ним жили не тільки одиниці, а таки ціла польська суспільність.

Безперечно, книжка дає масу фактів, може, аж забагато деталей, але не дає найважливішого — синтезу польського визвольного руху. В ній не знайдете навіть силуету психічного образу польського підпільника чи вояка АК, і це, на нашу думку, таки чи не найбільший недолік Редакції. Реасумуючи, треба ствердити, що книга «Польске Сілі Збройне» не виправдує ні вкладу праці, ні золотих своїх черенок на папітурці, а справі українсько-польського зближення робить песю прислугу.

Л. Корбут

Allgemeine Vorschriften über die Truppenführung, Bern, 1952 — 181 стр.

На пресовій конференції в Берні 10. 1. 1952 р. шеф швайцарського військового департаменту передав для відома загалові новий устав тактики швайцарських збройних сил, який заступив дотеперішній ще з 1927 р. п. н. „Felddienst“. Новий устав включає в собі досвід у ділянці воєнної тактики, здобутий військовою наукою в останній війні, пристосований до особливостей швайцарських умов і психіки. Враз із „Dienstreglement“ із 1933 р., що охоплює внутрішню службу частин, організацію та вишкіл швайцарської армії, цей устав творить стрижень усієї діяльності війська. На ній обоме сперті всі дальші подрібні устави й інструкції. М. і., заповіджено теж нове видання і уставу служби війська. Оба ці підставові устави затверджуються у Швайцарії Федеральною Радою. Їх отримують усі старшини, і так вони становлять підставу для одного військового мислення командирів усіх ступенів.

У порівнянні з попереднім уставом тактики (порівняти б лише зміну в окресленні: „Felddienst“ на „Truppenführung“!) новий вирізняється вже здвоєним

об'ємом: це вислід, очевидно, дальшого розвитку родів зброї і нового досвіду. Зокрема набрали в об'ємі розділи про танки й протитанкову оборону, про летенство й протилетенську оборону; врешті появилася новий розділ про парашутні частини. (Вперше широко застосував парашутні війська в Червоній Армії у маневрах 1935 р. з обороною Києва командувач Укр. Воєнної Округи Й. Якір).

Новий і, може, найхарактеристичніший розділ нового уставу той, що стосується принципів і методів ведення військової частини. Тут зокрема підкреслюється, що і при змеханізованому сьгодні веденні війни в ньому все ж «людина є й залишається в першій мірі вирішююю». Не зважаючи на всяке досконалення воєнного знаряддя, вона є тим, хто рішає про вжиття цього знаряддя. Тому остаточною метою всіх воєнних дій є зламати бойовий дух ворожого командування і частин.»

Чимало місця присвячено й окресленню духових прикмет командира, як передмов для піднесення бойового духа (Kampfmoral) частини: «втримування й вирощування бойового волеспрямування це най-

важливіше завдання командирів (Führer) на всіх щаблях. Особистість командира така ж важлива, як і рішення та накази, що виходять від нього. Командир мусить завжди виказувати впевненість у діях і поставі, відвагу й повну посвяту для свого завдання, в обличчі якого всі його особисті бажання мусять відступити на друге місце. Командир мусить проявити ініціативу, мусить посідати внутрішній гін до того, щоб змірятися з ворогом і побити його. Він мусить постійно клопотатися про дух і бойове воле-спрямування підчиненої йому частини. Він оминає того, щоб в наслідок його власних, чи його штабу потягнень частині накладано зайві труди й негоди. Хто кидає частину в дії, які наглядно ведуть не до чого іншого, як лише до зайвих втрат, той під-риває бойовий дух частини й її довір'я для коман-дування.

Командир поділяє всі труди й негоди своїх підчинених. Він не щадить похвали там, де виявлено великі досягнення, чи приклади незвичайної мужності. Він не видає похопних осудів про частину, якій не судився якийсь успіх, доки не будуть недвозначно виявлені причини невдачі. При всій же ж доброзичливості для частини командир мусить уміти бути негнуто твердим, якщо цього вимагає дане завдання, чи то бойове положення.»

Четвертину уставу займає розділ про роди військ, їх тактичне стосування в бою, їх бойові засоби та видайність узброєння — наскільки ті дані потрібні для командирів інших родів зброї. Головний рід зброї, — каже устав, — це піхота. Від неї залежить остаточно всякий успіх. Вона здобуває від ворога окуповану ним територію, чи то втримує свій терен оборони перед наступом противника. Вона зводить вирішну боротьбу на найближчих відстанях, де вона вже не може бути безпосередньо підтримувана іншими родами зброї. Аж до того моменту підтримка піхоти це найістотніше завдання для інших родів зброї. Далі йде підрозділ про засяг вогню різного піхотного узброєння.

Де йдеться про скорість уведення в дію (напр., проти ворожих парашутистів), як резерва вищого командування, виступають: мото-драгони, мотоциклісти й роверисти, теж уживані ще для бойової розвідки.

Танкам і протитанковій обороні призначено в до-стосованні до швейцарських теренових умов, як найважливіше завдання, — підтримку піхоти. «Інколи вистане небагато танків, щоб надати роз-маху піхотному наступові, допомогти йому в успіш-ності. Для безпосереднього супроводу наступові пі-хоти потрібно міцно опанцирених типів танків; лег-ко опанцирених возів можна вживати лише при заскочних акціях — із укриття. У відкритому, про-глядному терені, що дає невеличке укриття для во-рожої протитанкової оборони, танки можуть іхати перед піхотою, піхота ж просувається тоді під їх прикриттям. В поперетинаному й непроглядному те-рені чи то в заселених пунктах піхота мусить йти попереду танків, щоб очищувати терен від захова-ної протитанкової оборони.»

Для кавалерії передбачаються лише заскочні дії в теренах, куди транспортовані автомашини частини не можуть продістатися — отже головно в лі-систому й поперетинаному терені. У формі чот, груп і дрібних відділів вона ще приціплюється піхотним частинам для бойової розвідки, зокрема для обері-гання некритих фланків і для втримування зв'язку поміж сусідніми, розділеними непроглядним тере-ном частинами.

Артилерія, як вогневий засіб боротьби в руках вищого командування, своїм власним вогнем впли-ває на перебіг бою і подає піхоті у його вирішних хвилинах могутню допомогу.» Це можливе для неї завдяки високій матеріяльній і моральній дії і ма-невровості її вогню. Її введення в дію це в першу чергу завдання командувача дивізією. Вогневою одиницею артилерії являється дивізіон.

Піонерські частини (Genietruppen) сьогодні вже куди тісніше зв'язані з бойовими відділами. Вони

співпрацюють при закладанні мінних піль, проти-танкових перешкод і направляють головно для змо-торизованих частин пошкоджені бомбами й артиле-рійським вогнем дороги й мости. «Піонерська частина це незаступна помічниця в діяльності інших родів зброї». Безпосередні бойові задачі їм даються тіль-ки війнятково. До піонерів зачисляються: сапери, понтоньери, линвово-залізничні та нищівні частини. В тому, як бачимо, розходиться швейцарська воєн-на думка із, напр., німецькою, яка в піонерах вба-чала ще головно пробойові, штурмові частини, від-повідно вивіновані.

Летунство, — згідно із швейцарським уставом, «мусить обмежитися до тактичної співпраці з на-земними військами», переймаючи крім того розвід-вальні завдання». Боротьбу в повітрі веде воно ли-ше в випадках, коли вона служить для сповнення цього головного завдання. «Найстрашнішим против-ником летуна уважається протилетунська оборона. Її вогонь робить летуна непевним, примушує підні-матися вище, чи оминати терен її становищ, утруд-нює керування летунським з'єднанням і тому змен-шує цільність його бомб і бортової зброї».

Розділ про «військові таємниці» устійнює, що заходи для протирозвідки належать до компетенції аж командування армією. «Страх перед шпигунами й пошукування їх на кожному кроці це ознака внутрішньої непевності і можуть, зокрема на по-чатку війни, чи загалом в критичному положенні, заподіяти чималих шкід. Коли ж хто запримітить підозрілі факти, зобов'язаний завжди про це зголо-сити. Понадто, зокрема з початком війни і згодом слід частині постійно звертати увагу на потребу зберігання військових таємниць. Вона собі це му-сить усвідомити, що через необережні розмови про подробиці із службового життя і про, на перший погляд, зчаста невинні речі, навіть в крузі рідні чи приятелів, можуть прийти прикрі наслідки.

Дальші розділи це «наступ» і «оборона» у при-стосованні до швейцарських умов. Передбачувану ворожу перевагу, числову і щодо зброї, устав ра-дить вирівнювати відповідною поставою й поведін-кою. «Догідні для наступу ситуації постають скрізь там, де в противника покажеться оголене від вій-ська місце, нехоронені, чи бодай слабе хоронені фланки, де він недостатньо обезпечений, або не-чуїний, чи то, де він необережно просувається далі після гаданого, чи справжнього успіху. Поперетина-ний, непроглядний терен роздрібнює ворожі сили, утруднює їхню співдію і сприяє поставанню таких ситуацій. Заскочення дає націстотніші вигляди на успіх наступу. «Готуючись до наступів наше коман-дування мусить старатися нападати на окремі во-рожі частини поодиноці в замкнутих теренах при власній числовій перевазі.» Але: «Ведення частин до наступу в положеннях і серед умов, які у висліді можуть привести лише до зайвих і важких втрат, підриває довір'я до командування і може на довгий час сильно підірвати бойову вартість частини.» При обороні: «Вимога укриття перед ворожою Obser-вациєю і вогнем не завжди збігається з вимогою до-брого власного бойового діяння. Але вона супроти матеріяльно сильнішого противника дуже багато важить.»

Тут, як бачимо, швейцарська думка теж розі-йшлася, напр., із німецькою, де панувала засада: «Спершу поле власної дії, а потім укриття перед ворожим вогнем.» Супроти передбачуваної ворожої числової переваги задача швейцарського коман-дування вбачається у стратегічній обороні, яка все ж не виключає тактичного наступу. Оборонні дії ве-ликих з'єднань доповнюватимуться ще «ловецькою війною» (Jagdkrieg), яка використовуватиме сприят-ливі умови швейцарського терену. Органи «ловець-кої війни» потребують підтримки від головних сил армії, що постачатимуть їх амуніцією, вибуховими матеріялами, а часто й харчами. Мова тут про «лов-ецькі» загони (Jagdpatrouillen), складені із дібраних старшин і стрільців, що висилатимуться противни-кові на тили на окреслений час для спеціальних

завдань: головно перед власним наступом, чи у вирішних фазах оборони для спинювання ворожого наступу. Вдячними цілями для нападів таких «ловецьких патруль» є вищі ворожі командири, командні пости і штаби, далі кур'єри, телефонні й радієві станції та сполуки. В гірських просмиках вони зможуть нападати й на ворожі колони, врешті на приміщення, біваци й вороже постачання. Ідея ловецьких патруль дуже нагадує ідею й завдання «стрілецьких двадцятко УСС» із 1914-15 рр. австрійсько-хорватського поручника Кватерніка. Сама ж назва відома із німецької протипартизанської війни із 1944 р., коли окупаційні військові одиниці (сотня, батарея) виставляли алярмні «ловецькі чоти» (Jagd-zug) із добре узброєних, завжди на поготові, найкращих своїх бійців — для побороювання партизан поблизу свого гарнізону.

Від ведення партизанської війни швейцарський устав однак відказується, бо спричинені нею жертви не співмірні із її вартістю. Войова бо дія насе-

лення тягне за собою репресії окупанта. Найкращу ж прислугу подає населення окупованого терену вже тим, що постійно слідкує за ворогом і ці відомості про нього передає своїм частинам.

Як бачимо, швейцарський устав тут ще не прийняв вимог тотальної війни, такої, як її стосували німецька воєнна доктрина і в ще більшій мірі комуністична большевицька, а які об'єднували воєнні зусилля власного фронту й запілля із воєнними зусиллями окупованого противником запілля в одне. Можливо, відповідні коректури у своїй воєнній доктрині відважить Швейцарія внести аж у гарячій фазі нинішньої тотальної війни за «бути чи не бути».

Як заключний розділ вміщено «боротьбу серед особливих умов» (в заселеному пункті, в лісі, вночі, серед мряки, за укріплення, за річкові й озерні побережжя, в горах, в зимі).

Зреферував О. Ф.

Ген.-майор Дж. Ф. К. Фаллер: Чого Кремль боїться найбільше?, »The Saturday Evening Post«, Філадельфія (США), від 27. X. 1951.

Кравборо, Сассекс, Англія

Чи не вірите ви там в Америці якось наосліп, що найближча війна буде подібна до останньої — буде війною безумовної капітуляції, вимушеної у висліді загрози повного знищення? Виглядало б воно, що такі вірите, бо сиплете своїми долярами на продукцію смертоносних засобів так, наче б ви були якоюсь золотою Ніагарою.

Ви маєте зараз перевагу на морі; маєте вже сотні воєнних кораблів у будові, крім велетенських флот «заличених» у доках. Маєте, чи там скоро матимете, перевагу в повітрі, бо ж ваш плян будови 50 000 літаків річно постійно йде вперед. Маєте півтора мільйонів армію, без порівняння сильнішу і силою вогню і врядом від будь якого числового рівноважника російської сили. Зовсім недалеко вже той час, коли випускатимете по 100 танків денно. Зараз маєте, імовірно, на складі вже яких 1 000 атомових бомб як і іншу масово-нищівну зброю, і то зовсім навіть незнану загалом. Маєте нові типи ракетних бомб, нові радарні і нові на віддалі керувані стрільна, до атомової ж артилерії, атомово-погінних підводних човнів і водневої бомби, здається, вам не так то дуже вже далеко.

На свої збройні сили ви витрачаєте 18 разів більше, ніж ми у Великобританії. Ваш індустріальний потенціал межує з чудом. Ви маєте, як це вже було добре кимсь сказано, «і канони і цілу корову», гул же ж ваших моторів розкочується докруг земної кулі. Ви — її модерні титани; незабаром у якійсь короткій битві ви будете в стані розкувати ту нищівну енергію, що її вже показала остання війна. Тим не менш не вільно вам забувати, що, не зважаючи на свою могутність, ваші прототипи із клясичної давнини остаточно опинилися в Тартарі.

Припускаючи, що найближча війна буде, мабуть, в першу чергу фізичною боротьбою і що тому фізична сила буде тим «відкрийсь, Сезаме», перемоги, чи не занадто багато з того всього ви уважаєте вже зовсім певним? Чи не могли б ви присвятити з вашого вулканічного способу життя якоїсь годинки на те, щоб присісти в спокої і самим собі поставити питання: «Про що йдеться, в чому справа?»

Виходить, що ні, бо ж ви вдивляєтеся в російське виставове вікно, де все прикрашене пропагандивними цяцками і через якусь невиясненну причину лякається зайти до самої крамниці. А якраз ці товари внутрі крамниці сказали б вам, в чому суть справи, і, якщо б ви захотіли хоч дрібку призадуматися, то й піддали б вам відповідь на це питання.

Серед інших речей у виставовому вікні показана мапа большевицької Ідеологічної Імперії. Ця імперія більша ніж Джингіс-Ханова, бо займає більше ніж

четвертину земної поверхні, простягаючись від Льодового Океану по Гімалаї й китайські моря і від Ельби по Тихий Океан. Вона охоплює в собі біля 33% людности світу. Є отже титанічна.

Але ж як зайти до самої крамнички, то запримітите, що все, що показане на виставі, це або обман або брехня. Бо ж 1917 року Ленін завів нову філософію. Він взяв основну максиму західньої цивілізації «Правда визволить вас» і обернув її навиворіть. І так, у большевицькому словнику обернене навиворіть кожне слово: брехня зветься правдою, а правда проголошується брехнею, поліційний терор звать демократією, кріпацтво називають свободою, підбої називаються звільнюванням, поневолення ж — самовизначенням, а Політбюро ВКП(б) зветься пролетаріатом, в інтересі якого знищується всяка індивідуальна свобода і національні права.

Чому ж застосовано цю політику змішування значень слів? Відповідь тут така: щоб нації «не розуміли слів одна одної». Це є історія про збольшевизовану Вавилонську вежу.

Властиве ім'я Російської імперії, що тепер звучить — СССР, є власне брехня, бо ж СССР не є союзом республік так, як його було проголошено; насправді це закріпощення близько двох сотень поневолених народів, що говорять різними мовами і походять з різних культур, а кожен з них у кайданах утримуваний терором. Але в тому немає нічого нового, бо ж так як панславізм царської Росії це було лише гасло для російського імперіялізму — так сьогодні комунізм це лише гасло большевицького імперіялізму — і то найбезогляднішого, який колинебудь історія знає.

Невдача російської економічної системи.

Звідси комунізм це теж брехня, це лише марксіська шмінка, накладена на незмінне в основному історичне російське обличчя. Хоча воно й правда, що в 1917 році Ленін пробував накинути Росії марксіський комунізм, та це в 1921 році нарбило такого замішання, що для того, щоб урятувати себе самого, він завів Нову Економічну Політику. Це було вислідом його невдачі і аж ніяк успіху, що під Сталіном постала своєрідна мішанина державного капіталізму і азійського деспотизму, яка, спираючись на невільничу працю, залишлась і далі безуспішною так, що не могла конкурувати з т. зв. «капіталістичним» світом — себто з вільною ініціативою. Томуто, щоб большевизм міг далі жити, повинна бути знищена свобідна ініціатива. Сьогодні марксизм існує тільки на експорт, бо ж він є розпускувачем свобідної ініціативи. а його осадом є хаос, та передумова для встановлення пістолом керуваної (большевицької) системи в світі. Поза концентраційними таборами сьогодні немає зрештою комуністів в СССР.

3-поміж його 193,000 000 населення яких 3¹/₂% це державні бюрократи — високо упривілейована кляса, — решта ж 96¹/₂% це державні кріпаки, яким — якщо свобідна ініціатива в світі не буде знищена — одного дня відкринуться очі на факт, що вони живуть під пануванням брехні і в висліді зліквідують своїх поневолювачів.

Вирішним фактом є, що СССР не може безконечно існувати пліч-опліч із системою незмірно більшої продуктивності і наскільки непродуктивним цей Союз є, то це можна побачити із тієї низької участі в світовій торгівлі перед переламом останньої війни. Тоді як у 1938 р. закордонна торгівля Франції й Балтійських держав із населенням, що не переходило разом 10,000 000 душ, сягала оборотами суми 586,000 000 доларів, тоді закордонна торгівля СССР із його 170,000 000 населення була меншою на 74,000 000 доларів. Іншим показником може послужити блокада Берліну. Чому ж бо Кремль її накинув? Головною причиною було тут те, щоб вберегти східних німців перед пізнанням, що західній Берлін куди багатіший, ніж їх власна територія. Саме ця брехня так безнастанно накидає советам їхню політику, і в висліді й утруднює зрозуміти її західнім народам, яких моральні критерії зовсім інші.

Зміст цієї (большевицької) крамниці виказує далі, що всередині СССР немає ніякої єдності; і навпаки є прихована й явна незгода. Так як колись у 19 ст. Турецька імперія так СССР це мозаїка поневолених народів. Згідно із російським переписом населення з 1939 р. із загальною суми 170,467 186 душ 58% було росіян і 42 не-росіян. І так, як колись стара Турецька імперія, так сьогодні Кремль пробує розв'язати цю проблему національної асиміляції шляхом народодовбивства — себто, масакруючи й вивозячи силою автохтонні народи поневолених країн та розсіваючи їх поміж російським населенням. У висліді того — незадоволення там, хоча звичайно неокреслене точно, все ж тим менш загальне.

Усі втікачі розказують ту саму історію: що СССР кипить від неспокою і що поза залізною заслоною усе ферментує. Поміж серпнем 1945 і серпнем 1950 не менш 15 000 російських старшин і рядовиків дезертирувало до Західньої Німеччини, місячно ж близько 20 000 східних німців та інших переходить західно-німецький кордон. Ще інший доказ, це постійне зростання числа советських тюрем. Недавно ще один втікач — колишній начальник советської тюрми, заявив, що тоді як у 1920 році було 3450 тюрем в СССР, у 1950 р. їх число зросло до 11 760.

Заторкнуло це теж російську армію. Від 1939 року не тільки захиталася її структура від стрічі з Заходом, але ж і багато її бійців розчарувалося. Типовим прикладом може послужити випадок із лейтенантом Бистровом, що дезертирував у грудні 1950 року. Хоча перед його дезерцією його перші враження від західнього життєвого стандарту спиралися зaledве на пануючих умовах у Східній Німеччині, вони «подіяли на нього», читасмо, «наче велетенське потрясення», після чого прийшло друге — коли він, приїхавши на відпустку додому на Урал, підкорену свого часу країну, порівняв те, що він бачив в Німеччині із тією скрайньою вбогістю й нуждою, в якій жила його рідня. Далі ж не слід недобачувати факту, що 42% рекрутів советської армії походять із поневолених народів, і тим самим приносять із собою їхнє незадоволення.

Хоча советська армія незвичайно міцна, воно не припадок, що Кремль, скільки разів рішуче притиснений до муру, завжди присідає. Є дві причини тому. Перша це те, що ті, хто сидять на Кремлі, зрозуміли, що в теперішніх умовах військова окупація не вирішує нічого, що на правду фізичний підбій вже не оплачується — kwestія, до якої повернемося ще пізніше.

Друга причина це те, що вони бояться зараз війни як язви. Не тому, що СССР міг би бути безтрудою переможений зовнішньою силою, але тому що війна веде до внутрішнього вибуху (розриву). Це є якраз фактор життєвого значення.

Підчас російсько-японської війни не японська морська чи військова сила примусила Росію прийняти умови мирного договору в Портсмаві; причиною був вибух революційних сил всередині. І знову підчас першої світової війни не поразка в полі примусила Росію підписати принизливий договір у Бересті Литовському; це спричинила хитрість Леніна, що, розраховуючи на немилосердну поведінку царського режиму супроти поневолених народів — запропонував їм свободу, задалегідь задумавши поневолити їх поновно після того, як він зорганізує большевицьку армію. Наслідком було те, що царська Росія розпалась і 16 поневолених народів оголосили себе вільними й незалежними державами.

В другій світовій війні німецькі армії не раніше увійшли в Балтійські держави, Білорусь і Україну, заки вони не проголосили себе визволителями і величезні маси російських воєнків дезертирували до них. В тому часі граф Шуленберг, колишній німецький амбасадор у Москві, запропонував перемінити інвазію на громадянську війну, під час якої росіяни самі мали допомогати скинути большевиків. Він запропонував оголосити, що Німеччина не має будь-яких територіальних претенсій і що вона погодиться на те, щоб постали на здобутих територіях місцеві уряди, які Німеччина визнає за своїх союзників.

Але самогубна політика Гітлера, політика «цілковитого нищення українського та інших східноєвропейських народів» перемогла. Замість визволення наказано нищити український та інші підпільні рухи. Наслідком було, що, намагаючись зберегти себе, поневолені народи звернулись наново проти німців.

Це був початок упадку 3-го Райху, що його приспішила хитрість Сталіна, який почав застосовувати не-большевицьку тактику, подібно як Ленін, хоч його наміром було повернути все до давнього після закінчення війни. Якби Гітлер був запропонував поневоленим народам волю й самовизначення, тоді дуже правдоподібно СССР був би розлетівся ще перед кінцем 1941 року.

Крім того Кремль не встані числити в часі війни на свої поневолені народи, тому то він боїться інвазії західніх держав, бо якби до того дійшло, то советські воєнки відкрили б, що СССР не є найпоступовішою країною в світі, як це наказано їм вірити, а є найвідсталішою країною, і що вони впали жертвами найбільшої брехні. Вже з тієї одної причини, хоч є ще інші, Сталін змушений замінювати гарячу війну холодною.

Її ціллю є: 1) внести замішання в думку противників Росії, обертаючи кожен аргумент навиворіть і збиваючи на цьому замішанні пропагандивний капітал для себе; 2) розкласти своїх противників зі середини шляхом 5-тих колон — і злискредитувати їхні демократичні принципи, якщо б ці держави вдалися до репресивних заходів; 3) примусити їх постійною військовою загрозою видавати такі великі суми на озброєння, щоб підіювати їх фінанси й підкопати економіку; 4) розбити їх військові сили, затягаючи їх у віддалені райони, як напр., в Маляю, в Індо-Китай і Корею, де їм протиставлено тільки сателітні війська.

Для Кремля холодна війна це єдиний рід агресивної війни, що добре підходить до російської психіки. Її стратегією є «розклад» (розпущення), а не знищення — наступ на думку противника, щоб дістати таким чином контроль над його тілом, а не на тіло, щоб звідси мати вплив на його думку. Тут не є так як у випадку Західніх потуг, коли вони говорять про психологічну чи політичну війну, як допоміжний засіб всякої війни, тільки тут замість справжньої війни — вирішній конфлікт у площині психологічної.

У своєму погляді на війну Кремль є куди модерніший ніж його суперники. Він бачить, що у модерних індустріяльних і наукових умовах фізична війна стає дедалі щораз взаємно-нищівною, щоб бути виплатним знаряддям політики. Як уже останні дві світові війни яскраво показали, то переможець

виходить майже так само кепсько з них як переможений, а воно з політичної точки бачення не має глужду.

Попросту, не можемо недобачувати факту, що сьогодні холодна війна дедалі витісняє гарячу війну як знаряддя політики і що, наскільки ми не навчимося, як її вести у всіх її формах: політичній, ідеологічній, економічній і мілітарній — так щоб у часі властивої війни здобути перемогу над союзними масами ворога, замість нищити їх (фізично), то тоді якраз ті засоби знищення, що їх уживатимемо, у висліді поб'ють нас самих.

Тепер, коли ми вже оглянули зміст большевицької крамниці, то питання: «В чому справа?» стає ясним. Вона в тому, щоб ударемнити дво-фронтову стратегію Кремлю, прийнявши самим власну дво-фронтову стратегію: поперше, бути доволі сильними фізично, щоб або запобігти вибухові війни, або ж, якби війна прийшла, щоб могли здушити (стримати) російські військові операції; подруге, під прикриттям наших фізичних сил бути настільки потужними, щоб розпочати війну за розчленування всередині СРСР і його сателітів і то не тільки після вибуху війни, але вже від сьогодні. Якщо б мета цієї війни — успішна контрреволюція всередині СРСР — вдалася досягнути без справжніх військових дій, то тим краще, але — війна, чи мир — такого не можна досягнути, хіба що та війна за розчленування стане ультраофензивною.

Наша теперішня розв'язка цієї проблеми — якщо її загалом можна звати «розв'язкою» — є ультраофензивною, бо спирається на концепції стримування комунізму, шляхом: а) військової дії на лініях пожежних бригад скрізь, де якась агресія проявляється, б) економічної поправки по західних країнах, щоб запобігти ширенню там комунізму, і в) розбудови того, що зветься Атлантийським Союзом, як заляжка якоїсь оборонної Атлантийської чи Європейської армії.

Тому що все воно тільки чиста оборонна політика, то це залишає ініціативу в руках Кремля. Ба що гірше, вона загалом не стає обличчям до дійсності. Яка ж бо користь із системи пожежних бригад так довго, як спричинювач вогню користується широкою свободою? Далі ж це розпорядження сил ослабленню розбудову Атлантийського Союзу, а який теж нереалістичний, бо спирається на регіональному плануванні із понад 50-ткою всіх комісій, як і включає в собі Францію й Італію, країни з великим відсотком комуністичних елементів.

Що ж до заходів проти поширення комунізму шляхом економічної поправки ситуації Західних країн, то вони так довго дуже добрі, доки їх вести, а воно часто не добувається того, що економічна поправка сама в собі не може замінити собою ідеології так, як і напихання порожнього шлунка не може вилікувати захворілого мізку.

Це змішання оборонних заходів скріпило в нас школу рішучого удару, а саме — що найпростіша дорога із цієї плутанини це розтяти цей гордійський вузол. Іншими словами, спиратися єдино на фізичну силу. Бо ж нарешті, чи не маємо ми атомової бомби і якщо б дійшло до скрайнього, чи не могли б ми змести Росію з лиця землі?

Це однак трохи жорстока розв'язка, бо ж замість лікувати пацієнта — цю світову кризу — вона б'є його по голові.

Зрештою, подостаток сили це тільки одна половина розв'язки, її величина залежатиме стільки само від морального стану російського народу, що й від сили російської армії. Що нижча буде перша, то слабша буде друга, а що слабша буде ця остання, то меншої треба буде нашої фізичної сили для перемоги над нею.

Друга половина розв'язки лежить в нестерпному большевицькому пануванні, яке встановило в кожній країні поза залізною заслоною готовий другий фронт. Де посягло большевизм, там можна пожити анти-большевизм. Бо, хоча людину можна терором примусити повинуватися своїм панам, то її не мож-

на примусити заперестати ненавидіти їх.

Ненавість це такий собі «ураній 235» для другої половини, і без неї його фізикальний прототип залишається єдиною зброєю фізичного нищення. А з-поміж усіх вибухових речовин психологічне розбиття («розколення атому») є те єдине, якого Кремль боїться найбільше, тому що воно вибиває ґрунт з-під ніг його (Кремля) ідеології. Тому що замінити СРСР в велетенську психологічну бомбу це та друга половина розв'язки.

Так як на сьогодні, то ця половина розв'язки була майже цілковито занедбувана Західними державами, а проте вона куди легша для досягнення, бо ж СРСР, будучи етнографічно поділений на росіян і не-росіян, у висліді є насажений таким психологічним «уранієм».

У 1943 році представники підпільних рухів, що тоді появилися поміж підбитими й поневоленими народами згуртувалися в Антибольшевицький Блок Народів — АБН. Сьогодні він включає в собі такі 25 країн — 14 в СРСР і 11 в Європі.

В СРСР: Армения, Азербайджан, Білорусь, Кавказ, Естонія, Грузія, Ідель-Урал — поміж Волгою й Уралом — Латвія, Литва, Північний Кавказ, Сибір (Західній і Східній), Татарія, Туркестан і Україна.

В Європі: Албанія, Болгарія, Хорватія, Чехословаччина, Фінляндія, Мадярсчина, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина і Словенія.

Ціль АБН-у це повнісне розбиття СРСР Советської імперії і встановлення кожної його частини як суверенної нації. АБН тому протиставляється всякій формі російського імперіалізму, чи він царистський, соціалістичний, демократичний, республіканський, чи комуністичний. Ані не хоче він толерувати ніякої форми російської федерації, бо боїться, що яку б то вона форму не прибрала, вона неминуче вестиме до відбудови якоїсь російської гегемонії.

Тому ж, що в Атлантийському Пакті — хоча й дефектному — можна вбачити єдиний потенціально перший фронт проти СРСР, то в АБН — хоча недостає йому все ще організації — можна вбачити єдиний потенціально другий фронт. Оба разом повинні б становити собою величезне стратегічне знаряддя Західних потуг; кожне з-поміж них однаково важливе, бо ж при відсутності котрогогонебудь з них не може бути досягнута мета Заходу — не стримання комунізму, але повнісне елімінавання большевизму, без чого не може бути в світі миру.

Від ваги АБН-у, як розривного знаряддя, спершу перейду до його спроможності економічної і стратегічно здушити СРСР у найближчій війні.

Україна із своїм населенням 42,000 000 — це економічний центр СРСР — і це причина, чому Гітлерова ціль була відірвати її від Росії. Вона достачає понад 50% всієї російської продукції і не можливо воно знищити большевицьку імперію, не відділюючи України від неї. Ще сьогодні Українська Повстанська Армія, знана як УПА, веде війну проти Кремля.

Нижче подані відсотки показують вагу України і інших поневолених країн в цілому совєтської економіки. Вугілля: 60% з України і 9% з Туркестану; залізна руда: 60% з України й Криму і 30% з Ідель-Уралу; манган: 100% з Грузії й України; мідь: 40% з Туркестану й Кавказу; оливо: 80% з Туркестану; цина: 80% з Кавказу й України; ртуть: 100% з Туркестану і з України; сірка: 80% з України. Кавказу й Туркестану.

Майже вся продукція нафти в СРСР походить з не-російських теренів. Решті і щодо хліборобських продуктів, 33% російської пшениці походить із України й Північного Кавказу, 70% пшениці виробляє Україна, а 100% бавовни вирощується в Туркестані й Кавказі.

Звілси насувається висновок, що якби в часі війни була підтримана зорганізована партизанська війна в поневолених країнах і достатньо постачана Західними державами, то дуже правдоподібно, що вся економіка СРСР завалилася б.

Історично сила Росії все спиралася на двох чинниках: безмежних просторах її території та на її

безмежному людському потенціалі. Це було так довго добре, доки збройна сила була проста, а пересування відбувалися за допомогою кінської тяги. Але так воно вже не є тепер, бо ж збройна сила індустріалізована, а повітряні сили зменшили її розтягність.

Комунікації в Росії завжди стояли кепсько, бо великі простори й пересування даються важко погодити. Навіть сьогодні ще в СРСР є заледве 57 487 миль залізничних рейок, тоді як у Великобританії їх є 19 863, а в США 227 000. Далі ж — багато з російських залізниць все ще однорейкові, а тому що ті з них, що в'яжуть Тихий океан із кордонами Польщі й Румунії, переходять почерез поневолені країни: Балтійські держави, Білорусь і Україну, то вони наражені на саботаж, і то в часі миру й війни.

Щоб забезпечити свою індустрію — свої арсенали перед атаками з повітря, Росія прийняла тут політику розпорошення, але, мабуть, переочила факт, що віддаленість багатьох із її галузів від правдоподібних театрів війни дає змогу сьогоднішній авіації відтяти їх від цих других, знищуючи проміжні комунікаційні вузли. Сьогодні не буде потреби знищувати самі індустріальні осередки СРСР, бо як вивести із строю головні залізничні вузли СРСР, то мале число залізничних ліній в більшості випадків унеможливить наладнання об'їздних шляхів.

І далі це, що більша розпорошеність, то важче буде для російської авіації запобігти систематичному нищенню індустріальних осередків і залізничних сполук, що до них ведуть. У зв'язку з тим теж не слід переочувати, що через кліматичні умови і через великі відстані, що їх треба проїздити, заміна залізничного транспорту на автотранспорт не входить назагал в рахунок. Далі теж, інакше ніж в США, СРСР не має ширшої мережі нафтогінних провідів для розподілу оливи й нафти.

Висновки, що їх можна зробити із поданого стратегічного перегляду насуваються такі: 1. технічний виряд бойових сил Росії буде стояти найвище з початком війни, а якщо буде спараліжовано її залізницю, то він спаде нагло. $\frac{2}{3}$ тієї причини, можна гадати, що так як і в минулому Росія спиратиметься на масових атаках, щоб тим надолужити свої технічні недомогання.

Ясно, що до того ще й потреба в російській армії всередині самого СРСР вестиме до її числового меншання на театрах операцій, а цього можна добитися за допомогою поневолених народів. Для них відстані всередині СРСР, якщо в сполучі із повітряним постачанням і допомогою, улегшать революту, яку одночасно буде важко і здрушити, якщо залізнична комунікація буде спараліжована.

Теж не можна переочувати факту, що велетенський пояс таборів праці й концентраційних таборів, в яких ув'язнені мільйони невольників-робітників в яких ув'язнені мільйони невольників-робітників, тягнеться впоперек Північного Сибіру й Манджурії. Перший із цих районів знаходиться в засязі трансполлярних польотів США, а другий в не дуже то великій відстані від Кореї й Японії. Всі ці табори це потенційальні осередки революти. Тому то, що більше Кремль може бути змушений їх обсаджувати, тим слабші числово будуть його частини на терені воєнних дій.

Як взяти до уваги усі ті чинники, то можна помітити, що бойовий потенціал Росії, хоча й великий він, як цілість не може бути сконцентрований так, як воно річ мається з потенціалом її противників. Хоча останній це своєрідне об'єднання автономних націй, що прагнуть радше до роз'єднання (центрифугально) ніж доосередньо, то СРСР це деспотія над поневоленими народами, насильно об'єднаними терором із загрозною розбиття. Що справді Росія це кольос на глиняних ногах і чимбільше її бойові сили розпорошені через внутрішню безпеку, тим грізнішими для неї стають її противники.

Я, здається, вияснив, що на те, щоб повалити

цього пожаророзпалювального кольоса, занадто мало тут технічної переваги Західних націй. Те, що їм недостає, це не справа сили розпочати війну, бо хоча ця сила може все ще бути недостатня, то власне нема такої непереборної трудності, щоб цю силу зробити достатньою. За те, тут є повна відсутність віри у свій спосіб життя, відсутність відваги проголосити це.

Вони повинні зрозуміти, що меч свободи це лише мертвий метал так довго, як довго він у піхві. Це тому, що вони бояться його витягти з піхви, тому що їм брак позитивної політики щодо народів, силою й обманом включених до СРСР. А без якоїсь позитивної політики вони ніколи не можуть сподіватися використати розбурхане незадоволення поза залізною заслоною. Слід пам'ятати, що, вже не вчисляючи поневолених народів СРСР, 10 незалежних старих європейських країн, населених біля 80 мільйонами людей, зараз знаходиться під советським пануванням. З-поміж тих мільйонів і з-поміж ще дальших мільйонів, що є в СРСР, величезна більшість це потенційальні союзники. Доки Західні нації одверто їх такими не проголосять, меч свободи залишатиметься в піхві.

Якщо Захід має здобути симпатії цих поневолених народів, то він мусить їх надхнути. Думати поглядами атомової бомби це автократично; думати категоріями визволення це демократично і хоча атомова бомба має свої корисні сторінки, їх слід розважити, повернувши з тими психологічними наслідками, що їх вона може витворити. Стосувати цю зброю без розрізень це покрити Гітлерів промах. Спосіб, в який вона буде вжита, визначить, чи мільйони поневолених народів в Європі й СРСР стануть союзниками Заходу чи поневольними оборонцями Москви. Те, чого вони шукають, це визволення, а не забутість — хай про це пам'ятають Західні нації.

Врешті я закінчу конкретною пропозицією. Тому що з історії минулого нема ніяких підстав заключати, що зміна режиму в Москві викличе стрим для прадавнього гону російської експансії, то мета Західних потуг збігатися з метою АБН-у. Це означає, що з Советською імперією слід поступити так, як колись із Турецькою — себто розколоти її на складові частини з тим, що кожна з них стане незалежною країною.

Перший крок до досягнення цієї мети це згуртування усіх свободолюбних народів по обох сторонах Залізної заслони у спільний протибольшевицький фронт. Другий — це створення генерального штабу психологічної війни, який дасть зуби цьому об'єднанню. Він повинен охоплювати три ділянки: очерації, розвідку і постачання.

До обов'язків першої належало б плянувати й організувати партизанські дії в середині поневолених країн, вишколювати втікачів та формувати їх у зав'язки національних армій, довкруги яких поневолені народи могли б розбудувати свої бойові сили в часі чи після вибуху війни.

До обов'язків другої належало б збирати й координувати інформації, зібрані підпільними рухами; вишколювати агентів розвідки для праці не лише поза залізною заслоною, але й у всіх країнах, які в часі війни могли б бути залиті росіянами так, щоб партизанська війна могла бути зорганізована росіянам у запіллі, і шляхом інтенсивної пропаганди підтримувати дух контрреволюції.

До завдань постачальної ділянки належало б підготуватися на широку скалю до всіх вимог партизанської війни; забезпечити її зброєю, амуніцією, вибуховими речовинами, медичними запасами, харчами, радіоапаратами, і т. д. як і визначити літаки, потрібні для транспорту і теж персонал для заздалегідь намічених скидних пунктів так, щоб на час, коли прийде знак, психологічна бомба здетонувала від арктичного побережжя по Середземне море і від Тихого океану по Ельбу.

Якщо все це буде зроблене, то Західні народи не

потребують нічого боятися. Алеж, якщо ні, то хоча й Захід виграв би наступну війну, то в цій пере-

мозі він пожне власне знищення і може добре скінчити в збільшевизуванні світу.

Переклав Г. Л.

Від редакції

Стаття ген.-майора Фаллера цікава з двох аспектів, а саме: з політичного й із стратегічно-концепційного. Погляд ген. Фаллера про вагу визвольних змагань поневолених Москвою народів у стратегічній концепції Заходу, у його боротьбі — в основі відповідає досі висуваному українському поглядові. Якщо цю статтю автора порівняємо із його ж статтею: „Як перемогти ССР?“ (див. „До Зброї“ ч. 11 (24)), що є наче рамовою статтею до цієї проблеми, тоді матимемо повний образ його думок.

Політична оцінка ССР, політичний висновок про konieczність поділити ССР на незалежні держави, висунення проблеми внутрішньої слабости ССР, як вирішного елементу перемоги над ССР, підкреслення політично-ідейного аспекту війни із ССР, критика оборонних заходів та ставка на конструктивно-офензивні елементи — це ті компоненти, що накреслюють стрижень стратегічної концепції ген. Фаллера. Як із усього змісту статті виходить, автор розуміє під Антибольшевицьким Бльоком Народів цілість народів, що опинилися у сфері впливів російсько-большевицького світу й які творили б суцільний табір у боротьбі проти російсько-большевицької експансії.

Конкретні пропозиції, висловлені під адресою Заходу, теж реальні. Думки Фаллера чесні й і важкі, питання лише, чи знайдуться на Заході їх реалізатори.

Георге Будік: Стиль боротьби Європейської армії — „партизанська тактика”, „Der Spiegel” Ганновер, ч. VII, від 30. 1. 1952 р.

Тоді, як політики ще борються за 12 німецьких дивізій, в Головній Квартирі Айзенгауера вже давно винесено рішення про ці з'єднання. Німецькі дивізії у дотеперішній формі не будуть загалом організувати. І військові частини, і їх штаби мусять переставитися на нові шляхи мислення. Суходільна й повітряна тактика переформовується геть до основ і вже і німецький контингент в оборонній системі Європи повинен розпочати свою організацію на таких нових основах. Це ще звичайно, триватиме роками, алеж раз врешті станеться.

Небагато сьогодні таких, що заступають інакші погляди, і саме визначні мізки є тими, в яких ця революція, що то «її відчувалося в повітрі», перемінилася в практичне плянування. Чи йдеться воно про італійського генерала Ляззаро де Кастільйоні, американського генерала Шінтера, француза Кюрньє, англійця П. В. Фестінга чи інших, всі вони не лише однозгідні тут поміж собою, але, що ще дивніше, навіть генеральні штаби країн ОПАП-у тут тісно співпрацюють. Як же ж мало б виглядати це радикальне переставлення й яке його значення?

Дивізію придумав Наполеон

Наполеон створив модерну військову організацію: дивізію, що творить хребет першої. Ще в 1-ій світовій війні вона функціонувала. Та вже переформовано «чотирикутникову формацію» — що виникла із карре, доброго проти кавалерійських атак — у «трикутникову формацію». Бригади зникли, дивізія стала начислювати замість 4-ьох три полки. Американці, вже як останні з-поміж усіх великодержав, аж у 1936 р. перейняли цю «трикутникову дивізію».

Але цей наполеонський твір зазнав іще одного процесу — процесу спеціалізації. Дивізія 19. сторіччя була точка в точку подібна в усіх країнах. Замість цієї класичної дивізії сьогодні прийшли інші, що різняться поміж собою не лише щодо своєї структури, свого вираду артилерією й щодо свого загального числового стану, але й щодо свого застосування в бою, і ті різниці немалі. Є дивізії піхотні, гірсько-стрілецькі, танкові (панцирні), артилерійські, а в Росії сьогодні навіть дивізії ракетниць. Плянування праці в Верховному Штабі Атлантийських Потуг в Європі (SHAPE — ВШАПЕ) утруднене ще й тією обставиною, що сьогодні напр. французька піхотна чи танкова дивізія ні в якому разі не однакова і італійською, англійською, чи американською. Тому то їхнє зведення в армії ОПАП-у чи в Європейській армії є й із внутрішньо-організаційного огляду дуже утруднене.

Остання «клясична» морська битка

Цим формаціям тепер повинен би прийти кінець. На їх місце повинно б прийти щось нове; майори, полковники й генерали муситимуть митирати шкільні лавки ще не один місяць. З ними буде точнісінько так само, як зі старшинами всенно-морської фльоти, з тією лише різницею, що в ній від 1-ої до 2-ої світової війни мусіли себе радикально переставити тільки верхи щодо морської тактики, а тут невдовзі й увесь хребет армії.

У травні 1916 р. зустрівся англійська «Говм Фліт» й німецька воєноморська фльота в Скагерраку у клясичній битві лінійного розташування сил. Це була та останя «справжня» морська битва, — і такої вже більш ніколи не буде. У 2-ій світовій війні ведено боротьбу на всіх семи морях роздрібненими формаціями. Американці створили «task force» («бойову групу», загін), мішані дрібні з'єднання, що за своїм складом виглядали діаметрально різно, і до того постійно мінялися. На морі ведено боротьбу бойовими кораблями, як і винищувачами на партизанський лад.

Залишки на картах генерального штабу

У повітрі літали величезні формації бомбовиків у 500 ба навіть у 1000 машин, впорядковані у штафлі (ескадрилі), скардри і групи. І все це у строгих клинових уставленнях. Навіть мисливські літаки виступали масою у зімкнутих формаціях. Ця тактика вже пережилася. В Англії маршал авіації Е. Гаддлстон, що сьогодні працює в ВШАПЕ, ще наприкінці 1945 р., генерал Вален у Франції в тому ж самому часі, впізнали, що часи таких лінійних бойових формацій уже минулися. Американці ж, що так скоро були переставилися під тим оглядом на морі, щодо повітряної боротьби впізнали цю істину дивним-дивним аж геть пізніше — на Корей. Росіяни перейшли перші практично до того, щоб змінити всенну тактику в повітрі; їх слідами сьогодні пішов Захід. В повітрі вже не буде більше тісно згущених роїв великих бомбовиків. І в ВШАПЕ, і в міністерстві оборони США працюють сьогодні над тим, щоб створити нові засади в тактиці повітряної війни; великі театри операцій зникають, роблячи місце тактиці «партизанського типу».

Але на суходолі по мапах все ще сувають сюди й туди залишками з часів Наполеона. Очевидно, і тут подекуди мають уже місце виламання із старої системи. Американці сторили «combat teams» («бойові з'єднання, груп»), дрібні з'єднання з усіх родів зброї, рухливі, що даються розділювати, чи зводити до купи, нетрадиційні словом «енправовірні». Призбирано чимало досвіду, алеж у широкому масштабі

ще нічого з нього не застосовувано досі на практиці. Французи мають уже готовими на папері свої «легкі бригади» («brigades légères»); англійці мають свої «мішані групи» («mixed groups»). І якщо ще у стосунку до фінансів, продукції, розмежування влади існують якісь суперечки, то в тактичних питаннях панує тут скрізь згода.

Перекрій нової армії

Впродовж останніх тижнів штаби закінчили свої плянувальні роботи. Подробиці залишаються іще «top secret», алеж тимменше у перекрої їх можна вже зхарактеризувати.

1. Дивізія вже не становить собою більше фронтової частини; вона стане єдино адміністраційною, постачальною й вишкільною формацією.

2. Тактичні з'єднання складатимуться з бойових груп, для яких імовірно вживатиметься окреслення «task forces» («загін»), подібно як досі до морських.

3. Для Німеччини число таких різних «task forces» сягатиме 35—40 одиниць, по 1800—3000 чоловік кожна.

4) Схвалено вже включення мисливських бомбовиків у такі «task forces». Зараз ідеться ще про зламання того спротиву повітряних міністерств і штабів, що воюють за свою незалежність.

5. Нижчим командуванням буде залишено куди більше наказодатних самостійних компетенцій, ніж це було досі. Почасти буде перейнято еспанську систему децентралізації наказодатної влади. Це зумовлює повну перемену у вишкільній нижчих старшин і підстаршин.

6. Такі «task forces» це не якісь стабільні частини; їх можна розділювати, об'єднувати, переставляти — залежно від плянів проводу. Це в свою чергу зумовлює поворот від «лише-спеціалізації» до більш всеохопного вишколу штабів і нижчого командування.

7. Як чергове вище з'єднання передбачується «група», що охоплюватиме 3—9 таких «task forces».

8. Декілька «task forces groups» творитимуть армію. Схема армії пливка.

9. Усе постачання буде централізоване і підчинене армії. Кожна «task force» розпоряджатиме лише своїм власним фронтовим обозом.

10. Найважча зброя, важка артилерія і далеконосні ракетниці підлягатимуть європейському центральному командуванню.

Реалізування цього новаторського військового твору залежить, очевидно, не від плянувальних інституцій військовиків, але від урядів. Однозгідність серед штабних старшин іще не означає однозгідності серед політиків.

Малі «кітли» за ворожою фронтовою лінією

Все ж одне вже майже певне: німецький оборонний контингент — буде він виставлюваний в рамках Європейської армії, чи на національній базі — дістане, як перший, таку нову форму, бо лише у випадку Німеччини збігаються однозгідно пляни військовиків і політиків.

Мілітарні позитиви цього пляну зорганізована на поданий вгорі лад німецька армія може довше ставити спротив, ніж 12 стабільних зімкнутих дивізій, понад якими ворожі сили відразу «переваляться» і їх знищать. А так, то залишиться багато локальних дрібних кітлів, що дадуться втримати довший час і зможуть дошкульно стати впоперек російському походові на захід.

Позитиви цього пляну в очах західних політиків: якась німецька армія в такій формі не являється «глибинно-територіальною загрозою» ні для Франції чи то держав Бенелоксу, ні для росіян. Тим самим істотно меншала б і загроза якоїсь совєтської превентивної війни. Оба останні пункти зрівноважують у західній оцінці ту втрату часу, яка виникає при будівлянні такої модерної збройної сили.

Аліанти погоджуються поміж собою

Так зорганізована Європейська армія стоятиме поруч, щоправда переформованих, але все ж аж не так дуже роздрібнених американських, британських і французьких дивізій (французи бо обстоюють далі втримувати під національним командуванням т. зв. «заморські частини»), і буде втримувана, як «визвольна збройна сила» (протиофензивна ударна

Адреси

представників В-ва „До Зброї“:

- Австралія:** Fokshan W.
17 Acacia St.
Glenroy-Melbourne, Vic.
- Аргентина:** Denysiuk Mykola
c. Curapaligüe 790
Buenos Aires
- Бельгія:** Schrajter F.
Av. de Visé 31
Cheratte, Liege
чекове конто для пересилки грошей: Camp. 2376.24
- Бразилія:** Omelan Radysz
Rua Rio de Peixe Nr. 10
Vila Zelina
Correio V. Prudente
Sao Paulo
- Великобрит.:** Prokop Konstantyn
263 Dykes Lane
Sheffield 6
- Венесуеля:** Dejneka Alexander
UKRAFOT
Av. Espana
Edificio Panamerica
Caracas Catia
- Канада:** Semeniuk Wolodymyr
418 Brock Ave.
Toronto, Ont.
- США:** Klym Jaroslaw
114 East. 11-th Street
New York 3, N. Y.
- Франція:** Soroczak Myroslaw
71 Rue Louis Soulier
St. Etienne (Loire)
- Тунезія:** Sawtchak Wolodymyr
Barage de Ben-Metir
Ain' Draham B. P. 15
- Швайцарія:** Prokop Roman
Waberustr. 40
Bern
- Швеція:** Harbar Kyrylo
„Ukrainska Sellskapet“
Box 32
Stockholm 1

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

У зв'язку з виїздом нашого представника на Бразилію, п. Ореста Лісницького представництво нашого Видавництва на Бразилію перейняв п. Омелян Радиш.

У зв'язку з реанімацією нашого представника на Аргентину, п. С. Горинця представництво нашого Видавництва на Аргентину перейняв п. Микола Денисюк.

На тому місці складаємо сердечну подяку пп. О. Лісницькому та С. Горинцеві за їх співпрацю з нами.

Видавництво «До Зброї».

армія із стратегічними завданнями). Для німців цей аліантський плян, що вже має апробату американців, французів і британців, означає, що вони мали б виставити, щоправда модерні, алеж всетаки лише якісь чисто стримувальні з'єднання.